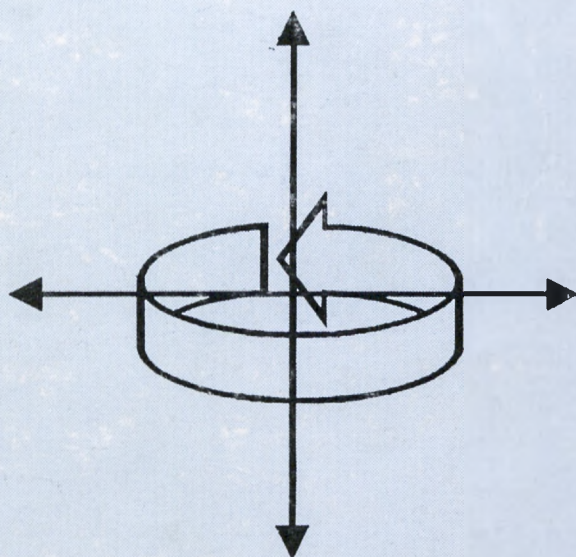

2390

GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY
WOJEWÓDZKI URZĄD STATYSTYCZNY
W JELENIEJ GÓRZE

METODYCZNE I PRAKTYCZNE PROBLEMY STATYSTYKI EUROREGIONÓW

WARSZAWA — JELENIA GÓRA 1994

22
GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY
WOJEWÓDZKI URZĄD STATYSTYCZNY
W JELENIEJ GÓRZE

METODYCZNE I PRAKTYCZNE PROBLEMY STATYSTYKI EUROREGIONÓW

Materiały z Konferencji
zorganizowanej w Jeleniej Górze
w dniach 16—18 lutego 1994 r.

WOJEWÓDZKI URZĄD STATYSTYCZNY
w Jeleniej Górze
BIBLIOTEKA

Nr ewidencyjny 2390

WARSZAWA — JELENIA GÓRA 1994

Wydawca: Główny Urząd Statystyczny

Redakcja: Tadeusz Borys

Zbigniew Panasiewicz

Opracowanie techniczne:

Teresa Belta

Krystyna Dąbrowska

Krzysztof Powrózek

Krystyna Stachura

Elżbieta Szarubka

**Publikacja została wydana w ramach projektu PL-14 "Euroregiony"
zarządzanego przez Urząd Statystyczny Unii Europejskiej EUROSTAT**

PRZEDMOWA

Jednym z celów strategicznych polskiej statystyki jest dostosowanie jej do wymogów gospodarki rynkowej i standardów międzynarodowych oraz ustaleń przyjętych przez rząd polski w ramach umowy o stowarzyszeniu z Unią Europejską. Należy podkreślić, że w Polsce zaawansowane są prace wprowadzające standardy metodologiczne, klasyfikacje i nomenklatury stosowane w krajach zachodnich

Ważną rolę katalizatora w procesie dostosowywania systemu polskiej statystyki do standardów międzynarodowych mogą odegrać euroregiony jako nowa – rozwijająca się w Polsce od 1991 r. – forma instytucjonalnej współpracy obszarów przygranicznych. Rola statystyki w tworzących się na granicach Polski euroregionach określona jest zarówno doświadczeniem krajów Unii Europejskiej, jak i niemałym dorobkiem Głównego Urzędu Statystycznego i Wojewódzkich Urzędów Statystycznych.

Niniejsza publikacja prezentuje materiał merytoryczny ogólnopolskiej Konferencji nt. "Metodyczne i praktyczne problemy statystyki na obszarach euroregionów", która odbyła się w Jeleniej Górze w dniach 16–18 lutego 1994 r. z licznym udziałem przedstawicieli Kierownictw urzędów statystycznych Czech i Niemiec. Spotkanie zostało zorganizowane pod patronatem Urzędu Statystycznego Unii Europejskiej EUROSTAT przez Departament Współpracy z Zagranicą GUS i Wojewódzki Urząd Statystyczny w Jeleniej Górze.

Celem Spotkania była próba uchwycenia różnych rodzących się w kraju inicjatyw dotyczących tworzenia euroregionów oraz sprecyzowanie sposobów i możliwości szerszego włączenia się organów statystyki państwowej w procesy zaspokajania potrzeb informacyjnych struktur euroregionalnych. Cennym dorobkiem konferencji było przedyskutowanie kierunków działań statystyki w regionach transgranicznych. Szczególnie trafne jest podkreślenie pilnej konieczności zmiany dotychczasowej roli wojewódzkich urzędów statystycznych, polegającej na przejściu z biernego obserwowania do czynnego i efektywnego uczestniczenia w procesach współpracy transgranicznej. Konferencja była więc wspólnym, twórczym – przy aktywnym udziale gości zagranicznych – poszukiwaniem miejsca i roli polskiej statystyki w przebiegających z ogromną dynamiką procesach tworzenia się euroregionów na granicach naszego kraju.

Publikacja ta jest odpowiedzią na zgłoszone przez uczestników jeleniogórskiego spotkania zapotrzebowanie na szybkie wydanie prezentowanych na Konferencji referatów i głosów w dyskusji. Materiał ten – podsumowujący pewien etap współpracy euroregionalnej oraz rejestrujący pierwsze w tej dziedzinie doświadczenia wojewódzkich urzędów statystycznych – adresowany jest przede wszystkim do tych organów statystyki

państwowej, organów rządowej administracji i zarządów gmin, które dopiero rozpoczęły transgraniczną współpracę.

W części pierwszej wydawnictwa prezentowane są kolejno referaty oraz glosy w dyskusji przedstawiające i komentujące procesy tworzenia się euroregionów w Polsce, a zwłaszcza na jej zachodniej granicy, doświadczenia pierwszego euroregionu w Polsce – Euroregionu NYSA, szczególnie w tworzeniu studium rozwoju regionalnego.

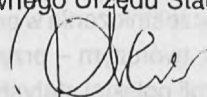
Część druga przedstawia zadania statystyki na obszarach przygranicznych, w tym m.in. cele i założenia statystycznego programu PL-14 "Euroregiony" oraz wybrane problemy metodyczne statystyki na tych obszarach. W tej części prezentowane są też wystąpienia dyrektorów wojewódzkich urzędów statystycznych działających na obszarach tworzących się euroregionów oraz dokument podsumowujący wyniki jeleniogórskiej Konferencji i prezentujący punkt widzenia strony polskiej odnośnie głównych kierunków działań statystyki w regionach transgranicznych.

Publikacja została przygotowana w Wojewódzkim Urzędzie Statystycznym w Jeleniej Górze przez zespół pracowników zajmujących się realizacją projektu PL-14 "Euroregiony".

Chciałbym serdecznie podziękować organizatorom oraz uczestnikom konferencji za przygotowanie spotkania oraz za opracowanie i wygłoszenie referatów i komunikatów, a także za wiele cennych uwag i propozycji zgłoszonych w trakcie dyskusji. Szczególnie serdeczne dziękuję gościom Konferencji – Kierownictwu centralnego i regionalnych urzędów statystycznych Republiki Czeskiej w Pradze, Usti nad Łabą i Libercu oraz Kierownictwu krajowych urzędów statystycznych Republiki Federalnej Niemiec z Berlina, Saksonii, Brandenburgii i Meklenburgii.

Mając na uwadze rosnące znaczenie i społeczne zainteresowanie problematyką euroregionów, mam nadzieję, że niniejsza publikacja przyczyni się do szerszego włączenia organów statystyki państwowej w procesy zaspokajania potrzeb informacyjnych istniejących struktur euroregionów oraz dostarczy odbiorcom informacji o aktualnym stanie zaawansowania procesów euroregionalizacji.

Prezes
Głównego Urzędu Statystycznego

Józef Oleński

Warszawa, kwiecień 1994 r.

SPIS TREŚCI

STRONY

Przedmowa	3
---------------------	---

CZĘŚĆ I. PROCESY EUROREGIONALIZACJI

<i>Zbigniew Przybyła</i> – Euroregiony w Polsce	9
<i>Andrzej Szumowski</i> – Procesy tworzenia się euroregionów na zachodniej granicy Polski	15
<i>Jacek Jakubiec</i> – Euroregion – NYSA – stan i główne problemy	29
<i>Janusz Korzeń</i> – Doświadczenia z prac nad koncepcją rozwoju gospodarczego Euroregionu NYSA	34
<i>Franciszek Adamczuk</i> – Rozwój gospodarczy Euroregionu NYSA - uwagi na temat koncepcji opracowanej przez firmę DORNIER GmbH	39
Dyskusja	45

CZĘŚĆ II. ZADANIA STATYSTYKI NA OBSZARACH TRANSGRANICZNYCH

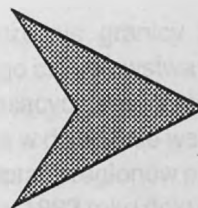
<i>Kazimierz Żurawski</i> – Założenia i cele statystycznego programu PL-14 "Euroregiony"	51
<i>Zygmunt Bobowski, Tadeusz Borys, Zbigniew Panasiewicz</i> – Metodyczne problemy statystyki obszarów transgranicznych	57
Wystąpienia Dyrektorów Wojewódzkich Urzędów Statystycznych	73
<i>Tadeusz Persz</i> – Informacja o Euroregionie POMERANIA	75
<i>Jan Węgrzyn</i> – Informacja o Euroregionie KARPACKIM	85
<i>Ryszard Wiśniewski</i> – Informacja o Euroregionie BUG	89
Dyskusja	92
Kierunki działań statystyki w regionach transgranicznych	99
Dyskusja	105

Wystąpienie Dyrektora Generalnego Głównego Urzędu Statystycznego Lesława Zalewskiego	111
---	-----

Wystąpienia końcowe	113
-------------------------------	-----

Lista adresowa uczestników konferencji	114
--	-----

Część I. PROCESY EUROREGIONALIZACJI

ZBIGNIEW PRZYBYŁA

Akademia Ekonomiczna w Jeleniej Górze

EUROREGIONY W POLSCE

1. Przesłanki współpracy przygranicznej

Elementem składowym rozpoczętego w 1989 roku procesu transformacji ustroju polityczno-gospodarczego w krajach byłego obozu socjalistycznego stały się zmiany dotychczasowego kształtu stosunków regionów przygranicznych. Jak wiadomo, w okresie powojennym współpraca w tym zakresie charakteryzowała się znanym "upolitycznieniem" i powiązaną z tym koniunkturalną zmiennością natężenia i aktywności zainteresowanych stron. Skutkiem tego była jej deklaratywność, brak stabilizacji form i kierunków współdziałania i tym samym długookresowych efektów. Współpraca ta była jednak faktem historycznym, o czym wielu autorów obecnie zapomina. Poziom intensywności współpracy przygranicznej był bardzo zróżnicowany. Ogólnie biorąc można stwierdzić, że relatywnie wysoką aktywnością cechowała się współpraca na pograniczu polsko-niemieckim, nieco niższą na pograniczu polsko-czechosłowackim, praktycznie zaś nie występowała na pograniczu wschodnim. Warto zauważyć, że aktualne doświadczenia współpracy regionów przygranicznych Polski i jej sąsiadów – niezależnie od zmian charakteru tych kontaktów – potwierdzają wcześniejsze tendencje. Istotną zmianą w tym zakresie są zainicjowane już w drugiej połowie lat 80-tych współdziałania regionów przygranicznych Polski i państw byłego ZSRR. Oprócz pozytywnych skutków dotychczasowych kontaktów przejawiających się głównie w kontynuacji nawiązanych stosunków międzyludzkich, instytucjonalnych, itd., konieczność właściwego wykorzystania walorów przygranicznego położenia regionów dla celu szeroko pojętej współpracy wynika z następujących przesłanek [1]:

- a) przyjętego kształtu ustroju gospodarczego i politycznego, opartego we wszystkich państwach na założeniach gospodarki rynkowej oraz zasadach demokracji,
- b) nowych podstaw prawno-instytucjonalnych stosunków międzypaństwowych wynikających z zawartych przez Polskę traktatów,
- c) politycznie nowego kształtu granic zachodnich (równocześnie granicy z Unią Europejską), co w kontekście stowarzyszenia i późniejszego członkostwa w strukturach Unii oznacza uznanie przez rząd reguł obowiązujących we Wspólnocie Europejskiej i konieczność aktywnego współdziałania także w dziedzinie współpracy transgranicznej. Formalne podstawy europejskiej współpracy regionów przygranicznych stanowią podpisane i ratyfikowane przez Polskę w 1993 roku dokumenty: Konwencja Madrycka oraz Europejska Karta Samorządu Terytorialnego,
- d) aktualnie porównywalnego poziomu rozwoju gospodarczego pogranicza Polski i jej sąsiadów oraz występowanie wielu wspólnych problemów do rozwiązania; niezależnie od stopniowo pogłębiającej się asymetrii rozwoju potencjału ekonomicznego na pograniczu zachodnim, istnieją potrzeby wspólnych rozwiązań w zakresie m.in.

przejsć granicznych, zagrożeń ekologicznych, przedsięwzięć infrastrukturalnych, itp.

- e) aktywności środowisk lokalnych w nawiązywaniu współpracy przygranicznej – jako zjawisko przejawu autentycznej "inicjatywy oddolnej" działaczy samorządu terytorialnego. Aktywność ta wyrażała się w mniej lub bardziej oficjalnych próbach restaurowania wcześniej nawiązanych kontaktów, inicjowania nowych form i kierunków współpracy, podpisywania umów, porozumień, itp. Działania te reprezentowali wojewodowie, b. pełnomocnicy rządu d/s samorządu terytorialnego, burmistrzowie, prezydenci i wójtowie.

W konsekwencji działań zarówno władz lokalnych jak i centralnych na obszarze przygranicznym Polski zainicjowany został proces powstawania tzw. **euroregionów**.

2. Euroregiony na pograniczu polskim

Euroregiony są to zinstytucjonalizowane związki formalne zawiązywane pomiędzy organizacjami państwowymi lub samorządowymi bądź nieformalne tworzone przez stowarzyszenie zawodowe lub naukowe dla współpracy obszarów przygranicznych. Warto zauważyć, że porozumienia euroregionalne nie mogą stać w sprzeczności z wewnętrzną legislacją państw czy też systemem umów międzypaństwowych. Euroregiony nie mają osobowości prawnej, nie są organizacjami wydzielonymi spod narodowych jurdydykcji, administracji czy kontroli. Względy te decydują o konieczności dostosowania formy instytucjonalno–prawnej do obowiązującego prawa krajowego. W Polsce formułę prawno–organizacyjną funkcjonujących euroregionów reguluje "Prawo o stowarzyszeniach". Spośród różnych typów związków współpracy ponadgranicznej dominującą grupę stanowią więzi jednostek międzykomunalnych (międzygminnych) pomiędzy dwoma lub więcej państwami. Według stanu na koniec 1992 roku w łącznej liczbie 32 euroregionów członkowskich AGED – 16 euroregionów to związki współpracy międzykomunalnej dwóch, pozostałe zaś trzech i więcej państw graniczących ze sobą [2].

W skali europejskiej, państwem o relatywnie wysokim udziale w strukturze euroregionów jest Republika Federalna Niemiec. Propozycje niemieckie zapoczątkowały również na przełomie lat 1990/91 proces powstawania euroregionów na granicy zachodniej Polski. Według stanu aktualnego instytucjonalne związki współpracy przygranicznej (euroregiony) na pograniczu Polski podzielić można na:

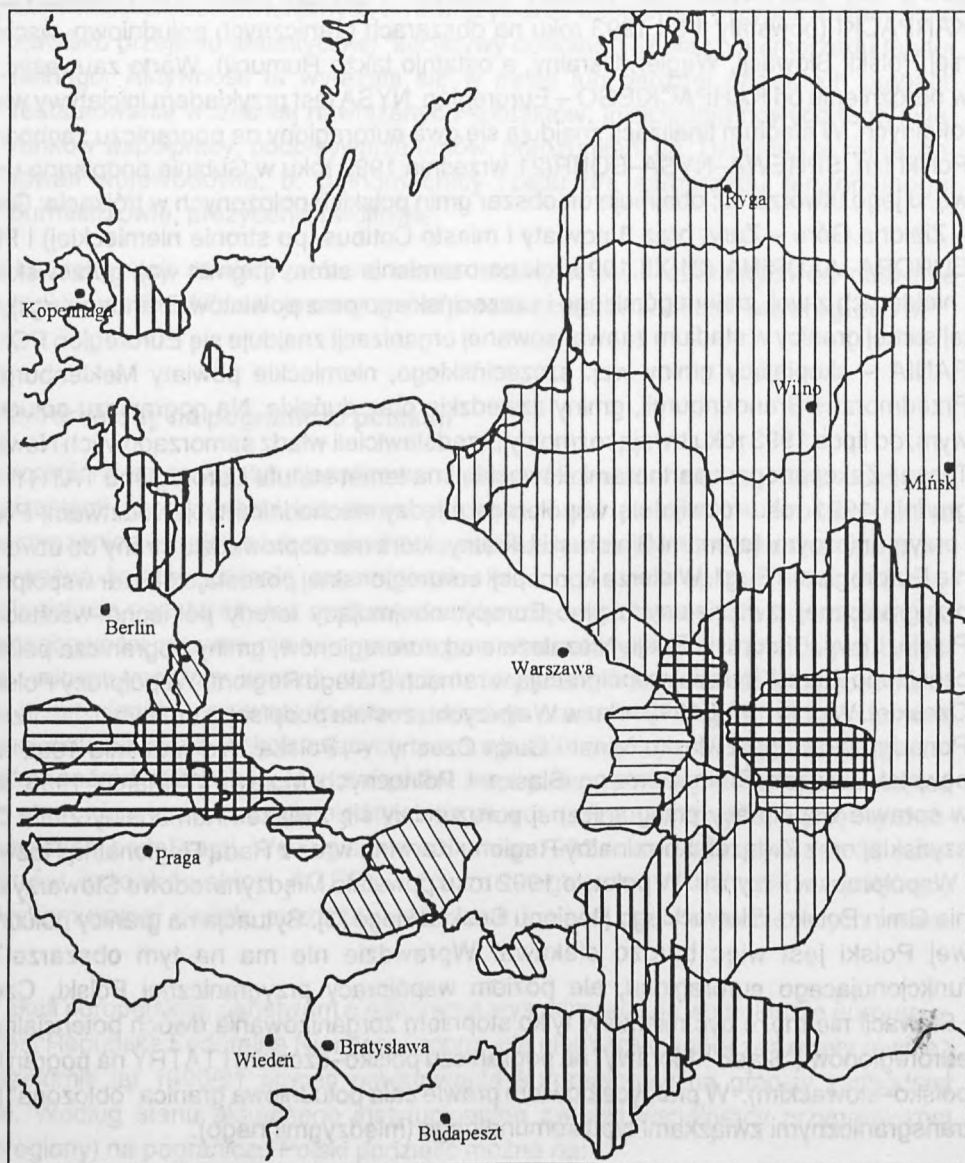
- 1) funkcjonujące,
- 2) w stadium mniej lub bardziej zaawansowanej organizacji,
- 3) w fazie koncepcji.

Przez **euroregiony funkcjonujące** rozumiemy umownie instytucję związku transgranicznego, cechującą się w pełni zakończoną procedurą legislacyjną, zarówno w sto-

sunkach uczestników porozumienia jak i prawa krajowego. Na tym tle do grupy pierwszej zaliczymy dwa euroregiony, tj. NYSA (powstała 21.XII.1991 roku, w którym znalazły się gminy woj. jeleniogórskiego, powiaty Saksonii i okręgu północno-czeskiego) oraz KARPACKI (powstały 14.II.1993 roku na obszarach granicznych południowo-wschodniej Polski, Słowacji, Węgier, Ukrainy, a ostatnio także Rumunii). Warto zauważyć, że w odróżnieniu od KARPACKIEGO – Euroregion NYSA jest przykładem inicjatywy władz lokalnych. W stadium finalizacji znajdują się dwa euroregiony na pograniczu zachodnim Polski tzn. SPREWA-NYSA-BÓBR (21 września 1993 roku w Gubinie podpisano umowę o jego utworzeniu; obejmuje on obszar gmin polskich położonych w trójkącie: Gubin – Zielona Góra – Żary, oraz 3 powiaty i miasto Cottbus, po stronie niemieckiej) i PRO EUROPA VIADRINA (21.XII.1993 rok porozumienie stron, tj. gmin woj. gorzowskiego i niektórych z woj. zielonogórskiego i szczecińskiego oraz powiatów Brandenburgii). Na tej samej granicy w stadium zaawansowanej organizacji znajduje się Euroregion POMERANIA – skupiający gminy woj. szczecińskiego, niemieckie powiaty Meklenburgii – Przedmorza i Brandenburgii, gminy szwedzkie oraz duńskie. Na pograniczu południowym, od lipca 1993 roku trwają rozmowy przedstawicieli władz samorządowych Nowego Targu i Zakopanego z partnerami słowackimi na temat statutu Euroregionu TATRY. Od grudnia 1991 roku rozwija się współpraca między wschodnimi województwami Polski i przygranicznymi terenami Białorusi i Ukrainy, która ma doprowadzić strony do utworzenia Euroregionu "Bug". W sferze koncepcji euroregionalnej pozostaje obszar współpracy przygranicznej tzw. zielonych płuc Europy, obejmujący tereny północno-wschodniej Polski, Litwy, Białorusi i Rosji. Niezależnie od euroregionów, gminy pogranicza polsko-czeskiego Ziemi Kłodzkiej współpracują w ramach Stałego Regionu Współpracy Polsko-Czeskiej. W dniu 19.IX.1992 roku w Wałbrzychu została podpisana umowa o utworzeniu Ponadgranicznego Związku Miast i Gmin Czechy – Polska. We wrześniu 1992 roku powstał Związek Gmin Górnego Śląska i Północnych Moraw. W marcu 1993 roku w sprawie współpracy przygranicznej porozumiały się Związek Komunalny Ziemi Cieszyńskiej oraz Związek Komunalny Regionu Karwina wraz z Radą Regionalną Rozwoju i Współpracy w Trzyńcu. W połowie 1992 roku powstało Międzynarodowe Stowarzyszenie Gmin Polsko-Słowackiego Regionu Beskidzkiego [3]. Sytuacja na granicy południowej Polski jest więc bardzo ciekawa. Wprawdzie nie ma na tym obszarze już funkcjonującego euroregionu, ale poziom współpracy przygranicznej Polski, Czech i Słowacji nie może być mierzony tylko stopniem zorganizowania dwóch potencjalnych euroregionów ("Śląsk – Morawy" na pograniczu polsko-czeskim i TATRY na pograniczu polsko-słowackim). W praktyce bowiem prawie cała południowa granica "obłożona" jest transgranicznymi związkami typu komunalnego (międzygminnego).

Wymienione fakty wskazują na zrozumienie korzyści płynących z wymiany transgranicznej oraz powszechną akceptację władz samorządowych dla idei współpracy.

Rys. 1. OBSZARY ZINSTYTUCJONALIZOWANEJ WSPÓŁPRACY
TRANSGRANICZNEJ ("EUROREGIONY")

- ||||| istniejące transgraniczne regiony współpracy (≡ "Czarny Trójkąt")
- \\\\\\ transgraniczne regiony współpracy w fazie zaawansowanych przygotowań (≡ "Euroregion BUG" - "Ściana Wschodnia")
- ||||| transgraniczne regiony współpracy w fazie wstępnych przygotowań

Rys. 2. TRANSGRANICZNE REGIONY WSPÓŁPRACY W FAZIE
ZAAWANSOWANYCH PRZYGOTOWAŃ

S "Sprewa-Nysa-Bóbr" (kropką oznaczono "Park Przemysłowy - Most Odrzański")

M "Śląsk-Morawy"

T "Tatry"

V "Pro Europa Viadrina"

Źródło: Materiały CUP Oddział we Wrocławiu

LITERATURA

- [1] T. Borys, Z. Przybyła: Procesy euroregionalizacji na obszarach przygranicznych Euroregionu "NYSA". "Wrocławski Biuletyn Gospodarczy PTE", nr 5, 1993.
- [2] Haushaltssatzung und Haushaltsplan 1993, AGEG Bonn – Strasburg 1992.
- [3] Z. Rola: Furtka Europy. "Wprost" nr 3, 1994 r.

ANDRZEJ SZUMOWSKI

Centralny Urząd Planowania

Biuro Planowania Regionalnego We Wrocławiu

PROCESY TWORZENIA SIĘ EUROREGIONÓW NA ZACHODNIEJ GRANICY POLSKI

1. Wprowadzenie

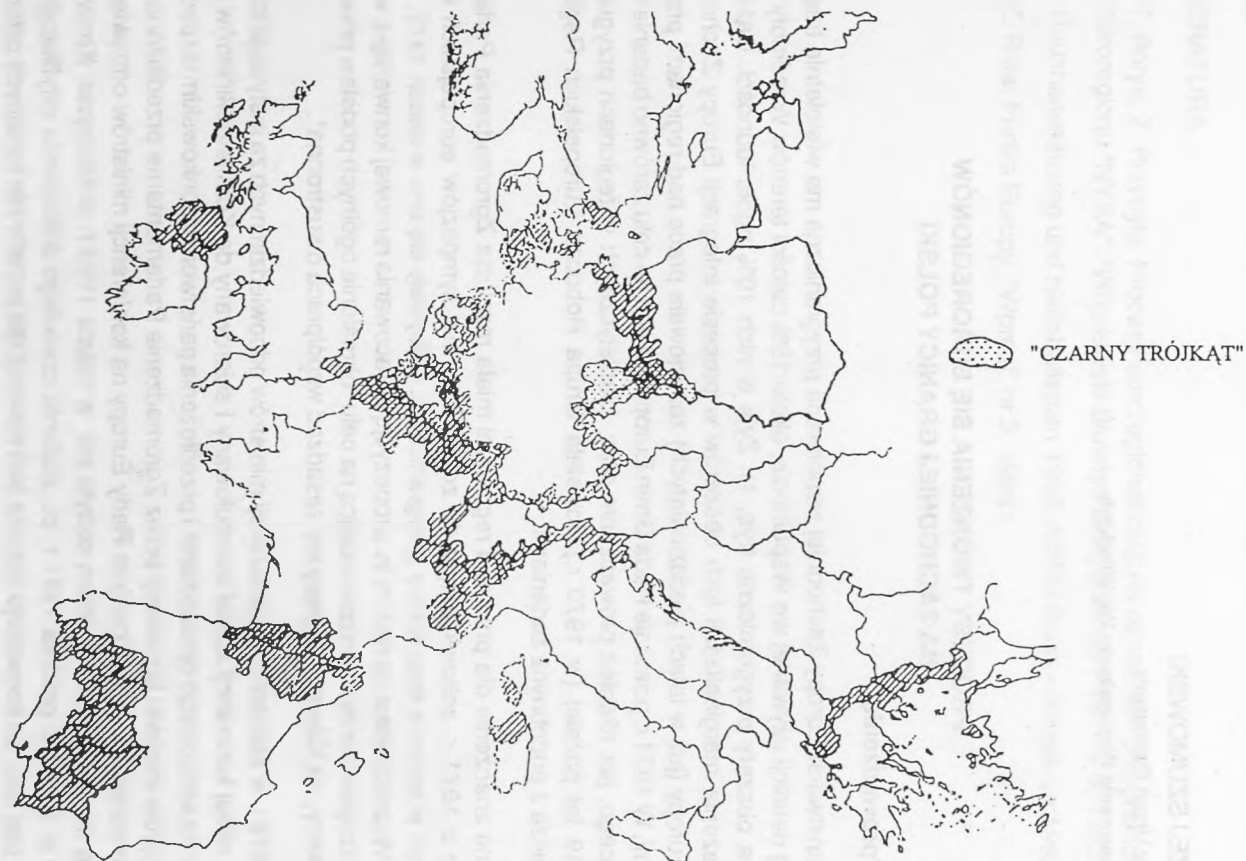
W państwach Europy Zachodniej współpraca przygraniczna ma wieloletnie tradycje. Według definicji używanej we Wspólnocie, około 15% całości terenów Wspólnoty przypada na obszary przygraniczne (rys. 1). Żyje w nich 10% ogółu ludności. Dążąc do zapobieżenia marginalizacji tych obszarów w procesie integracji Europy Zachodniej, Rada Europy (już w latach pięćdziesiątych) zainicjowała prace nad regionami przygranicznymi. W 1951 r. powstaje Rada Gmin Europy mająca na celu zarówno badanie stanu istniejącego, jak również prowadzenie prac planistycznych w regionach przygranicznych. 19 lat później (w 1970 r.) powstała Grupa Robocza Europejskich Regionów Pogranicza z podobnymi zadaniami.

Istotne znaczenie dla prac nad regionami miała rezolucja Zgromadzenia Parlamentarnego z 1971 r. zobowiązująca do zorganizowania sympozjów europejskich władz lokalnych w sprawie współpracy przygranicznej. Odbływały się one w latach 1972, 1975 i 1976. Wypracowano na nich m.in. propozycję opracowania ramowej konwencji o współpracy przygranicznej w Europie mającą na celu "określenie ogólnych podstaw prawnych współpracy, na których mogłaby się zasadzać współpraca dwustronna".

W 1976 r. w Atenach, na konferencji ministrów odpowiedzialnych za instytucje lokalne projekt takiej konwencji został sformułowany i skierowany do Komitetu Ministrów Rady Europy dla końcowego opracowania i przedłożenia państwom członkowskim do podpisu. Po przyjęciu projektu konwencji przez Zgromadzenie Parlamentarne przedłożono je do podpisu państwom członkowskim Rady Europy na konferencji ministrów odpowiedzialnych za instytucje lokalne, która odbyła się w marcu 1980 r. w Madrycie. Konwencja weszła w życie 22 grudnia 1981 r. po złożeniu czwartego dokumentu ratyfikacyjnego. Istotny jest fakt, że konwencja otwarta jest również dla państw nie będących członkami Rady Europy (pod warunkiem zaproszenia takiego państwa przez Komitet Ministrów). Konwencja madrycka określa wzorce co do prawnych i strukturalnych ram współpracy regionów przygranicznych.

Współpraca przygraniczna w poszczególnych dziedzinach została sfinalizowana przyjęciem w 1984 r. Europejskiej Karty Regionów Przygranicznych, w której to szczególną uwagę zwrócono na problemy gospodarki przestrzennej, rozwoju ekonomicznego, transportu, ochrony środowiska naturalnego i współpracy kulturalnej.

Rys. 1. EUROREGIONY - EUROPA

ŹRÓDŁA: 1) „Europa 2000 - perspektywy przyszłego zagospodarowania przestrzennego Wspólnoty” Luksemburg 1991 r.

2) CUP - Biuro Planowania Regionalnego Wrocław, luty 1994 r.

Również Wspólnoty Europejskie zajęły się bliżej współpracą regionów przygranicznych. Uznając za wzorcowy program współpracy regionów przygranicznych wzdłuż granicy niemiecko-holenderskiej, Komisja Wspólnot zaleciła rozszerzenie tego programu. Zalecono także inne formy współpracy regionów wzdłuż granicy. Towarzyszyły temu odpowiednie dotacje finansowe dla poszczególnych projektów.

Sformułowanie w 1991 r. Jednolitego Aktu Europejskiego – czyli wspólnego rynku wewnętrznego postawiło w nowej sytuacji regiony przygraniczne. Z obszarów peryferyjnych stały się centralnymi. Ponadto Komisja Wspólnot poprzez program pomocy finansowej "Interreg" dopomaga regionom przygranicznym w określeniu się w nowych warunkach, jakie powstały po utworzeniu jednolitego rynku wewnętrznego. Dotyczy to zarówno regionów przygranicznych wewnątrz Wspólnot jak i na ich granicach zewnętrznych. Odnosi się to również do pogranicza polsko-niemieckiego. Są pewne oznaki, że problemy związane z procesami integracyjnymi mogą być częściowo sfinalizowane przez wydzielenie specjalnej ścieżki w ramach "Interreg II".

Wspólnota Europejska zawarła to w następujących formach działania:

- pomoc w opracowaniu i realizacji programów współpracy regionów przygranicznych,
- budowa wspólnych struktur instytucjonalnych i administracyjnych dla wspierania współpracy,
- dążenie do polepszenia przepływu informacji w regionach przygranicznych, pomiędzy instytucjami państwowymi i prywatnymi.

Ponadto Wspólnota Europejska, w stosunku do regionów położonych wzdłuż granicy zewnętrznej, popiera ulepszenie i rozwój infrastruktury, monitoring i zapobieganie zanieczyszczeniom środowiska przyrodniczego oraz budowę programów kształcenia i doskonalenia zawodowego.

2. Formy współpracy polsko-niemieckich regionów przygranicznych

Powstanie euroregionu związane jest z nawiązaniem współpracy przez odpowiednie władze. Może ona być podjęta na szczeblu centralnym – jako współpraca międzynarodowa, na szczeblu regionalnym – jako współpraca regionalna, oraz na szczeblu lokalnym – samorządów terytorialnych. Zakresy współpracy w zależności od szczebla są zróżnicowane.

Formy współpracy regionów można natomiast podzielić na współpracę opartą na formule prawnej oraz na tzw. działania uzgodnieniowe, koordynacyjne i porozumienia – nie mające charakteru wiążącego z prawnego punktu widzenia. W tym przypadku instytucją koordynującą jest wspólna komisja państw zainteresowanych współpracą przygraniczną. Nie ma ona jednak kompetencji do tworzenia zobowiązań natury prawnej.

Z chwilą zjednoczenia Niemiec granica polsko-niemiecka stała się jednocześnie zewnętrzną granicą Wspólnot Europejskich. Tym samym współpraca regionów przygranicznych znajduje się na liście priorytetów w stosunkach polsko-niemieckich. W traktacie

o partnerskiej współpracy i dobrym sąsiedztwie są zawarte postanowienia popierające współpracę regionalną, w tym regionów przygranicznych. W grudniu 1990 r. rozpoczęto prace nad powołaniem mieszanej Komisji Rządowej. W czerwcu 1991 r. zostaje utworzona Niemiecko – Polska Komisja Międzyrządowa d/s Współpracy Regionalnej i Przygranicznej. Głównym zadaniem Komisji jest ułatwienie badania i rozwiązywania problemów w obszarze przygranicznym oraz wspieranie kontaktów i porozumień między państwowymi i niepaństwowymi podmiotami na obszarach po obu stronach granicy niemiecko–polskiej. Ma na celu również wspieranie kontaktów i współpracy regionalnych, komunalnych i innych instytucji.

Współpraca regionalna polsko–niemiecka obejmuje obszary rozciągające się wzdłuż granic państwowych. Inicjatywy lokalne, reprezentowane przez osoby prywatne, władze samorządowe, jak i władze wojewódzkie doprowadziły w efekcie do powstania czterech euroregionów (rys. 2): NYSA, SPREWA–NYSA–BÓBR, PRO EUROPA VIADRINA i POMERANIA^{1/}. Ich zasięg terytorialny, jak również formy współpracy są zróżnicowane. Łączy je jednak poczucie wspólnoty położenia geograficznego (i wyciągnięcia z tego faktu korzyści) oraz zlikwidowanie poczucia peryferyjności u mieszkańców, jak również chęć zapobieżenia marginalizacji tych obszarów. Ponadto współpraca regionów wzdłuż granicy polsko–niemieckiej tworzy szanse konkretnego włączenia się w procesy integracyjne Wspólnoty Europejskiej.

3. Regiony współpracy transgranicznej Polski

W wyniku dotychczas podpisanych porozumień powstały cztery euroregiony, w których znalazły się polskie tereny przygraniczne: PRO EUROPA VIADRINA, SPREWA–NYSA–BÓBR, NYSA i KARPACKI. Ponadto trwają przygotowania do zawiązania dwóch następnych euroregionów: POMERANII i TATR.

Najwcześniej, bo już 21 grudnia 1991 r. podpisano trójstronne porozumienie w sprawie powołania Euroregionu NYSA, w którym znalazły się obszary polskie, niemieckie i czeskie.

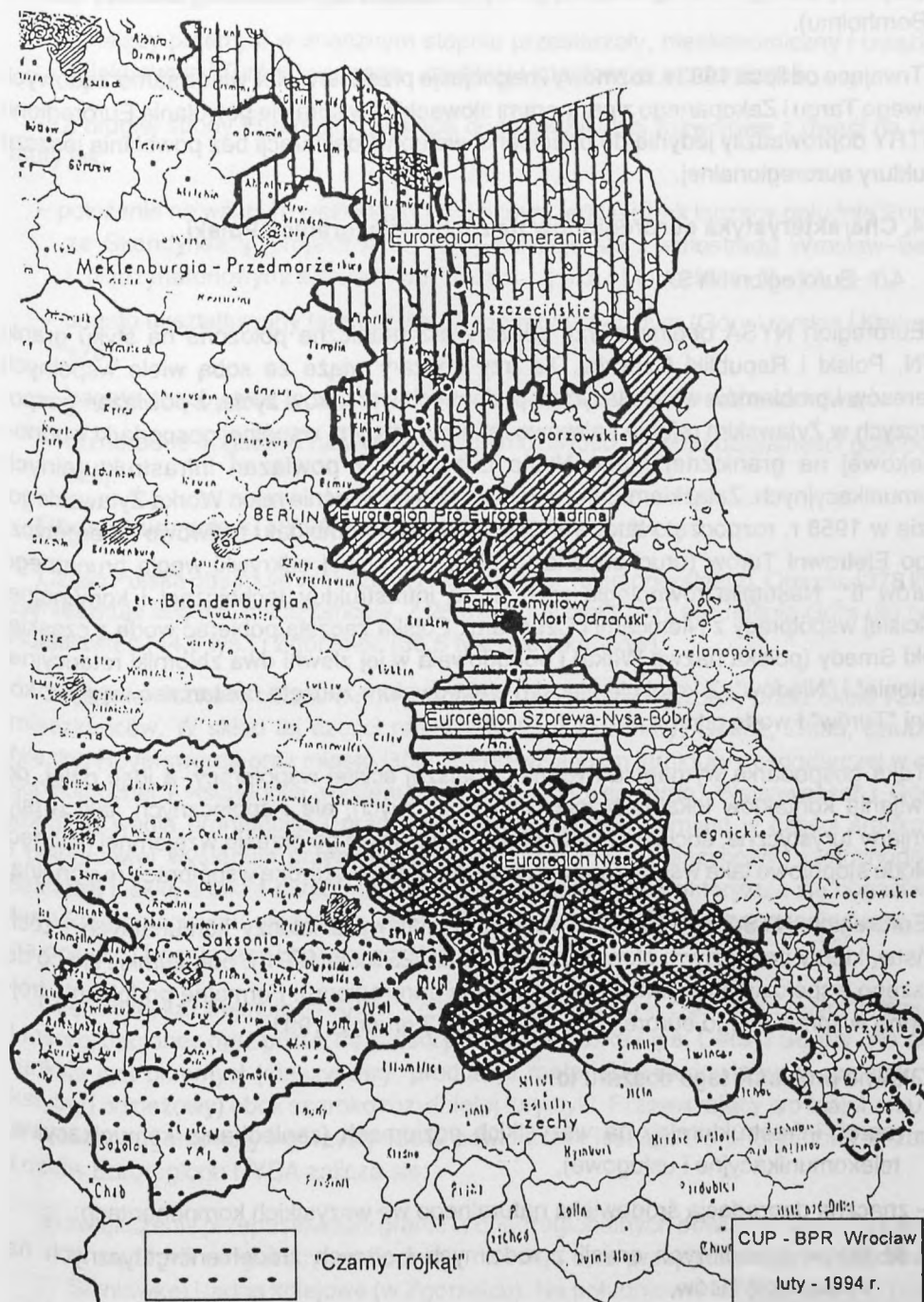
W dniu 14 lutego 1993 r. przedstawiciele władz terytorialnych Polski, Słowacji, Węgier i Ukrainy po dwuletnich przygotowaniach powołali związek międzyregionalny Euroregion KARPACKI.

W dniu 21 września 1993 r. w Gubinie podpisano polsko–niemiecką umowę o utworzeniu Euroregionu SPREWA–NYSA–BÓBR, w którym znalazły się gminy zielonogórskie i kilka gmin ze strony niemieckiej.

I wreszcie 21 grudnia 1993 r. powołano Euroregion PRO EUROPA VIADRINA, którego uczestnikami są ze strony polskiej gminy woj. gorzowskiego, a ze strony niemieckiej powiaty lewobrzeżnych terenów Odry.

Kontynuowane są również spotkania w sprawie powołania Euroregionu POMERANIA. Do partnerów polskich (gminy szczecińskie), i niemieckich, którzy zdecydowali się na

Rys. 2. EUROREGIONY NA ZACHODNIEJ GRANICY POLSKI

współpracę transgraniczną, dołączą gminy szwedzkie (z południowej Skanii) i duńskie (z Bornholmu).

Trwające od lipca 1993 r. rozmowy i negocjacje przedstawicieli władz samorządowych Nowego Targu i Zakopanego z partnerami słowackimi w sprawie powołania Euroregionu TATRY doprowadziły jedynie do podpisania wstępnej deklaracji bez powołania jeszcze struktury euroregionalnej.

4. Charakterystyka euroregionów na zachodniej granicy Polski

4.1. Euroregion NYSA

Euroregion NYSA obejmuje trzy obszary przygraniczne położone na styku granic RFN, Polski i Republiki Czeskiej. Te trzy obszary wiąże ze sobą wiele wspólnych interesów i problemów wynikających z podobnych warunków życia, z powiązań gospodarczych w Żytawskim rejonie paliwowo–energetycznym, wspólnej gospodarki wodno–ściekowej na granicznej rzece Nysie Łużyckiej, z powiązań infrastrukturalnych i komunikacyjnych. Założeniem Euroregionu NYSA był właśnie rejon Worka Żytawskiego, gdzie w 1958 r. rozpoczęto budowę turoszowskiego kombinatu paliwowo–energetycznego Eletrowni Turów (uruchomiona w 1962 r.) i nowej odkrywki węgla brunatnego "Turów II". Nastąpiła równoległa rozbudowa infrastruktury technicznej i komunalnej w ścisłej współpracy z Niemcami i Czechami. Polska zaczęła pobierać wodę z czeskiej rzeki Smedy (polska nazwa Witka) i pobudowała w jej zlewni dwa zbiorniki retencyjne: "Zatonie" i "Niedów". Z kolei niemieckim elektrowniom zaczęto dostarczać węgiel z kopalni "Turów" i wodę pitną z obu tych zbiorników.

Taka gospodarka wymagała i wymaga dalszej ścisłej współpracy, a idąc dalej, do rozwijania kontaktów lokalnych, nie tylko służbowych, ale i społecznych, takich jak: wymiany turystyczne, socjalne i kulturalne. Tym samym po okresie wzajemnej niechęci i chłodu stopniowo taka współpraca przekształcała się w szeroką współpracę regionalną.

Euroregion NYSA powstał jako rezultat inicjatywy działaczy komunalnych trzech państw, którzy po rocznym okresie przygotowań, 25 maja 1991 r. porozumieili się co do dalszego współdziałania (faktyczne powstanie euroregionu). Formalne podpisanie trójstronne w sprawie tego euroregionu nastąpiło 12 grudnia 1991 r.

Główne problemy tego obszaru to:

- regres infrastrukturalny na wszystkich poziomach (zaniedbanie komunikacyjne, telekomunikacyjne i usługowe),
- znaczna degradacja środowiska naturalnego we wszystkich komponentach:
 - a) wpływ szkodliwych emisji z rodzimych i obcych źródeł energetycznych na dewastację lasów,
 - b) wpływ nieoczyszczonych ścieków przemysłowych i komunalnych na zanieczyszczenie Nysy Łużyckiej,

c) problem gromadzonych odpadów,

- istniejący przemysł w znacznym stopniu przestarzały, nieekonomiczny i uciążliwy (Elektrownia "Turów") wymaga szybkiej i kosztownej modernizacji.

Z drugiej strony Euroregion posiada duże możliwości rozwojowe z uwagi na takie atuty jak:

- położenie na ważnym węźle komunikacyjnym, gdzie szlak łączący południe Europy ze Skandynawią (projektowana A-3) krzyżuje się z autostradą Wrocław–Berlin i międzynarodowymi szlakami do Drezna, Lipska i Monachium (A-12, A-4),
- bogato ukształtowany teren pod względem turystycznym (Góry Izerskie i Karkonosze),
- bogate zasoby wód leczniczych i bogata baza wczasowo-uzdrowiskowa,
- różnorodne bogactwa naturalne dające możliwość rozwoju działalności gospodarczej.

Obszar Euroregionu NYSA składa się z trzech obszarów:

Część Polska obejmuje większość z 40 gmin woj. jeleniogórskiego. Obszar 4378 km², zamieszkuje 525 tys. mieszkańców. Z 25 miast największymi są: Jelenia Góra (93 tys.), Bolesławiec (44,6 tys.) i Zgorzelec (36,5 tys. mieszkańców).

Część niemiecka to obszar o powierzchni 4378 km², zamieszkały przez około 725 tys. mieszkańców. W skład tej części regionu wchodzi powiaty: Görlitz, Zittau, Bautzen, Niesky, Hoyerswerda oraz miasto Görlitz. Pod względem struktury gospodarczej w części północnej i wschodniej występują w rejonie Hoyerswerda, Weisswasser i Görlitz kopalnie węgla brunatnego i przemysł energetyczny. Natomiast w części środkowej i południowej występuje przemysł tekstylny, odzieżowy, maszynowy, samochodowy, szklarski i lekki, a także rolnictwo i ogrodnictwo. Region charakteryzuje się bogactwem form krajobrazowych: na północy nie tknięte wrzosowiska i krajobrazy pojezierne, zaś na południu bogate lasy i pasma górskie.

Część czeska obejmuje 3100 km² i 419 tys. mieszkańców. Do regionu należą powiaty: Liberec, Jablonec oraz północne części powiatów: Česká Lipa, Děčín i Semily. Wiodącą funkcją jest przemysł (maszynowy, produkcja materiałów budowlanych, szklarski, tekstylny i odzieżowy) obok szeroko rozwiniętej turystyki. Przeważający typ krajobrazu ma charakter pagórkowaty i górzisty (50% powierzchni leśnej). Do priorytetowych zadań i celów Euroregionu NYSA zalicza się:

- a) zwiększenie przepustowości granic i ponadregionalnych powiązań transportowych. W tej chwili na granicy zachodniej istnieją dwa przejścia drogowe (Zgorzelec, Sieniawka) i jedno kolejowe (w Zgorzelcu). Na południowej istnieją cztery przejścia drogowe (Porajów, Zawidów, Jakuszyce i Lubawka) i dwa kolejowe (Lubawka i Zawidów). W planie jest otwarcie następnych kilkunastu przejść granicznych.

Planami Ministerstwa Transportu objęte są trzy ciągi komunikacyjne:

- A-3: Szczecin – Lubawka
- A-4: Krzyżowa – Zgorzelec
- A-12: Krzyżowa – Olszyna,

- b) wypracowanie wspólnego programu ekologicznej sanacji. W tej chwili obszar Euroregionu objęty jest międzynarodowym programem "Czarny Trójkąt";
- c) wypracowanie regionalnego programu rozwoju gospodarczego Euroregionu.

4.2. Euroregion SPREWA-NYSA-BÓBR

Powstał we wrześniu 1993 r. po dwuletnim okresie przygotowawczym. Inicjatorami powołania Euroregionu byli: ze strony polskiej wójt gminy Brody (woj. zielonogórskie), a ze strony niemieckiej Stowarzyszenie Powiatów SPREWA-NYSA, skupiające pięć powiatów: Spremberg, Forst, Cottbus (miasto i gmina), Guben i Eisenhüttenstadt.

W okresie przygotowawczym powołano dwie grupy robocze:

- grupę I, do której zaproszono przedstawicieli wszystkich pięciu powiatów ze strony niemieckiej i 16 gmin zielonogórskich ze strony polskiej;
- grupę II – w składzie Biura Planowania Przestrzennego z Cottbus i architekta wojewódzkiego z Zielonej Góry w celu przygotowania materiałów planistyczno-koncepcyjnych dotyczących rozwoju euroregionu.

Ostatecznie w skład euroregionu po stronie polskiej weszło 18 gmin:

- 6 miast: Zielona Góra, Gubin, Jasień, Żary, Żagań i Nowogród;
- 11 gmin: Zielona Góra, Bobrowice, Brody, Gubin, Lipniki Łużyckie, Maszewo, Świdnica, Trzebiel, Torzym, Tuplice i Żary.

Po stronie niemieckiej:

- 3 powiaty: Forst, Guben i Spremberg,
- 2 gminy: Eisenhüttenstadt i Cottbus,
- 1 miasto: Cottbus.

Przygraniczne obszary charakteryzują się pewnym podobieństwem warunków przyrodniczych i rozwiniętymi formami gospodarczymi w sferze rolnictwa. Duża różnica występuje zwłaszcza w stopniu uprzemysłowienia. Jeżeli bowiem po stronie polskiej jedynie w Gubinie występuje przemysł (skórzany i odzieżowy), to po stronie niemieckiej występuje duża koncentracja przemysłu górniczego i energetycznego, wpływająca ujemnie na środowisko przyrodnicze woj. zielonogórskiego. Ponadto znaczący potencjał

przemysłowy związany jest z takimi ośrodkami niemieckimi jak: Eisenhüttenstadt, Guben i Forst.

Ta dysproporcja w koncentracji przemysłu po obu stronach Nysy Łużyckiej i Odry wpływa na dużą różnicę potencjałów ekonomicznych obszarów przygranicznych. Jest to między innymi impulsem do powstania nowej koncepcji współpracy gospodarczej, polegającej na restrukturyzacji największego na Środkowym Nadodrzu kombinatu przemysłowego EKO Stahl AG i rozwoju całego regionu Eisenhüttenstadt po obu stronach Odry, jako "Parku Gospodarczego – Most Odrzański".

Program rozwoju współpracy przygranicznej przewiduje ponadto realizację wspólnych przedsięwzięć w zakresie:

- rozwoju i rozbudowy infrastruktury komunalnej (np. budowa oczyszczalni ścieków Guben – Gubin);
- modernizacji i rozbudowy sieci dróg lokalnych, zwłaszcza rękodrowych;
- rozbudowy przejść granicznych, zwłaszcza lokalnych. np. Zasieki i Kłopot;
- wymiany kulturalnej, odtwarzania starych imprez regionalnych jak np. targi warzyw pod nazwą "Wiosna nad Nysą" w Gubinie;
- współpracy w zakresie inicjatyw lokalnych.

4.3. Euroregion PRO EUROPA VIADRINA

Powstał w grudniu 1993 r. po rocznych konsultacjach i spotkaniach inicjujących. Skupia ze strony polskiej 11 gmin zrzeszonych w Związku Gmin Gorzowskich: Bierzwnik, Bogdaniec, Gorzów Wielkopolski, Krzęcin, Krzeszyce, Osno Lubuskie, Witnica, Zwierzyn, Santok, Strzelce Krajeńskie, Choszczno, oraz 8 gmin zrzeszonych w Stowarzyszeniu Gmin Lubuskich: Cybinka, Górzycza, Kostrzyń nad Odrą, Lubniewice, Rzepin, Słońsk, Słubice, Sulęcín.

Ze strony niemieckiej jednostki zrzeszone w Stowarzyszeniu "Środkowa Odra", tzn. miasto Frankfurt n/Odrą oraz 4 powiaty: Bad Freienwalde, Strausberg, Seelow i Fürstenwalde.

Siedzibą Euroregionu jest polska miejscowość Dąbroszyn oddalona o 7 km od przejścia granicznego w Kostrzynie. Sekretariat Euroregionu tworzą dwie placówki w Słubicach i we Frankfurcie.

Jest to rejon o wspaniałych walorach przyrodniczych po stronie polskiej: Pojezierze Lubuskie, Pojezierze Myśliborskie, Puszcza Rzepińska, rezerwat flory i fauny (m.in. Słońsk) oraz unikalny w skali światowej rezerwat nietoperzy "Nietoperek" koło Międzyrzecza. Stopień zagospodarowania przemysłowego po obu stronach granicy jest w zasadzie podobny. W Niemczech ośrodkiem przemysłowym, jak również

kulturalno–naukowym jest Frankfurt, w Polsce ośrodkami przemysłowymi są Kostrzyn i Słubice.

W ramach współpracy przygranicznej przewiduje się:

- wspólną modernizację infrastruktury komunalnej w miastach i na wsi,
- rozwój turystyki (z próbą wykorzystania rzeki Odry),
- uruchamianie przejść granicznych o znaczeniu lokalnym,
- wymianę kulturalno–oświatową i naukową w oparciu o ośrodek naukowy we Frankfurcie,
- podjęcie próby odbudowy odrzańskiej drogi wodnej.

4.4. Euroregion POMERANIA (rys. 3)

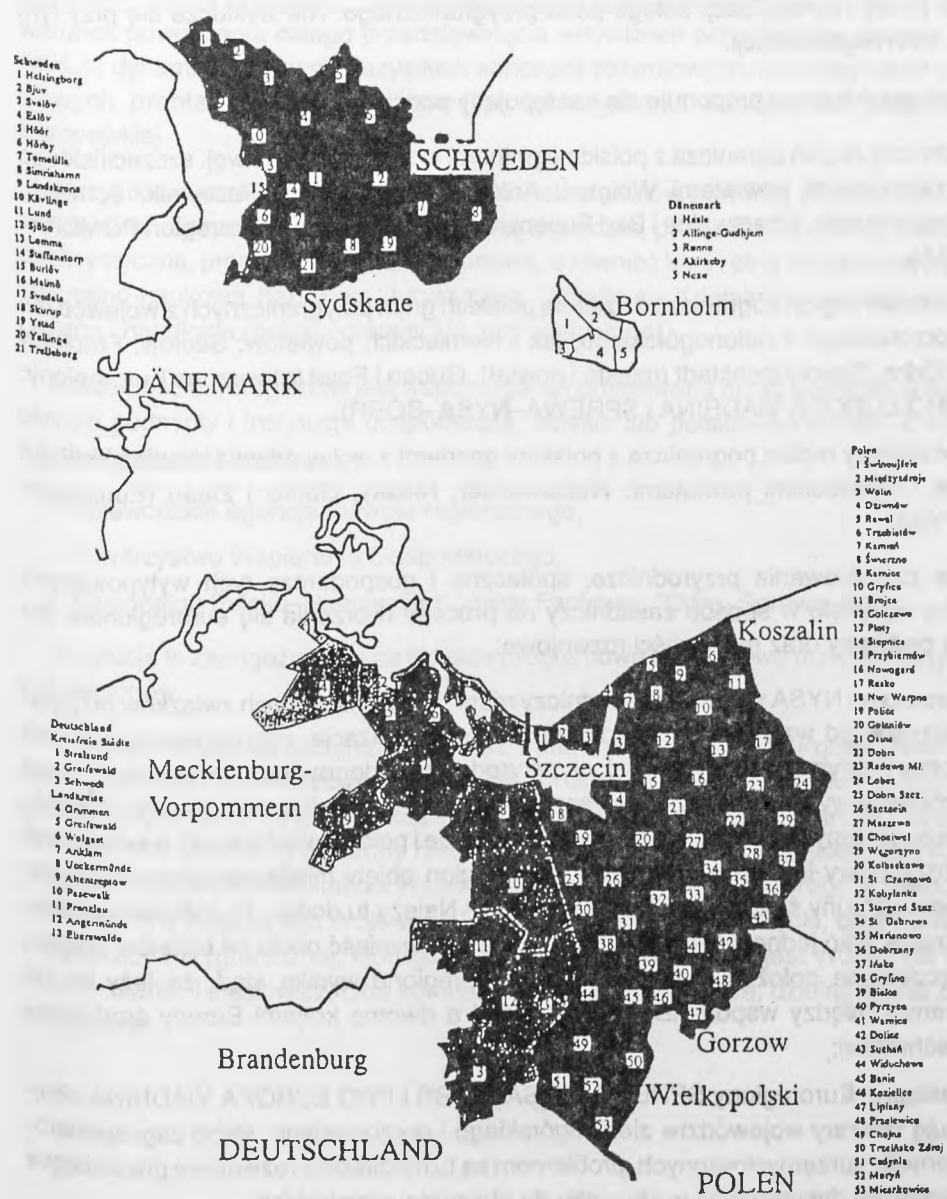
Euroregion ten powstaje z inicjatywy gmin polskich i niemieckich. W rozmowach biorą także udział w charakterze obserwatorów przedstawiciele gmin szwedzkich i duńskich, nie przedstawiając bliżej sprecyzowanych interesów prócz rybołówczych i turystycznych. Trwające od trzech lat (tj. od 1991 r.) rozmowy, przedłużają się z powodu braku uzgodnień proceduralnych, statutowych i merytorycznych. Różnice zdań dotyczą przede wszystkim struktury euroregionu. Niemcy proponują układ bilateralny z następującym udziałem:

- gminy woj. szczecińskiego reprezentowane przez sejmik samorządowy,
- część Brandenburgii,
- tereny Meklenburgii, zrzeszone w Związku Miast i Powiatów.

Natomiast strona Polska proponuje układ czterostronny z udziałem gmin polskich, niemieckich oraz duńskich (z wyspy Bornholm) i szwedzkich (z południowej Skanii). Byłoby to naturalne objęcie strukturą ponadgraniczną istniejących, bardzo żywych kontaktów oraz realizacja wcześniej zawartych polsko–skandynawskich porozumień o współpracy przygranicznej. Różnice stanowisk strony polskiej i niemieckiej uwidoczniły się bardzo wyraźnie na spotkaniu 8 października 1993 r. w Pasewalku. W rezultacie obie koncepcje powróciły do etapu konsultacji.

Projektowany Euroregion obejmowałby obszar aglomeracji szczecińskiej z wiodącą funkcją przemysłową i turystyczną (gospodarka morską, przemysł chemiczny, elektromaszynowy i paliwowo–energetyczny). Po stronie niemieckiej znalazłby się duży ośrodek przemysłowy w Schwedt (m.in. zakłady chemiczne) oraz Wolgast (stocznia Peene–Werft), Pasewalk i Anklam (przemysł rolno–spożywczy), Ückermünde (nowy port bałtycki w budowie) oraz elektrownia jądrowa w rejonie przejścia granicznego w Lubieszynie w odległości 50 km od Szczecina.

Rys. 3. EUROPAREGION POMERANIA

Herausgeber: Kommunitätsregion Europaregion POMERANIA e.V. (i.G.)
 Mitwirkung: Landkreis Pasewalk • Econetika GmbH
 Hersteller: Konzepta GmbH Druckhaus Pasewalk

5. Szanse i kierunki rozwoju euroregionów

Celem lepszego odzwierciedlenia wyjściowych warunków tworzenia się euroregionów, ich szans rozwojowych i niezbędnych przedsięwzięć z zakresu polityki regionalnej, podjęto próbę regionalizacji całego pasa przygranicznego. Nie wyklucza się przy tym innych form regionalizacji.

I tak przykładowo proponuje się następujący podział:

- północny region pgranicza z polskimi gminami przygranicznymi woj. szczecińskiego i niemieckimi powiatami Wolgast, Anklam, Ückermünde, Pasewalk, Schwedt, Angermünde, Eberswalde i Bad Freienwalde (projektowany Euroregion POMERANIA),
- środkowy region pogranicza z częścią polskich gmin przygranicznych z województw gorzowskiego i zielonogórskiego, jak i niemieckich powiatów: Seelow, Frankfurt n/Odrą, Eisenhüttenstadt (miasto i powiat), Guben i Forst (utworzone Euroregiony: PRO EUROPA VIADRINA i SPREWA-NYSA-BÓBR).
- południowy region pogranicza z polskimi gminami z województwa jeleniogórskiego jak i niemieckimi powiatami: Weisswasser, Niesky, Görlitz i Zittau (Euroregion NYSA).

Duże zróżnicowanie przyrodnicze, społeczne i gospodarcze tych wytypowanych regionów wpłynęło w sposób zasadniczy na procesy tworzenia się euroregionów, ich obecne problemy oraz możliwości rozwojowe:

- Euroregion NYSA w sposób zasadniczy różni się od pozostałych związków przygranicznych pod względem zagospodarowania (urbanizacja, uprzemysłowienie, sieć komunikacyjna, turystyka, walory przyrodnicze i degradacja środowiska). Jego problemy wynikają raczej z konieczności restrukturyzacji przestarzałego i uciążliwego przemysłu (wszystkie niemieckie, czeskie i polskie elektrownie), modernizacji i rozbudowy infrastruktury. Jest to Euroregion objęty międzynarodowym programem ochrony środowiska "Czarny Trójkąt". Należy tu dodać, że całkowita modernizacja tylko jednej elektrowni ("Turów") może wynieść około 14 bilionów złotych. Szczególne położenie geopolityczne Euroregionu wynika stąd, że leży on na granicy między wspólnotami europejskimi a dwoma krajami Europy środkowo-wschodniej;
- następne Euroregiony SPREWA-NYSA-BÓBR i PRO EUROPA VIADRINA obejmują obszary województw zielonogórskiego i gorzowskiego, słabo zagospodarowanych, uprzemysłowionych, problemem są tu możliwości rozwojowe pozwalające wyrównać dysproporcje w stosunku do obszarów niemieckich.
- Euroregion POMERANIA mający skupić 4 członków o bardzo różnych interesach, przy czym trzech jest z Europy Zachodniej, a jeden ze Środkowo-Wschodniej.

Wymienione cztery euroregiony skupiają niemieckie gminy przygraniczne z trzech landów, których rządy angażują się w proces ich rozwoju z różnym nasileniem i różnymi efektami. Ale z punktu widzenia współpracy przygranicznej najważniejszy jest fakt, że integralny rozwój polskiego i niemieckiego Nadodrza traktowany jest jako konieczny warunek powodzenia całego przedsięwzięcia aktywizacji przygranicza. Należy zaznaczyć, iż dynamika realizacji wszystkich koncepcji rozwojowych, rozwiązywania podstawowych problemów zależy od możliwości uzyskania dostępu do środków Unii Europejskiej.

Wszystkie euroregiony w ramach swoich sekretariatów powołały zespoły lub komisje tematyczne. Zespoły te wspólnie ze stroną sąsiedzką prowadzą ożywioną działalność publicystyczną, propagandową i programową, a również konkretną obustronną wymianę kulturalno-naukową, handlową i turystyczną. Ożywiła się działalność i współpraca seminaryjna i handlowa (polsko-niemieckie targi regionalne).

Działalność euroregionów jest wspomagana i promowana przez powstałe w ostatnim okresie podmioty i instytucje gospodarcze, polskie lub polsko-niemieckie. Z istotniejszych należy wymienić:

- wojewódzkie agencje rozwoju regionalnego,
- Towarzystwo Wspierania Gospodarczego,
- Regionalną Polsko-Niemiecką Komisję Fachową "Odra-Sprewa-Bóbr".

Instytucje te zaangażowane są w prace programowe i projektowe rozwoju i aktywizacji euroregionów.

Formalne wsparcie otrzymują również euroregiony ze strony Polsko-Niemieckiej Komisji Międzyrządowej d/s Współpracy Regionalnej i Przygranicznej, której współprzewodniczącymi są: ze strony polskiej Marcin Rybicki – Podsekretarz Stanu w Centralnym Urzędzie Planowania, a ze strony niemieckiej Ambasador Klaus H. Ackerman. Komisja ta z kolei dzieli się na Komitet d/s Współpracy Międzyregionalnej, którego przewodniczącym ze strony polskiej jest Wojewoda Poznański – Włodzimierz Łęcki, oraz Komitet d/s Współpracy Przygranicznej, którego polskim przewodniczącym jest Wojewoda Szczeciński – Marek Tałasiewicz. Oba komitety mają bogatą strukturę, dzieląc się na zespoły tematyczne.

LITERATURA

- [1] Europejska Konwencja ramowa o przygranicznej współpracy między związkami i władzami terytorialnymi: Polski Instytut Spraw Międzynarodowych
- [2] Europa 2000 – Perspektywy przyszłego zagospodarowania przestrzennego Wspólnoty – Bruksela – Luksemburg 1991 r.
- [3] Materiały Biura Planowania Regionalnego CUP. Wrocław
- [4] Studia i materiały PISM. Polski Instytut Spraw Międzynarodowych. Warszawa 1991 r.

JACEK JAKUBIEC

Członek Sekretariatu

Euroregionu NYSA

EUROREGION NYSA – STAN I GŁÓWNE PROBLEMY

Pierwsze rozmowy dotyczące procesu tworzenia Euroregionu NYSA miały miejsce w grudniu 1990 roku. Następnie w maju 1991 r. w Żytawie odbyła się konferencja inicjująca, na której spotkało się ponad trzystu przedstawicieli przygranicznej społeczności czeskiej, niemieckiej i polskiej. Od samego początku idea utworzenia euroregionu miała więc charakter inicjatywy samorządowej. Konferencja inicjująca w Żytawie zakończyła się podpisaniem wspólnego memorandum – uroczystej deklaracji woli trzech przygranicznych społeczności. Dokument ten określił główne problemy tego regionu, z którymi odtąd postanowiono zmagać się wspólnie. Za wspólne też uznano szanse, jakie daje wzajemne sąsiedztwo.

Potem nastąpiła faza "instytucjonalizacji" tej inicjatywy. Z początkowo dość amorficznej struktury, tworzonej przez kolejno przystępujące samorządy lokalne (w przypadku strony polskiej przez gminy, a po niemieckiej i czeskiej stronie przez powiaty) tworzył się stopniowo coraz bardziej czytelny układ. Data 21.12.1991 r. to dzień, w którym po raz pierwszy zebrała się w Żytawie wspólna, trzydziestoosobowa Rada Euroregionu, która formalnie powołała do życia wspólnotę komunalnej współpracy ponadgranicznej właśnie pod pełną nazwą Euroregion NEISSE–NISA–NYSA. Nawiasem mówiąc ten pierwszy rok tworzenia wspólnoty był również czasem poszukiwania dla niej najwłaściwszej nazwy. Trzeba tu przypomnieć, iż przez kilka miesięcy lansowana była nazwa niemiecka "Dreiländereck", której miały odpowiadać polskie "Trórzemie" i czeskie "Tróžemi".

Rada Euroregionu to rodzaj "parlamentu", gdzie każda z trzech stron dysponuje dziesięcioma mandatami, demokratycznie obsadzonymi według wewnętrznych reguł, jakie każda z trzech stron uzna za najwłaściwsze. Po kilku miesiącach funkcjonowania stwierdzono, że potrzebne jest stworzenie układu podmiotów prawnych współtworzących Euroregion. Stały się nimi związki komunalne – w przypadku strony polskiej zostało zarejestrowane Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu NYSA. Do Stowarzyszenia należą obecnie 32 gminy z województwa jeleniogórskiego (na 40 gmin w województwie) oraz gmina Przewóz z województwa zielonogórskiego. Początkowo zadeklarowała ona członkostwo do końca 1993 r., a następnie przedłużyła je już bezterminowo. Ostatnio przyjętą do Stowarzyszenia gminą jest Szklarska Poręba, która wcześniej miała nieformalny status obserwatora. Przystępowanie do Stowarzyszenia jest procesem naturalnym – gminy analizują swoje ewentualne korzyści i na tej podstawie podejmują decyzje. Obecnie notuje się przejawy zainteresowania Euroregionem ze strony niektórych gmin wałbrzyskich i legnickich, a także gmin województwa zielonogórskiego. W tymże województwie – w Żaganiu – współdziałającym już od dawna z saksońskim powiatem Weisswasser, doszło do ciekawego spotkania wójtów i burmistrzów z obydwu stron Nysy. Sytuacja jest tu dość szczególna: powiat Weisswasser jest jednym z najaktywniejszych w niemieckiej części Euroregionu NYSA, w dużej mierze za sprawą władz lokalnych.

Chętnie widziałyby one rejon sąsiadujący przez Nysę jako partnerów Euroregionu NYSA, jednakże szereg gmin południowej części województwa zielonogórskiego złożyło już akces do powstającego obecnie Euroregionu SPREWA-NYSA-BÓBR. W związku z tym w Żaganiu powstał problem, czy jest formalnie możliwe ewentualne członkostwo gminy w dwóch euroregionach? Z punktu widzenia strony polskiej oraz w świetle statutu Euroregionu NYSA – przeszkód nie ma – członkiem Euroregionu jest stowarzyszenie gmin polskich, a zatem teoretycznie mogą do niego wstąpić, jeśli by chciały, także Warszawa czy Suwałki. Jest to kwestia wyboru oraz gotowości płacenia składek. Z tego punktu widzenia za przynależnością do Euroregionu głosuje się budżetami gmin, które teraz są uchwalane. Ponadto zbliżają się – i to we wszystkich trzech krajach w tym roku – wybory komunalne. Ma miejsce weryfikowanie doświadczeń, ocena dokonani, porażek itp. Na ile idea Euroregionu NYSA ostatecznie potwierdzi się w życiu – pokaże czas. Na dziś wszystko wskazuje na to, iż jest to już struktura coraz bardziej stabilna, mająca swoją przyszłość.

Nie zmienia to faktu, iż sprawa euroregionów budzi emocje i wywołuje dyskusje. W ubiegłym roku sporo takich emocji wywołała sprawa Euroregionu KARPACKIEGO. Nawet w debacie parlamentarnej padały sformułowania wskazujące, jak dalece rozbieżne bywają opinie w tej mierze. W świetle 3-letnich już doświadczeń Euroregionu NYSA emocjonalne ataki na ideę euroregionów są po prostu niezrozumiałe.

Tworzenie się euroregionu to proces, w którym ma miejsce przystępowanie (a może także mieć miejsce występowanie) gmin do tej struktury. Dlatego o granicach euroregionu można mówić tylko w sensie stanu na określony moment czasu. Na mapach często prezentuje się obszar Euroregionu NYSA jako jednolity, zwarty obszar obejmujący całe województwo jeleniogórskie. Rzeczywistość jest jednak nieco inna. Na tym obszarze są "białe plamy" w miejscu gmin, które nie podjęły uchwały o przystąpieniu do Euroregionu (8 gmin na obszarze województwa jeleniogórskiego). Podobny stan ma miejsce po czeskiej stronie Euroregionu.

Gdy o mapach mowa, należy zaznaczyć, że nie licząc map turystycznych, jest już wydana bardzo dobra mapa w skali 1:200000, pokazująca strukturę administracyjną całego obszaru Euroregion NYSA. Przygotowywana jest też dokładna mapa topograficzna w skali 1:100000, która będzie stanowiła bardzo dobry materiał do prac planistycznych. Planiści przestrzenni naszych trzech krajów współpracują ze sobą już od dłuższego czasu i to dość intensywnie. Opracowano zeszyt pt. **"Studium koordynacyjne Rozwoju Pogranicza Polsko-Czeskiego"** niedawno zakończony po dwóch latach prac, które ze strony polskiej koordynował C.U.P.

W listopadzie 1992 roku odbyła się w Poznaniu konferencja, która dotyczyła planowania przestrzennego na obszarach przygranicznych Polski i Niemiec.

Czym jest zatem Euroregion NYSA?

Jest to dziś już z pewnością struktura okrzepła, która wypracowała swoją tożsamość, swój sposób funkcjonowania, swoje struktury wewnętrzne, regulaminy i mniej formalne

"reguły gry". Ową tożsamość np. określają trzy kanony, które uznano za fundamentalne zasady Euroregionu NYSA. Są to:

- 1) zasada consensusu, czyli ustawicznego szukania wspólnego stanowiska w drodze rozmów, negocjacji, itp.,
- 2) zasada parytetu, czyli tego, iż we wszystkich organach każda ze stron dysponuje jednym głosem i takim samym prawem do reprezentowania,
- 3) zasada rotacji, a więc "krążenie" różnych inicjatyw oraz ważnych dla Euroregionu wydarzeń, równomiernie po obszarze trzech krajów (zasadę tę stosuje też każda strona wewnętrznie: np. posiedzenia polskiego "Konwentu" czyli 10-osobowego zarządu Stowarzyszenia, których było już 15, odbywają się za każdym razem w innej gminie).

Funkcjonowanie Euroregionu bazuje na jego organie wykonawczym, którym jest 3-osobowy Sekretariat, w którym pracuje Jaroslav Zamecnik z Liberca, Gerhard Watterott z Żytawy oraz autor tego referatu. Każdy ma swoje biuro krajowe, przy czym biuro w Żytawie jest obecnie równocześnie siedzibą Euroregionu NYSA i miejscem cotygodniowych spotkań Sekretariatu. Każdy z Sekretarzy jest finansowany przez swojego krajowego pracodawcę. Po stronie polskiej pracodawcą i mocodawcą jest ww. "Konwent", który jest tożsamy z 10-osobowym polskim członem współtworzącym Radę Euroregionu. W najbliższym czasie odbędzie się szesnaste już posiedzenie "Konwentu", tym razem w Szklarskiej Porębie. Z kolei Euroregion NYSA jako całość ma swoją reprezentację w postaci 3-osobowego Prezydium. Z polskiej strony jest to Wojewoda Jeleniogórski Jerzy Nalichowski – członek honorowy Stowarzyszenia Gmin Polskich Euroregionu Nysa, oprócz niego – Jiri Drda – primator Liberca oraz Dieter Liebig – landrat powiatu Görlitz. Praktycznie Prezydium funkcjonuje najczęściej w poszerzonym składzie. Poza ww. osobami tworzą je prezesi trzech związków komunalnych (po polskiej stronie jest to burmistrz miasta i gminy Bogatynia Franciszek Zaborowski) oraz wspomniany wyżej 3-osobowy Sekretariat Euroregionu. Te dziewięć osób tworzy tzw. poszerzone Prezydium i faktycznie kieruje działalnością Euroregionu NYSA. Natomiast merytoryczna praca opiera się na strukturze grup roboczych.

W początkowej fazie tworzenia Euroregionu NYSA było siedem grup roboczych ("ekologia", "planowanie", "kultura", "gospodarka", "bezpieczeństwo", "zdrowie", "prawo") i ten podział trwa do dzisiaj, chociaż nie do końca sprawdził się w praktyce i wyniki prac grup roboczych nie są w pełni satysfakcjonujące. Tu życie wniosło różne korekty. Np. nieformalnie za ósmą grupę uważa się cały blok "nauki". W Euroregionie NYSA znajduje się kilka wyższych uczelni. Przedstawiciele różnych dyscyplin wiedzy włączyli się w sprawę Euroregionu od samego początku, stworzyli w Libercu Biuro Koordynacyjne Badań Szkół Wyższych, realizują szereg specjalistycznych, ciekawych przedsięwzięć, organizują liczne spotkania i konferencje naukowe. Równocześnie powstaje szereg inicjatyw spontanicznych, czasem zupełnie niezależnie od istniejących struktur. Np. ciekawie rozwija się działalność trójstronnej komisji historycznej, którą można by uznać za część "nauki", chociaż tworzą ją osoby spoza struktur uczelnianych.

Konkretne działania w Euroregionie NYSA dotyczą potencjalnie wszystkich dziedzin ludzkiej aktywności. Faktycznie zaś intensywność oraz walor jakościowy tych działań to już kwestia indywidualna, zależna od wielu czynników. Przykładem pozytywnym jest funkcjonująca w obrębie grupy "ekologia" – podgrupa ds. ochrony lasów. Wiadomo, iż jest to obszar poważnych zagrożeń ekologicznych (województwa jeleniogórskie i wałbrzyskie wchodzi w obszar tzw. "Czarnego Trójkąta", który terytorialnie jest większy od Euroregionu, obejmując znaczną część Saksonii i Czech Północnych) – szczególnie widocznych w postaci gwałtownego ubytku lasów w obszarach górskich. Zajęcie się tym bardzo złożonym problemem wymagało współpracy specjalistów z wszystkich trzech krajów. Kontakty te zostały nawiązane i prace prowadzone są z dużym zaangażowaniem. Podobnie dobrze można ocenić współpracę specjalistów z zakresu turystyki, planowania przestrzennego, służby zdrowia, sportu. Ciekawie – głównie z inicjatywy strony polskiej – zapowiadają się kontakty w grupie "gospodarka". Nie udało się natomiast stworzyć dobrego składu grupy, która zajęłaby się problematyką prawną. A jest to jedna z barier, jako że Euroregion funkcjonuje w obrębie trzech systemów legislacyjnych, które do siebie często nie przystają. Co to oznacza w praktyce dla obywateli tu żyjących? Można przytoczyć humorystyczną już sprawę kart rowerowych. W Niemczech jest to rzecz nie stosowana. A turystyka rowerowa istnieje tam, rozwija się i nie ma logicznego powodu, by miał być dla niej zamknięty obszar Polski. Efekty? Turyści niemieccy byli – zgodnie z polskim kodeksem drogowym – zatrzymywani przez polskich funkcjonariuszy policji i karani mandatami, właśnie za brak "rowerowych praw jazdy". Potrzebne były interwencje w Komendzie Głównej Policji w Warszawie, by uzyskać stosowne wytyczne dla policji w obszarach przygranicznych i pozostawić niemieckich turystów w spokoju.

Od szczegółów wróćmy na koniec do spraw generalnych, strategicznie decydujących. Euroregion NYSA ma dziś nie tylko swoją tożsamość czy struktury i zasady działania. Ma też rozpoznane potrzeby oraz zdefiniowane kierunki działania. Sprawą bardzo ważną było uchwalenie w dniu 20 listopada ub. roku przez Radę Euroregionu, obradującą tym razem w Jeleniej Górze – wspólnej listy zadań uznanych za priorytetowe dla całego obszaru Euroregionu. Jest ona wynikiem oraz elementem prac nad studium koncepcyjnym rozwoju Euroregionu NYSA. Prace te na zlecenie Saksońskiego Ministerstwa Gospodarki wykonała niemiecka firma DORNIER w kooperacji z podwykonawcami czeskim i polskim.

Część pierwsza to dość gruntowne i rzetelne rozpoznanie stanu istniejącego w tym obszarze, we wszystkich znaczących aspektach. Studium dokonało oceny tego, jakie główne problemy tu występują, co jest źródłem zagrożeń na przyszłość i słabością na dziś, ale także tego, co jest mocną stroną tych terenów i w czym upatrywać rozwojowych szans regionu.

Część druga, koncepcyjna budzi już jednak zastrzeżenia. Nasuwa się tu refleksja, iż nie wypracowano jeszcze sposobu racjonalnego, wyważonego selekcjonowania różnych pomysłów i projektów, hierarchizowania tego co ważne i mniej ważne oraz wiązania poszczególnych koniecznych przedsięwzięć w logicznie powiązane ciągi działania. Ostatecznie lista "priorytetów" została uchwalona z zastrzeżeniem, iż ma ona charakter

otwarty. Tak więc, przy całym niedosycie, powstała baza dla działań zarówno bieżących, jak i podstawa dla dalszych prac koncepcyjnych. Jest to pierwszy, bardzo potrzebny krok w tym kierunku, a przecież myślenie nad przyszłością tych ziem, nad pożądanymi kierunkami zmian, zagospodarowaniem przestrzennym, ochroną istniejących walorów, strategią inwestowania – to nie jest zadanie jednorazowe. To raczej proces permanentny, który dopiero został rozpoczęty.

Wreszcie problem najbardziej zasadniczy czyli – finanse. Jest to aktualnie bariera numer 1. Każda ze stron, czyli związki komunalne tworzące Euroregion NYSA funkcjonują dzięki składkom członkowskim płaconym przez gminy czy powiaty. Po polskiej stronie jest to od stycznia br. kwota 1.500 zł płacona od mieszkańca każdej członkowskiej gminy w skali roku. Analogicznie w Czechach jest to 1,5 korony, a w części niemieckiej nieco ponad 40 fenigów. Daje to możliwość utrzymania trzech biur, sfinansowania delegacji, telefonów, tłumaczeń, druków itp. Częściowo także, choć w stopniu dalece niezadowalającym – finansowania pracy grup roboczych. Natomiast program, jaki rysuje się w świetle choćby ww. studium "Dorniera", to kwestia zupełnie innej skali finansowych potrzeb i całkiem innych metod działania w ramach trójstronnej wspólnoty. W jaki sposób można uzyskać niezbędne fundusze, czy to ze źródeł krajowych czy zagranicznych – na to nie ma jeszcze odpowiedzi, ani niestety zachęcających doświadczeń. Na przykład nie zanoszą się na to, aby miał rychło popłynąć strumień środków czy to z Warszawy, czy z Bonn, czy może z Brukseli. Oczywiście – inaczej nieco wygląda to po stronie niemieckiej, natomiast po stronie polskiej, podobnie jak i po czeskiej – występują ogromne problemy i równocześnie brak funduszy na ich rozwiązanie.

JANUSZ KORZEŃ

Jeleniogórskie Biuro Planowania i Projektowania

DOŚWIADCZENIA Z PRAC NAD KONCEPCJĄ ROZWOJU GOSPODARCZEGO EUROREGIONU NYSA

W referacie zostaną przedstawione doświadczenia zdobyte przez zespół Biura Planowania i Projektowania w Jeleniej Górze w trakcie prac nad koncepcją rozwoju gospodarczego Euroregionu Nysa, wykonywanych pod egidą niemieckiej firmy "Dornier". Na wstępie należy przedstawić drogę myślenia jaką przebyły środowiska planistów, regionalistów przy sformułowaniu koncepcji, która powstała w ostatnich miesiącach pod kierunkiem Dietmara Millera z GmbH Dornier. Już w fazie tworzenia Euroregionu na konferencji w Zittau przed blisko trzema laty za jedno z kluczowych zadań przyjęto potrzebę opracowania kompleksowego planu regionalnego dla tworzonego wówczas regionu współpracy przygranicznej. Przywoływane były wtedy doświadczenia z innych euroregionów, mocno już zaawansowanych w swym rozwoju. Dała się też wówczas zauważyć pewna niecierpliwość, żeby jak najszybciej mieć narzędzie dla kształtowania rozwoju Euroregionu. Takim narzędziem jest plan regionalny zawierający w pełnym ujęciu zagadnienia przestrzenne, gospodarcze i społeczne.

Pewne propozycje metodologiczne, jak taki plan sporządzić, zostały bardzo wcześniej, bo zaraz po konferencji w Zittau przedstawione przez stronę polską. Byłem jednym ze współautorów tego programu, który spotkał się z jednej strony z dużym zainteresowaniem, ale także i z krytyką. Otóż – traktując rzecz w dużym uproszczeniu – autorzy propozycji chcieli prace ustawić w określonej kolejności. Po pierwsze chcieli mieć pogląd na zagadnienia ekologiczne, rozumiane bardzo szeroko. Po drugie chcieli poznać tradycje i wartości środowiska kulturowego. Następnym zagadnieniem było zdobycie świadomości tego, jakie społeczności zamieszkują Euroregion, do czego dążą, czego pragną. Na czwartym dopiero miejscu widziano zagadnienia związane z kształtowaniem gospodarki rozumianej jak najszerzej. Ostatni element miał dotyczyć zagadnień komunikacyjnych i technicznych.

Dlaczego te propozycje metodologiczne wzbudziły zainteresowanie, a gdzieś tam zdecydowaną krytykę? Otóż oponentów dziwiło przykładanie bardzo dużej wagi do problemów ekologicznych oraz związanych ze środowiskiem kulturowym. Zazwyczaj są one traktowane pobieżnie, jako jeden z wielu elementów. Natomiast tradycyjnie najczęściej eksponuje się w planowaniu regionalnym zagadnienia gospodarcze. Kto tutaj ma rację, trudno jest powiedzieć, nie mniej jednak ta dyskusja sprzed 2–3 lat na temat kształtu przyszłego planu regionalnego Euroregionu Nysa w jakiś sposób odcisnęła się na tym, co zostało w ostatnim roku zrobione, czyli na opracowaniu koncepcji rozwoju Euroregionu, zleconej przez rząd Saksonii firmie DORNIER. Praca ta powstała we współpracy z Biurem Planowania i Projektowania Jeleniej Górze oraz firmą SAUL z Liberca. Składa się ona z dwóch tomów. Pierwszy tom przedstawia analizę stanu

zagospodarowania regionu, przeprowadzoną w 10 rozdziałach, oraz analizę słabych i mocnych stron Euroregionu, ocenę uwarunkowań rozwoju gospodarczego, a także szczegółową listę kilkudziesięciu projektów uznanych za priorytetowe. Drugi tom przedstawia obszerny komentarz metodologiczny i wyjaśnienia do całości opracowania. Zasadniczy wkład w to opracowanie stanowi bardzo duża ilość danych statystycznych, które na podstawie dostępnych materiałów udało się zgromadzić. W dużym uproszczeniu można powiedzieć, że powstała w ten sposób pierwsza fotografia stanu istniejącego i problemów jakie dotyczą Euroregionu NYSA.

Poszczególne dane zostały zgromadzone w następujących grupach: struktura przestrzenna, ludność, gospodarka i rynek pracy, mieszkanie, komunikacja, sieć infrastruktury technicznej, infrastruktura społeczna, rolnictwo i środowisko przyrodnicze, rekreacja i wypoczynek, związki ponadregionalne. Przy zastosowaniu odpowiednich zabiegów analitycznych ww dane dały pierwszą odpowiedź na temat tego, co charakteryzuje stan zagospodarowania i potencjał Euroregionu. Jest to podstawowa wartość tego opracowania, które próbuje w miarę obiektywnie odpowiedzieć na to kluczowe pytanie. Przy tym zrozumiałe jest, że nie ustrzeżono się błędów i niedoskonałości. Jest to w końcu pierwsza próba odpowiedzi na pytanie o stan Euroregionu.

Wśród decydentów, polityków ta część opracowania budzi jakby mniejsze zainteresowanie, większym darzą oni finał tej pracy, czyli listę priorytetów.

W różnych środowiskach ma miejsce zróżnicowany odbiór tego opracowania. Jest ono jeszcze wprawdzie niedostępne dla polskich czytelników, w tych dniach trwają prace końcowe nad pierwszą redakcją wersji polskiej. Odbывают się już jednak pierwsze, bardzo często gorące spotkania dyskusyjne, a temat ten będzie wracał w najbliższym czasie w wielu sytuacjach.

Zebranie bardzo wielu danych statystycznych posłużyło do tego, by spróbować m.in. wyodrębnić mocne i słabe strony Euroregionu. Oto kilka przykładów, przybliżających problem tej oceny. Jeżeli chodzi o ocenę struktury przestrzennej Euroregionu, to wyraźnie dostrzega się trzy regionalne centra w częściach polskiej, czeskiej i niemieckiej. Jest to traktowane jako pewien pozytyw. Te centra to Jelenia Góra, Liberec, po stronie niemieckiej mówi się o układzie trzech miast: Bautzen—Görlitz—Hoyerswerda. Jest przy tym obserwacja także o charakterze cechy negatywnej: Euroregion nie ma wyraźnego jednego ośrodka centralnego.

Następna obserwacja dotyczy zagadnień demograficznych. Na tle analizy danych dla całego Euroregionu widać wyraźnie, że kondycja biologiczna społeczności polskiej i czeskiej jest bardzo dobra. W niemieckiej części obserwuje się stale wysoki odpływ ludności. Jeżeli chodzi o zagadnienia rynku pracy, to są one najbardziej chyba dyskusyjne. Okazuje się, że jest pod tym względem bardzo dobrze w Czechach, prawie nie ma tam bezrobocia, gdyż 2 czy 3 % stopa bezrobocia nie stwarza żadnego problemu. Z drugiej strony wyraźnie negatywnie i wręcz pesymistycznie jest postrzegana rzeczywistość w tej dziedzinie po stronie polskiej i niemieckiej. Jeżeli porówna się odpowiednie

wskaźniki to po stronie niemieckiej są to cyfry zbliżone do kilkunastu procent, a po stronie polskiej zbliżają się do 20%. Z kontaktów ze stroną niemiecką wiadomo, że sytuacja ta wygląda u nich bardziej dramatycznie niż mówią te wskaźniki. Skąd biorą się różnice w interpretacji danych? Dane dotyczące bezrobocia bardzo różnie są mierzone w Polsce, w Niemczech i Czechach, wymaga to koniecznie ujednolicenia.

Innym przykładem są zagadnienia związane z mieszkalnictwem. Dostrzega się w obszarze Euroregionu, że są powiaty i rejony, które charakteryzują się bardzo dobrymi wskaźnikami jeżeli chodzi o wyposażenie mieszkańców w urządzenia sanitarne, ciepło, itd. Wiadomo jednocześnie, że te dobre wskaźniki związane są przede wszystkim z wielkopływowym budownictwem, które nie jest najlepszym miejscem do mieszkania, zaś prawdziwej jakości tego typu budownictwa nie ujmuje niestety żadna statystyka. Jeżeli wskazuje się na to, że w wielu miejscach Euroregionu dobrze się mieszka, to z tym zastrzeżeniem, że w nie najlepszej architekturze i w obiektach zbudowanych w nie najlepszej technologii.

W analizie zagadnień komunikacyjnych wskazuje się na to, że Euroregion leży na skrzyżowaniu bardzo ważnych dróg północ-południe, wschód-zachód. To są bezsprzecznie jego bardzo mocne strony, ale wiadomo, że ten układ drogowy jest bardzo kiepsko połączony, brakuje odpowiedniej sieci przejść granicznych, dobrze zorganizowanych, wygodnych.

Ogromne zatory w Zgorzelcu, Sieniawce stwarzają kłopoty, których doświadczają przede wszystkim kierowcy samochodów ciężarowych, przewożących coraz większe ładunki między naszymi krajami.

Dalsze zagadnienia to sprawa infrastruktury technicznej. Podobnie jak przy sprawach mieszkańców nasuwają się obserwacje, że statystyka także i w tej dziedzinie nie mówi wszystkiego do końca. Wiemy ile jest kilometrów sieci gazowych, wodociągowych, itd. Natomiast bardzo trudna jest do oszacowania sprawa stopnia dekapitalizacji tych urządzeń. Przez całe dziesięciolecia te tereny słynęły z tego, że są świetnie wyposażone w infrastrukturę techniczną. W związku z tym przez całe 50 lat po wojnie niewiele do nich dokładano i jest ona po prostu dramatycznie przestarzała. Tak samo jest po stronie czeskiej i niemieckiej. W trakcie badań zagadnień wyposażenia w sieci infrastruktury doszło do pewnych nieoczekiwanych odkryć. Na przykład okazało się, że w czeskiej części Euroregionu jest niezwykle niski wskaźnik telefonizacji, gdyż to jest to tylko 10% średniej dla nowych landów niemieckich.

W dalszych rozdziałach opracowania potwierdza się to, co od dawna jest znane. Jedną z wartości terenów naszego regionu jest bardzo duża liczba miejsc noclegowych, zwłaszcza w otoczeniu Jeleniej Góry, po czeskiej stronie w powiatach Semily i Czeska Lipa. Ale znowu powstają tu wątpliwości co do oceny standardu tej bazy i jej zużycia.

Dobrze byłoby znaleźć mierniki, mówiące o tym, jaka jest jakość tej bazy, sieci technicznych, stopnia ich zużycia, itp. Na ten temat ciągle bardzo mało wiadomo.

Opracowanie, o którym mowa, bazuje na danych w większości pochodzących z 1991 roku. Był to pierwszy rok po wielkim roku rewolucji zmieniającej obraz całej środkowej Europy. Innymi danymi nie można było dysponować. Na pewno więc ta pierwsza fotografia Euroregionu musi być szybko wymieniona na fotografię bardziej aktualną. Pozostaje oczekiwać, że prawdopodobnie szybko uruchomiony zostanie stały monitoring Euroregionu, badający bardzo wiele aspektów jego zagospodarowania, przydatny dla prac planistów, regionalistów. W ślad za pierwszym opracowaniem koncepcji rozwoju gospodarczego, które w skrócie przedstawiono, pojawią się na pewno opracowania dalsze, oparte na bardziej pogłębionej wiedzy i analizie.

Na koniec trzeba wrócić jeszcze raz do zasygnalizowanej wcześniej tzw. listy priorytetów. Powstała ona jako próba wyboru z wielkiego koncertu życzeń i postulatów jaki powstał w wielu środowiskach w obrębie trzech części Euroregionu Nysa. Szukano zatem prostych do zaakceptowania kryteriów, żeby wyłonić z tego zestawu listę najbardziej pożądaných projektów.

Wśród kryteriów jakie przyjęto m.in. było takie, że dany projekt rzeczywiście jest użyteczny, jeśli jego realizacja będzie potrzebna co najmniej dwóm stronom, a najlepiej trzem. Przyjęcie takiego założenia w sposób naturalny eliminowało bardzo wiele życzeń, które pojawiły się w różnych gminach. Drugie z istotnych kryteriów dotyczyło realności danego projektu, także i ono bardzo ostro eliminowało wiele pomysłów. Najważniejsze projekty, jakie przyjęto na liście priorytetów I stopnia, to najpierw w dziedzinie planowania przestrzennego opracowanie planu regionalnego. Nie proponuje się przy tym jakiegś jego precyzyjnej definicji, kształt tego planu przybliżyć może pierwsze doświadczenie, które dotyczyć ma rejonu tzw. "małego trójkąta": Bogatynia, Zittau, Hradek.

Kumulują się tam bowiem jak pod lupą wszystkie problemy Euroregionu, i ekologiczne, i demograficzne, i komunikacyjne. Druga grupa zagadnień to współpraca Izby Gospodarczo-Handlowych. Trzecie związane jest z rozbudową sieci autostrad i dróg szybkiego ruchu, gdzie podkreśla się potrzebę przyspieszenia budowy autostrady A-4 Drezno-Görlitz i dalej przez Krzywą do Wrocławia, a także autostrady A-3, biegnącej, ze Szczecina do Legnicy i dalej przez Lubawkę do Pragi. Czwarta grupa zagadnień dotyczy systemu przejść granicznych. Przyjęto, że trudno klócić się o to, które z przejść jest ważniejsze dla danej gminy czy danego środowiska, możliwie jak najszybciej trzeba uruchomić wszystkie na naszych granicach. Następne zagadnienia dotyczą modernizacji lotniska w Rottenburgu, które mogłoby być lotniskiem towarowym dla całego Euroregionu. Tu jednak z inicjatywy strony polskiej proponuje się, żeby mówić o lotnisku w sposób alternatywny. Na naszym terenie dysponujemy przecież podobnym miejscem, gdzie na bazie lotniska przejętego po Armii Radzieckiej, można zbudować takie samo lotnisko w Krzywej koło Bolesławca.

Następne projekty dotyczą utworzenia kolei regionalnej, która pewnego rodzaju pętlą łączyłaby wszystkie główne miasta Euroregionu. Dalej mówi się o systemie oczyszczalni ścieków w miastach przygranicznych, rozwoju turystyki, rozwoju współpracy wyższych uczelni, a także wymianie danych, stworzenia specjalnego Banku Danych, który groma-

dziłby przede wszystkim informacje dotyczące stanu środowiska. Listę tę uzupełniają projekty dalsze, zakwalifikowane do II i III grupy.

Na tle powyższej listy postulowanych przedsięwzięć pojawia się pytanie, na ile to wszystko jest realne. Odpowiedź na to pytanie jest najtrudniejsza, bo realność tych projektów zależy od wielu czynników. Niektóre z projektów bliskie są utopii. Dobrze jednak wiadomo, że aby coś się zdarzyło naprawdę to trzeba najpierw to coś wymyśleć, zaprojektować, a potem do jego realizacji konsekwentnie i mądrze dążyć. Wydaje się, że dodatkowa wartość koncepcji rozwoju gospodarczego Euroregionu Nysa polega na tym, iż wskazuje ona pewną wizję przyszłości jego miejsca w Środkowej Europie.

Koncepcja ta ma charakter pewnego programu, na pewno nie ma natomiast charakteru listy projektów bezwzględnie przyjętych do realizacji. Jest ona bardzo elastyczna i wydaje się, że jest to także ważna jej cecha służąca praktycznemu wdrażaniu koncepcji w życie.

FRANCISZEK ADAMCZUK

Akademia Ekonomiczna w Jeleniej Górze

**ROZWÓJ GOSPODARCZY EUROREGIONU NYSA
UWAGI NA TEMAT KONCEPCJI
OPRACOWANEJ PRZEZ FIRMĘ "DORNIER" GmbH**

Jak wykazują liczne opracowania, Euroregion NYSA (EN) jest przykładem struktury współpracy przygranicznej, który systematycznie, aczkolwiek z pewnymi trudnościami realizuje postawione przed nim cele. Zawierają się one w następującej sekwencji celów i priorytetowych zadań:

CELE EUROREGIONU NYSA to:

- 1) usuwanie negatywnego oddziaływania granic państwowych,
- 2) poprawa poziomu życia mieszkańców Euroregionu NYSA,
- 3) poprawa stanu naturalnych i kulturowych warunków życia,
- 4) rozwój potencjału gospodarczego w obszarze Euroregionu NYSA.

PRIORYTETOWE ZADANIA EUROREGIONU NYSA to:

- 1) wypracowanie regionalnego planu rozwoju gospodarczego Euroregionu NYSA,
- 2) zwiększenie przepustowości granic z uwzględnieniem regionalnych i ponadregionalnych powiązań transportowych oraz wymogów ruchu turystycznego,
- 3) wypracowanie wspólnego programu ekologicznej sanacji obszaru Euroregionu NYSA,
- 4) stworzenie wspólnego systemu informacyjno-komunikacyjnego łączącego poszczególne części Euroregionu NYSA.

Powyższe kwestie są eksponowane dlatego, żeby podkreślić jak bardzo duży wysiłek intelektualny został wniesiony przed blisko trzema laty (latem i jesienią roku 1991), aby właśnie na drodze konsensusu te cele i priorytety sformułować. Powołano w 1991r. dla realizacji tych celów 7 grup roboczych, a mianowicie:

1. Ekologia i energetyka.
2. Planowanie regionalne. Infrastruktura. Turystyka i komunikacja.
3. Kultura. Oświata. Młodzież. Zabytki.
4. Gospdarka. Rolnictwo.
5. Bezpieczeństwo. Ochrona przed katastrofami.
6. Zdrowie. Problemy socjalne.

7. Administracja państwowa i samorządowa.

Środowisko naukowe EN z Żytawy (Zittau), Liberca i Jeleniej Góry powołało w końcu 1991 roku w Liberku Ośrodek Koordynacji Badań Szkół Wyższych Euroregionu NYSA i zadeklarowało aktywny udział w pracach nad rozwiązywaniem poszczególnych problemów. Dlatego nie została utworzona formalnie m.in. grupa robocza "nauka" jako komisja struktur Euroregionu NYSA.

Od samego początku powstania Euroregionu rozpoczęła się dyskusja nad priorytetami gospdarczymi i społecznymi.

W wyniku potrzeb Euroregionu NYSA podjęto na szczęblu Rady decyzję opracowania koncepcji rozwoju tego Euroregionu. Powstał problem, kto i kiedy tę koncepcję opracuje oraz z jakich środków zostanie sfinansowana. Pierwotnie mówiło się o środkach Unii Europejskiej, a następnie o możliwościach finansowych Rządu Saksońskiego. Prace nad tą koncepcją ostatecznie zleciło Ministerstwo Gospodarki i Pracy Saksonii niemieckiej firmie DORNIER GmbH W przygotowaniu tego materiału, w roli podwykonawców, dostarczających przede wszystkim niezbędne informacje, po stronie czeskiej wystąpiła firma "Saul" z Liberca, a po stronie polskiej Jeleniogórskie Biuro Planowania i Projektowania (JBPIP). Tak więc opracowania koncepcji podjęły się w rzeczywistości trzy firmy prywatne na zróżnicowanych zasadach. Firmy te nie włączyły w te prace innych środowisk, np. naukowych. Także i przy zbieraniu danych statystycznych nie włączono do tych prac krajowych urzędów statystycznych i ich lokalnych agend.

Materiał firmy **DORNIER GmbH** był i jest na pewno bardzo potrzebny. Jest opracowaniem w pewnym sensie pionierskim i z pewnością nie było go łatwo przygotować. Nie udało się m.in. dotrzymać pierwotnie planowanego terminu zakończenia tych prac do czerwca 1993 r., (prolongowanego do końca 1993 r.). W efekcie pod koniec roku 1993 firma **DORNIER** przedłożyła tom I zawierający charakterystykę Euroregionu NYSA i diagnozę stanu poszczególnych dziedzin z listą tzw. priorytetów, podzielonych na 3 grupy według ich ważności, a w styczniu 1994r tom II z propozycjami realizacji poszczególnych zadań w formie projektów.

Oba te tomy udało się szybko spopularyzować po stronie niemieckiej, także strona czeska zdążyła je rozpowszechnić. Po stronie polskiej były trudności w dotarciu nawet do wersji niemieckiej. Utrudniało to dyskusję nad zawartością tej koncepcji i wyzwoliło niepotrzebnie szereg kontrowersji wokół tej koncepcji i jej wartości.

A oto jak przedstawia się wspomniana lista priorytetów zaczerpnięta z "Biuletynu Euroregionu Nysa" nr 4 z grudnia 1993 roku (przetłumaczona z języka niemieckiego przez J. Jakubca).

PRIORYTETY I STOPNIA:

- * Planowanie przestrzenne:

- trójstronne studia (włącznie z planem regionalnym zagospodarowania przestrzennego,
 - koncepcja trójstronna,
 - ponadgraniczny plan regionalny,
 - studium "małego Trójkąta" (Żytawa, Hradek, Bogatynia)
- * Ponadgraniczna współpraca Izb (w tym saksońsko–czesko–polska giełda przedsiębiorczości),
- * Rozbudowa autostrad i dróg ruchu szybkiego:
- A–3 Szczecin – Lubawka – Praga,
 - A–4 (E–40 część polska) część niemiecka,
 - Bily Kostel /Hradek/Zittau/Weissenberg.

Uwaga: połączenie do autostrady B 178. Realizacja punktu o autostradach i drogach ruchu szybkiego wymaga akceptacji rządów poszczególnych krajów.

* System przejść granicznych:

- autostradowe przejście graniczne A4/E40,
- Żytawa/Porajów/Hradek,
- Hagenwerder/Radomierzyce,
- Deschka/Pieńsk,
- Podrosche/Przewóz,
- Bogatynia/Kunratice,
- Miłoszów/Srbska,
- Czerniawa/Nove Mesto,
- Rumburk/Seifhennersdorf,
- Rumburk/Neugersdorf,
- Razany/Sohland,
- Łobendava/Langburgend,
- Cesnausy/Lawidaru/kolej,
- Jakuszyce/Harrachov/kolej,
- D. Pustevna/Sebnitz/kolej,
- Vosecka Bauda/Szrenica,
- Korinov/Orle,
- Smrk/Izerski Stóg,

- Petrovice/Lückendorf,
- Krombach/Jonsdorf.
- * Lotnisko "Cargo" Rothenburg (alternatywnie: Krzywa)
- * Kolej regionalna Bautzen – Lobau – Żytawa – Liberec – Jelenia Góra – Lubań – Zgorzelec – Bautzen (zbadanie możliwości połączenia Bad Schandau),
- * System gospodarki ściekowej:
 - Pieńsk,
 - Żytawa/Hradec,
 - Lückendorf/Petrovice,
 - Varnsdorf/Rumburk/Seifhennersdorf,
 - Krombach/Jonsdorf/Żytawa,
 - Bogatynia/Chrastava.
- * Współpraca wyższych uczelni Jelenia Góra/Liberec/Żytawa
(w tym: wprowadzenie wydziałów nauk humanistycznych),
- * Przewodnik po osobliwościach kultury i sztuki Euroregionu NYSA
- * Wymiana danych:
 - wymiana danych dot. stanu środowiska, bank danych (przekazywanie do trzech szkół wyższych EN)
- * Instytut rekultywacji rolniczo-leśnej, w tym centrum ochrony przyrody Wzgórz Żytawskich,
- * Rozwój turystyki:
 - program zwiększenia ogólnej pojemności hoteli i gastronomii (jakość, ilość),
 - wspieranie rozwoju tras rowerowych.
- * Ponadgraniczna koncepcja rozwoju systemów telekomunikacyjnych w Euroregionie NYSA.

PRIORYTETY II STOPNIA

- * Euroregionalna księga adresowa (Vademecum Euroregionu Nysa),
- * Współpraca placówek i służb bezpieczeństwa publicznego,
- * Bank Danych "EUROSTAT",
- * Wspólne projekty budowlane w miastach podwójnych,
- * Trójstronna akademia zarządzania,
- * Wypracowanie strategii w dziedzinie środków transportu publicznego (regionalizacja, racjonalizacja),

- * Agencja Technologii i Innowacji (BIC – Neisse),
- * Program zmian użytkowania terenów przemysłowych, terenów zdewastowanych pogórnich na intensywne lokowanie (przemysł, zakłady wytwórcze, infrastrukturę usług czasu wolnego nie związanych z terenami przyrodniczo cennymi),
- * Sfera ekonomiczno–gospodarcza w Zgorzelcu/Görlitz,
- * Trójstronny Instytut Szkół Wyższych w Żytawie,
- * Euro–opera,
- * Droga dojazdowa do nowego przejścia granicznego Rumburk/Neugersdorf,
- * Wielojęzyczna mapa turystyczno–rekreacyjna (czas wolny),
- * EURO–regionalny Związek Turystyczny,
- * Konserwacja i zagospodarowanie zabytków na cele turystyczne.

PRIORYTETY III STOPNIA:

- * Rolnictwo specjalistyczne (uprawy specjalne, gospodarka upraw stawowych),
- * Ośrodki spotkań młodzieżowych, np. centrum kongresowe Radomierzyce – gimnazjum trójjęzyczne,
- * Lotnisko regionalne w Budziszynie w powiązaniu z BIC,
- * Rekonstrukcja portu lotniczego w Libercu,
- * Wykorzystanie ciepła odpadowego z Turowa dla celów grzewczych,
- * Linia przesyłu energetycznego Hradek – Varnsdorf,
- * Ośrodek Kultury Ekologicznej Jelenia Góra – "Czarne",
- * Tereny ochrony przyrody Dolina Nysy,
- * Agro – turystyka,
- * Park wypoczynku i dydaktyki ekologicznej – "ECOPOLIS" Poland k/Jeleniej Góry.

Powyższa lista priorytetów zadań rozwojowych Euroregionu NYSA ma charakter otwarty. Taki zapis na pewno jest cenny, ale nie zawęża to zakresu kontrowersji zarówno wobec samej listy priorytetów, jak i przypisanej im ważności. Najłagodniej mówiąc, lista ta jest bardzo dyskusyjna. Już dziś widać, że zaostrzy ona dylematy w realizacji listy projektów.

Jedynie priorytety I stopnia (problemy najważniejsze), tj. planowanie przestrzenne, współpraca instytucji gospodarczych (izb), rozbudowa autostrad i dróg ruchu szybkiego, lotnisk, kolei, gospodarka ściekowa, współpraca szkół wyższych, rozwój turystyki, systemów telekomunikacyjnych – nie budzą większych zastrzeżeń.

Niezrozumiałe jest natomiast dla wielu, co oznacza potrzeba powołania w Euroregionie NYSA wydziału humanistycznego w bliżej niesprecyzowanej szkole wyższej. Prze-

cięż zarówno w Libercu na Uniwersytecie Technicznym są m.in. Wydziały Pedagogiczny i Ekonomiczny, w Zittau i Görlitz w Wyższej Szkole Techniki, Gospodarki i Spraw Społecznych jest także Wydział Ekonomiczny i Wydział Społeczny. W Jeleniej Górze jest Wydział Gospodarki Regionalnej i Turystyki Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu oraz agenda Uniwersytetu Wrocławskiego. Dodatkowo został utworzony w Żytawie w 1993 r. Międzynarodowy Instytut Szkół Wyższych, gdzie studiują Polacy, Czesi i Niemcy. O co chodzi więc w tej propozycji? A może autorzy koncepcji nie znają tych faktów?. A może chodzi o zakamuflowaną propozycję utworzenia Uniwersytetu Europejskiego na wzór Viadriny we Frankfurcie nad Odrą?

Jak jednak wytłumaczyć, że budowa Banku Danych "Eurostat" jest priorytetem II stopnia, a więc mniej ważnym od poprzednich. Bez dobrego dostępu do obiektywnych, dobrze zebranych i opracowanych danych statystycznych nie można podejmować dobrych decyzji gospodarczych.

Priorytety III stopnia nie będą omawiane, ale szkoda, że w tej grupie jest np. agro-turystyka.

Powstaje na tle koncepcji "Dorniera" szereg pytań szczegółowych, które z pewnością zgłoszą przedstawiciele samorządów lokalnych, grup roboczych Euroregionu NYSA i środowisk intelektualnych. Jest wiele znaków zapytania, na które brak jest dziś odpowiedzi. Koncepcja ta na pewno będzie wszechstronnie i obiektywnie oceniona. Wydaje się, że trochę przerosła autorów i nie sprostała w pełni oczekiwaniom społecznym. Czy było to możliwe, pokaże życie. Jak priorytety zawarte w koncepcji rozwoju firmy DORNIER realizują cele i priorytety Euroregionu NYSA nie trudno ocenić. Wystarczy je porównać.

LITERATURA

- [1] Adamczuk F., Euroregion NYSA – o co chodzi? "Rynek Jeleniogórski" Nr 3/1993.
- [2] Adamczuk F., Euroregion NYSA – Szanse i zagrożenie "Rynek Jeleniogórski" Nr 4/1993.
- [3] Adamczuk F., Euroregion NYSA – Inicjatywy i zamierzenia "Rynek Jeleniogórski" Nr 5/1993.
- [4] Marek E., Pogranicze polsko-niemieckie jako problem polityki regionalnej "Polityka Społeczna" Nr 5/6 1993.
- [5] Przybyła Z. O Euroregionie NYSA nieco inaczej "Rynek Jeleniogórski" Nr 6/1993.

DYSKUSJA

Dyskusja obejmowała zarówno pytania skierowane do osób referujących poszczególne tematy jak i wypowiedzi własne uczestników Konferencji. Poszczególne wystąpienia w dyskusji zostały ujęte w porządku chronologicznym.

E. Elsner – *Zastępca Dyrektora Krajowego Urzędu Statystycznego w Berlinie*

W jaki sposób rozwiązywany jest problem określania wielkości składek przypadających na 1 mieszkańca po każdej ze stron wchodzących w skład Euroregionu NYSA (1500 zł, 40 fenigów, 1,5 korony czeskiej) i ich porównywalności?

J. Jakubiec – *Członek Sekretariatu Euroregionu NYSA*

Nie są to kwoty porównywalne ze sobą. Składki są źródłem środków finansowych, które mają tworzyć warunki dla funkcjonowania po każdej ze stron i każdy z partnerów (strona polska, czeska i niemiecka) rozwiązuje ten problem we własnym zakresie. W związku z tym nie ma konieczności brania pod uwagę porównywalności i parytetu i taki problem na obecnym etapie współpracy nie występuje. Innym natomiast problemem jest dzielenie się zadaniami i przedsięwzięciami użytecznymi dla całej struktury Euroregionu NYSA. Do tej pory przedsięwzięcia takie są finansowane na zasadzie rotacji. Podam przykłady: film video o Euroregionie został wykonany w Czechach, mapa 1:100.000 powstaje w Polsce, konkurs na znak graficzny Euroregionu NYSA został przeprowadzony przez stronę polską, zdecydowana większość spotkań typu konferencji czy sympozjów finansowana była przez stronę niemiecką (tych spotkań do tej pory odbyło się bardzo dużo). Natomiast nie pojawił się jeszcze taki problem, byśmy musieli bardzo precyzyjnie wyważać wkład każdej ze stron w działania Euroregionu NYSA.

P. Fischer – *Dyrektor Krajowego Urzędu Statystycznego Saksonii*

Pan Jakubiec dokładnie przekazał nam informację o stanie prac wykonywanych pod hasłem "Euroregion NYSA". My, jak sądzę jesteśmy tu zgodni, że rozumiemy zadania statystyki urzędowej jako zadania usługowe. Mówiono już o tym, że w ramach Euroregionu istnieje szereg grup roboczych, które prezentują bardzo różny stan zaawansowania prac. Warte jest zastanowienia czy z teraźniejszych różnorodnych obszarów działania można by było już dziś zasięgnąć potrzebnych nam informacji, stworzyć odpowiedni bank danych o przebiegu prac tych grup.

J. Jakubiec

W tej chwili w Sekretariacie Euroregionu NYSA przygotowujemy taki materiał sprawozdawczy na najbliższe szóste posiedzenie Rady Euroregionu, które się odbędzie 19 marca br. w Jabloncu nad Nysą i tam będzie przedstawiony pełny raport z dotychczasowej działalności grup roboczych. Będzie to sprawozdanie za rok 1993. Istnieją też materiały za 1992 rok.

U. Eichler – *Zastępca Dyrektora Krajowego Urzędu Statystycznego Saksonii*

Gdy mam przed sobą mapę i różne folie, które były pokazane, to stwierdzam, że znikają coraz bardziej granice narodowe, zostają one zastąpione przez swego rodzaju korytarz – euroregion. Jak i według jakich kryteriów będą ustanawiane euroregiony? Czy przynależność do euroregionu ze strony gmin jest dobrowolna? Generalnie – według jakich kryteriów ustala się strefy, jak daleko oddalone są one od granic, co jest euroregionem a co nie?

Z. Przybyła – *pracownik naukowy Akademii Ekonomicznej w Jeleniej Górze*

Na podstawie obserwacji (są to moje reminiscencje i ocena sytuacji w tym zakresie) wśród czynników, które decydowały generalnie biorąc o uruchomionym procesie euroregionalizacji polskiego pogranicza, w tym zwłaszcza zachodniego, były pewne przesłanki typu politycznego związane z rokiem 1989. To jednocześnie jest zauważalny moment żywiołowości w tworzeniu się euroregionów. Abstrahując od motoru, który można określić w układzie oddziaływania inicjującego władz centralnych bądź ustaleń władz lokalnych na obszarze pogranicza, to Euroregion NYSA jest właściwie przykładem inicjatywy lokalnej, która to inicjatywa lokalna szybko uzyskiwała potwierdzenie władz centralnych łącznie z głowami państw, a więc prezydentów. Natomiast Euroregion KARPACKI jest klasyczną inicjatywą władz centralnych, na bazie której w sposób niejako wtórny, pochodny zapoczątkowane zostały wspólne działania władz lokalnych funkcjonujących na obszarze tego Euroregionu. Moim zdaniem najważniejszym, najciekawszym problemem jest odpowiedź na pytanie w zakresie otwartości, płynności granic euroregionów. Mówiąc o współpracy transgranicznej zawsze mamy na myśli gminy leżące w określonym obszarze współdziałania i możliwości wzajemnego oddziaływania. Co więcej, wcale odległość od granicy nie decyduje o poziomie intensywności kontaktów przygranicznych, a więc o układzie potencjalnych możliwości współpracy. Nie rozwijając tego wątku chcę wyraźnie powiedzieć, że w ostatecznym efekcie liczy się obopólny zysk ze współpracy przygranicznej i nie ma żadnej gwarancji, że w skali najbliższych kilku lat istniejące na dzień dzisiejszy struktury przestrzenne euroregionów nie zmieniają się.

T. Borys – *pracownik naukowy Akademii Ekonomicznej w Jeleniej Górze*

Od samego początku obserwuję rozwijanie się Euroregionu NYSA, byłem na historycznej konferencji w Zittau w maju 1991 roku.

Chciałbym powiedzieć, że główną cechą jest – jeśli chodzi o granice –zasada ruchu. Mówił o tym p. dr Szumowski. Na początku Euroregion NYSA był inicjatywą o stosunkowo małym zasięgu terytorialnym i początek miał wyraźny charakter inicjatywy samorządowej. Był to trójkąt: Zittau, Liberec, Bogatynia. Później nastąpił drugi etap, który nazwałbym etapem administracyjnym. Na tym etapie włączył się wojewoda. I w tym momencie wydawało się, że prawdopodobnie do Euroregionu należy całe województwo – wojewoda stał na czele. Kolejny etap to znowu etap samorządowy, czyli początek i koniec procesu jest samorządowy, środek był administracyjny. Granice zostały wyznaczone w ten sposób, że samorządy poszczególnych gmin podejmowały uchwały o przystąpieniu do

Stowarzyszenia Gmin Polskich Euroregionu NYSA. I tyle uzupełnienia do wypowiedzi pana dr Z. Przybyły.

J. Jakubiec

Chciałbym dodać, że Euroregiony w ogóle – a o naszym z całą pewnością mogą powiedzieć – są strukturą przestrzenną, gospodarczą i społeczną, ale są również – użyję górnolotnego sformułowania – materializującą się ideą. I w tym kontekście redagując statut Stowarzyszenia Gmin Polskich Euroregionu NYSA uznaliśmy, że należy zostawić wolny wybór wszystkim, których ta idea może interesować. Powiedzmy idea z jednej strony, interes z drugiej strony, ale to już wolny wybór, decyzja danej gminy. Rzeczywiście mamy taką sytuację, że niektóre gminy leżące tuż przy granicy jak Piechowice czy Platerówka, do tej pory nie przystąpiły do Euroregionu. Z kolei sporo miast z innych województw jest zainteresowanych przystąpieniem do euroregionu. Widocznie widzą jakiś interes dla siebie. Formalnie nic nie stoi temu na przeszkodzie.

A. Szumowski - *Dyrektor Biura Planowania Regionalnego CUP Wrocław*

Chciałem wyraźnie podkreślić, że gminy przystępują do euroregionów na zasadzie pełnej dobrowolności. Wynika to z dwóch faktów. Pierwszy – z Europejskiej Konwencji Ramowej, którą Polska ratyfikowała, wynika zasada dobrowolności. Druga sprawa, o czym może nasi goście niemieccy nie wiedzą, z pełnej samorządności szczebla lokalnego, który doprowadził w niektórych akurat sferach życia, chociażby planowania przestrzennego, do ubezwłasnowolnienia czynnika wyższego – wojewódzkiego. Wojewoda nie ma prawa cokolwiek narzucić wójtowi lub burmistrzowi. Tutaj prawo wynikające z pewnych ustaleń na szczeblu gminnym jest prawem lokalnym. Natomiast nie ma tego prawa na szczeblu wojewódzkim tzw. regionalnym i to, że na tych mapkach, które były prezentowane są białe plamy, to wynika z tego, że część gmin nie przystąpiła do euroregionów, nie widząc w tym własnego interesu. Popieram zdanie p. dr Z. Przybyły, że trudno jest aby jakieś gminy odległe przystępowały do Euroregionu. Porównałbym to do kamienia rzuconego do wody, najbardziej wyraźny intensywny krąg to jest ten najmniejszy, potem są coraz mniejsze, takie są fale oddziaływania pogranicza. Generalnie, można powiedzieć, że przy przystępowaniu gmin polskich do euroregionów ma miejsce zasada dobrowolności i liczenia na określone korzyści gospodarcze, gdyż do tej pory zarówno po stronie niemieckiej jak i polskiej te tereny miały charakter peryferyjny.

E. Elsner

Czy większość gmin może odrzucić przystąpienie jednej gminy?

J. Jakubiec

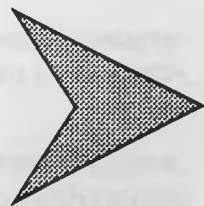
Wspomniałem krótko o statucie – członkostwo zaczyna się od podjęcia Uchwały przez daną gminę, ale musi być potwierdzone przez konferencję krajową Stowarzyszenia Gmin Polskich, a więc Konferencja Krajowa jako najwyższa władza Stowarzyszenia

Gmin Polskich w tym przypadku może sobie nie życzyć czyjegoś członkostwa, tak więc jest to pewien proces, procedura.

E. Elsner

Zjednoczenie Berlina pokazało że stały się dwa całkowicie różne światy, stwierdziliśmy że "żywo urodzony" w Berlinie Zachodnim to nie jest to samo co w Berlinie Wschodnim – ujęcie statystyczne było inne. Stwierdziliśmy dalej, że ofiara wypadku samochodowego tu i tu to co innego, bo ujęcie statystyczne było inne. Chcę przez to wskazać tylko, że jest cały szereg merytorycznych problemów do rozwiązania i że europejska harmonizacja statystyki jest jeszcze daleko oddalona, zanim będzie można tworzyć wspólne banki danych.

Część II. ZADANIA STATYSTYKI NA OBSZARACH TRANSGRANICZNYCH

KAZIMIERZ ŻURAWSKI

Wojewódzki Urząd Statystyczny w Jeleniej Górze

CELE I ZAŁOŻENIA STATYSTYCZNEGO PROGRAMU PL-14 "EUROREGIONY"

Inicjatywa opracowania programu obejmującego problematykę euroregionów wysunięta została przez dr Józefa Oleńskiego – Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego na spotkaniu w Statistisches Bundesamt w Berlinie poświęconemu problemom współpracy w zakresie statystyki między przygranicznymi urzędami Polski i Niemiec. Inicjatywa ta została przyjęta przez stronę niemiecką.

Zgodnie z decyzją Prezesa GUS Wojewódzki Urząd Statystyczny w Jeleniej Górze opracował program obejmujący międzynarodową współpracę euroregionalną wokół tematów przyjętych na spotkaniu w Berlinie. Po zatwierdzeniu przez Prezesa GUS program przyjął nazwę **PL-14 "EUROREGIONY"** i został włączony do zbiorczego planu współpracy zagranicznej Głównego Urzędu Statystycznego. Uzyskał on następnie akceptację Urzędu Statystycznego Unii Europejskiej (EUROSTAT-u) w Luksemburgu. Zgodnie z decyzją Prezesa GUS, koordynatorem prac podejmowanych w ramach tego programu jest Dyrektor Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego w Jeleniej Górze.

Program obejmuje siedem akcji i jest odpowiedzią na rosnące szybko w różnych środowiskach zainteresowanie problematyką euroregionów.

1. CELE PROGRAMU

Głównym celem programu jest opracowanie sposobu zbierania informacji w poszczególnych częściach tworzących euroregiony oraz przygotowanie systemu obsługi informacyjnej dla istniejących i tworzących się struktur.

Realizacja projektu pozwoli w znacznym stopniu ujednolicić, tam gdzie jest to możliwe, stosowane na gruncie statystyki definicje i klasyfikacje oraz nomenklatury i kody zawarte w statystycznych systemach informacyjnych, tak że możliwa będzie jednolita statystyczna prezentacja niektórych zjawisk na obszarach objętych współpracą transgraniczną. Ujednolicenie terminologii statystycznej i zapewnienie porównywalności danych pozwoli w przyszłości utworzyć euroregionalne banki danych.

Innym celem finalnym jest wydawanie przez statystykę państwową różnych publikacji o charakterze statystyczno-opisowym, stanowiących swego rodzaju kompendium wiedzy o euroregionach.

Odrębnym celem projektu jest zgromadzenie – w postaci uporządkowanego zbioru – podstawowych informacji, dotyczących euroregionów.

2. ZAŁOŻENIA I ZADANIA PROGRAMU

Podstawowym założeniem programu PL-14 "EUROREGIONY" jest kontynuacja zapoczątkowanych już w ramach euroregionów zagranicznych kontaktów statystyków, organizowanie praktyk zawodowych, konferencji, wymiany doświadczeń, tworzenie statystyk regionalnych "małych obszarów", banków danych, prowadzenie wspólnej działalności wydawniczej, rozwijanie prac metodycznych uwzględniających standardy statystyczne Unii Europejskiej oraz doświadczenia i dorobek Urzędu Statystycznego Unii Europejskiej (EUROSTAT-u).

W programie na 1994 rok przyjęto następujące zadania:

Akcja pierwsza

Ankietyzacja poszczególnych euroregionów w Polsce umożliwiaiąca zebranie podstawowego zbioru informacji i wydanie zbiorczej publikacji o euroregionach w Polsce.

W akcji założono:

- opracowanie przy współudziale Eurostatu ankiety pt. "Euroregiony w Polsce – podstawowe informacje",
- konsultacje z wojewódzkimi urzędami statystycznymi w rejonach przygranicznych,
- przeprowadzenie ankiety w euroregionach,
- opracowanie wyników badania ankietowego,
- wydanie zbiorczej publikacji pt. "Euroregiony w Polsce".

Akcja druga

Powołanie polsko-czesko-niemieckiej grupy roboczej do opracowania koncepcji i założeń rozproszonego banku danych dla Euroregionu – NYSA jako rozwiązania modelowego dla pozostałych euroregionów.

W akcji założono:

Opracowanie koncepcji rozproszonego euroregionalnego banku danych na bazie zasobów zgromadzonych w urzędach statystycznych, która m.in. uwzględni:

- założenia funkcjonalne systemu, koszty i sposób finansowania,
- szczegółowy projekt realizacji systemu,
- założenia merytoryczne baz oraz sprecyzowanie zasad dostępu,
- założenia dotyczące marketingowego tła systemu.

Bank danych oparty na prawnie uregulowanej bazie zasobów statystycznych o najwyższej wiarygodności i jednolitości informacji będzie efektywnym narzędziem umożli-

wiającym szybką wymianę informacji pomiędzy stronami współpracującymi w ramach euroregionów. Przy realizacji tematu uwzględniony zostanie dotychczasowy dorobek koncepcyjny Wyższej Szkoły Techniki, Gospodarki i Spraw Socjalnych w Görlitz – Zittau.

Akcja trzecia

Wymiana doświadczeń w zakresie metodycznych i praktycznych problemów statystyki obszarów nadgranicznych.

W akcji założono:

- przeprowadzenie konsultacji w Krajowym Urzędzie Statystycznym Saksonii (z siedzibą w Kamenz) i Urzędzie Statystycznym w Pradze nt. nomenklatur, definicji, klasyfikacji oraz porównywalności danych statystycznych.

Akcja czwarta

Metodyczne i praktyczne problemy statystyki aglomeracji miejskich.

W akcji założono:

- kontynuację współpracy WUS w Krakowie z Krajowymi Urzędami Statystycznymi w Berlinie i Norymberdze,
- badanie stanu i tendencji rozwoju warunków życia w wybranych miejskich obszarach wielkich osiedli mieszkaniowych na przykładzie Krakowa – Nowej Huty i Berlina – Marzahnu,
- wydanie publikacji "Warszawa – Berlin".

Akcja piąta

Metodyczne i praktyczne problemy statystyki morskiej.

W akcji założono:

- kontynuację współpracy Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego w Gdańsku z Krajowym Urzędem Statystycznym w Hamburgu w zakresie metodycznych i praktycznych problemów statystyki transportu morskiego oraz wymianę doświadczeń w tym zakresie.

Akcja szósta

Zorganizowanie w Jeleniej Górze spotkania Głównych Urzędów Statystycznych z Czech, Niemiec i Polski.

W akcji założono:

- podsumowanie dotychczasowej współpracy urzędów statystycznych w zakresie statystyki euroregionów,

- nakreślenie głównych kierunków dalszego współdziałania.

Akcja siódma

Wydanie przez regionalne urzędy statystyczne wspólnej publikacji pt. "Euroregion NYSA – podstawowe informacje".

W akcji założono:

Wydanie pełnej i "kieszonkowej" wersji publikacji, która zawierać będzie dane dotyczące:

- początków powstania Euroregionu (w tym wykaz umów międzynarodowych i dwustronnych, stanowiących podstawy prawne współpracy transgranicznej),
- kalendarium (wykaz ważniejszych wydarzeń, związanych z powstaniem i funkcjonowaniem Euroregionu),
- organów Euroregionów i instytucji oraz struktur wspomagających (władze, instytucje, związki i porozumienia komunalne tworzące Euroregion, grupy robocze),
- celu i zadań Euroregionu (wykaz priorytetów),
- ważniejszych programów biletarnych i trójstronnych realizowanych na obszarze Euroregionu,
- ogólnej charakterystyki poszczególnych części Euroregionu,
- podstawowych danych statystycznych za 1993r.

3. ZADANIA WYKONANE W 1993 ROKU

Zrealizowane dotychczas prace miały znaczenie poznawcze i zbliżyły służby statystyczne sąsiadujących państw oraz uwidoczniły płaszczyzny możliwej współpracy m.in. w zakresie tworzenia statystyk regionalnych "małych obszarów" i możliwości prowadzenia wspólnej działalności wydawniczej. Z inicjatywy Instytutu Polityki Gospodarczej w Zittau trzy grupy robocze złożone z reprezentantów "regionalnych" urzędów statystycznych tworzących Euroregion – NYSA zajmowały się komparatystyką metodyki i terminologii statystycznej, a w szczególności zagadnieniami porównywalności danych statystycznych w następujących wybranych dziedzinach: demografia, kultura i sztuka, oświata i wychowanie, ochrona zdrowia, opieka socjalna, rolnictwo, leśnictwo, budownictwo i mieszkania, transport oraz łączność. Grupy robocze odbyły cztery posiedzenia. Dalszy postęp prac był niemożliwy ze względu na brak pieniędzy i trudności w nawiązaniu kontaktów z Centralnym Urzędem Statystycznym w Pradze. Dnia 15 listopada 1993 roku odbyło się spotkanie robocze w Kamenz (Niemcy) przedstawicieli Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego w Jeleniej Górze z przedstawicielami Krajowego Urzędu Statystycznego Saksonii, na którym strona niemiecka wyraziła chęć kontynuowania rozpoczętych prac.

W ramach kontaktów bilateralnych w dniach 26 i 27 kwietnia 1993 roku odbyło się spotkanie w Statistisches Bundesamt w Berlinie poświęcone problemom współpracy w zakresie statystyki między przygranicznymi urzędami Polski i Niemiec. W spotkaniu ze strony polskiej uczestniczyli: Prezes Głównego Urzędu Statystycznego w Warszawie dr Józef Oleński i dyrektorzy Wojewódzkich Urzędów Statystycznych ze Szczecina, Gorzowa Wielkopolskiego, Poznania, Zielonej Góry i Jeleniej Góry. Na spotkaniu podkreślono potrzebę kontynuowania współpracy statystyków i ustalono płaszczyzny tej współpracy. Podjęto decyzję, że współpraca będzie się odbywać bezpośrednio pomiędzy następującymi urzędami statystycznymi Polski i Niemiec, a mianowicie:

WUS Szczecin	– STLA Mecklenburg,
WUS Jelenia Góra	– STLA Sachsen,
WUS Zielona Góra i Gorzów Wielkopolski	– STLA Brandenburg,
WUS Poznań	– Hannover.

Obie strony biorące udział w spotkaniu uznały za niezbędne powołanie w przyszłości grupy, której zadaniem będzie m.in. opracowanie dokładnego zakresu prac, ujednolicenie pojęć, kryteriów oraz definicji (m.in. strefy przygranicznej) oraz dokonanie uzgodnień metodologicznych. Uznano za niezbędne włączenie do współpracy urzędu statystycznego Republiki Czeskiej. Dotyczyć to ma przede wszystkim Euroregionu NYSA, który ze względu na doświadczenia z lat ubiegłych (współpraca WUS Jelenia Góra, STLA Sachsen i Czechosłowackiego Urzędu Statystycznego) będzie regionem modelowym, tj. takim, w którym będą sprawdzane wszelkie nowe rozwiązania metodologiczne i organizacyjne. W toku dyskusji wstępnie uzgodniono tematy będące przedmiotem szczególnego zainteresowania obu stron, a mianowicie:

1. badanie mniejszości narodowych,
2. restrukturyzacja gospodarki – jej przebieg i sposób przeprowadzenia,
3. statystyka miejska – zakres i organizacja badań statystycznych,
4. bank danych dla euroregionów,
5. rejestry administracyjne jako źródło dodatkowych danych,
6. statystyka gmin.

W efekcie spotkania obie strony uznały za pilne opracowanie projektu współpracy GUS – EUROSTAT "Euroregiony". Współpraca, o ile to będzie możliwe, będzie finansowana z funduszu PHARE, przeznaczonego dla byłych krajów demokracji ludowej.

W dniu 2 grudnia 1993 roku odbyło się w Berlinie spotkanie Dyrektora WUS w Jeleniej Górze z Andreasem Polsterem – odpowiedzialnym ze strony niemieckiej za kontakty i współpracę z krajami Europy Wschodniej. Tematyka rozmów dotyczyła spraw organizacyjnych związanych z funkcjonowaniem programu PL-14 "Euroregiony".

W grudniu 1993 roku w Wojewódzkim Urzędzie Statystycznym w Jeleniej Górze opracowano ankietę "Euroregiony w Polsce – podstawowe informacje", której celem jest zebranie podstawowego zbioru danych o euroregionach i wydanie zbiorczej publikacji na ten temat. Za pośrednictwem ankiety zebrane zostaną dane dotyczące m.in. nazwy euroregionu, siedziby i imiennego składu osobowego sekretariatu, podstaw prawno-organizacyjnych, obszaru i ludności, głównych celów i form współpracy, sposobów finansowania, sposobów propagowania idei euroregionu oraz form współpracy z innymi euroregionami.

Ankiety otrzymali do wypełnienia Dyrektorzy Wojewódzkich Urzędów Statystycznych: Białystok, Bielsko-Biała, Biała Podlaska, Gorzów Wlkp., Krosno, Lublin, Nowy Sącz, Opole, Szczecin, Wałbrzych, Zamość, Zielona Góra i Jelenia Góra. Termin złożenia wypełnionej ankiety do WUS Jelenia Góra – 15 marca 1994 roku. W styczniu br. projekt ankiety wysłano do WUS-ów w rejonach przygranicznych celem konsultacji.

W dniach 16–17 grudnia 1993 roku odbyło się w Hamburgu spotkanie przedstawicieli Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego w Gdańsku i Krajowego Urzędu Statystycznego w Hamburgu na temat metodologicznych i praktycznych rozwiązań stosowanych w statystyce transportu morskiego.

W grudniu 1993 roku odbyły się spotkania urzędów statystycznych z Warszawy i Berlina oraz Norymbergii i Krakowa, na których omówiono problemy związane z wydaniem wspólnej publikacji dotyczącej statystyki dużych aglomeracji miejskich.

W Wojewódzkim Urzędzie Statystycznym w Jeleniej Górze opracowano koncepcję publikacji pt. "Euroregion NYSA – podstawowe informacje", która uzyskała wstępną akceptację strony niemieckiej (spotkanie w Kamenz – 15 listopada 1993 roku).

Na zakończenie należy podkreślić, że zainteresowanie problematyką euroregionów na obszarach przygranicznych jest duże i wykazuje tendencje rosnące. Wskazuje to na trafność wyboru tematu projektu i listy akcji tworzących jego strukturę.

W ramach kontaktów trójstronnych, a zwłaszcza ze stroną niemiecką, podkreślana jest pilność zagwarantowania strony finansowej realizacji poszczególnych akcji objętych programem PL-14 "Euroregiony".

ZYGMUNT BOBOWSKI, TADEUSZ BORYS, ZBIGNIEW PANASIEWICZ

Akademia Ekonomiczna w Jeleniej Górze

PROBLEMY METODYCZNE STATYSTYKI OBSZARÓW TRANSGRANICZNYCH

1. Wprowadzenie

Rosnące zainteresowanie problematyką euroregionów, głównie w środowiskach samorządowych i gospodarczych regionów przygranicznych, stawia przed służbami statystycznymi funkcjonującymi na tych obszarach nowe, poważne zadania. Związane są one głównie z koniecznością dostarczenia tym środowiskom niezbędnej porównywalnej wiedzy statystycznej.

O konieczności posługiwania się taką wiedzą na pewnym etapie tworzenia i funkcjonowania euroregionów nie ma potrzeby nikogo przekonywać. Jeśli posłużyć się przykładem Euroregionu NYSA, który ma stanowić swego rodzaju poligon doświadczalny dla procesu budowy statystyki euroregionalnej, to wzajemna wiedza o sąsiadujących obszarach przygranicznych jest praktycznie niewielka. Przedstawiciele poszczególnych stron Euroregionu nie są nawet w stanie określić liczby jednostek administracyjnych wchodzących w jego skład.

W swoim wystąpieniu chcielibyśmy zwrócić uwagę na niektóre problemy związane z procesem tworzenia statystyki takich obszarów, wykorzystując dotychczasowe doświadczenia w tym zakresie zdobyte w trakcie własnych badań nad koncepcją budowy statystyki Euroregionu NYSA. Mnogość i różnorodność problemów, które wymagają rozstrzygnięcia w fazie opracowywania koncepcji takiej statystyki, wymaga bezwzględного udziału na tym etapie wszystkich zainteresowanych jej powstaniem stron. Oto najistotniejsze – związane z tym – kwestie.

2. Problem dostępności danych

Pierwsze zagadnienie związane jest z **niejednorodnym zbiorem jednostek administracyjnych**, tworzących poszczególne części Euroregionu. Dotychczasowe badania wskazują, że z uwagi na dostępność informacji statystycznych i ich zakres tematyczny, w polskiej części Euroregionu jednostką taką stanowić będzie gmina (polską część Euroregionu tworzą bowiem 32 gminy województwa jeleniogórskiego i 1 gmina województwa zielonogórskiego), w niemieckiej części powiat (niemiecką część tworzy 8 powiatów Dolnej Saksonii: Görlitz – Stadt, Görlitz – Land, Weisswasser, Bischofswerda, Löbau, Kamenz, Niesky oraz Zittau), zaś w czeskiej – prawdopodobnie również gmina, bowiem niepełnych 5 powiatów okręgu północnoczeskiego tworzy czeską część Euroregionu. Jeśli nawet udało by się przyjąć jednakowy poziom gromadzenia informacji dla wszystkich części Euroregionu, to znaczne zróżnicowanie odpowiadających sobie jednostek administracyjnych uniemożliwia bezpośrednie ich porównywanie (np. niemiecka gmina odpowiada praktycznie polskiej miejscowości, zaś polska gmina to ze względu na

zajmowaną powierzchnię obszar stanowiący około 50% niemieckiego powiatu). Dodatkowa trudność, którą należy uwzględnić na etapie tworzenia statystyki euroregionalnej, to konieczność uwzględnienia w niej otwartego charakteru takiego stowarzyszenia i związany z nim zmienny jego skład. Jest to bowiem istotny mankament znacznie utrudniający analizę dynamiczną wszelkich zjawisk zachodzących w Euroregionie jako całości, jak i w poszczególnych jego częściach.

Problem drugi dotyczy ustalenia wstępnego zakresu tematycznego statystyki euroregionu. Szczególnie na tym polu niezbędna jest ścisła współpraca partnerów. Wskazać bowiem można na co najmniej dwa zasadnicze źródła informacji statystycznych, z których pochodziłyby gromadzone dane. Źródło pierwsze, dość ubogie stanowi oficjalnie publikowana, na określonym poziomie dezagregacji danych, statystyka dostępna w rocznikach statystycznych. Jej zawartość jest ogólnie znana. Drugie źródło stanowi gromadzona na pożądanym poziomie dezagregacji, lecz nie publikowana statystyka. Wydaje się, że skorzystanie z jej zasobów mogło by w istotny sposób wzbogacić statystykę euroregionalną. Podaną tezę można zilustrować wynikami badania polskiej statystyki gminnej zawartymi w tablicy 1.

Tablica 1. Polska statystyka gminna – struktura podstawowych zbiorów danych.

Wyszczególnienie	Rocznik Statystyczny Woj. Jeleniogórskiego 1993 r.	Komputerowy Bank Danych dla miast i gmin (System RSA)	Bank Danych Lokalnych (projekt wstępny)
Stan i ochrona środowiska	—	—	32
Ludność	17	67	140
Administracja publiczna	7	—	25
Rynek pracy	11	20	57
Finanse	23	27	71
Inwestycje	4	—	95
Rolnictwo i leśnictwo	30	24	72
Transport, łączność	2	8	9
Handel wewnętrzny	—	—	10
Gospodarka komunalna	23	14	15
Gospodarka mieszkaniowa	14	8	67
Szkolnictwo i wychowanie	52	153	317
Kultura i sztuka	12	7	18
Ochrona zdrowia i opieka społeczna	13	17	92
Turystyka i wypoczynek	5	6	121
Liczba informacji	213	351	1141

Jak wynika z podanego zestawienia, oficjalnie publikowana statystyka gminna zawiera 213 informacji, zaś zbiór informacji gromadzonych dla gmin i zarejestrowanych w Komputerowym Banku Danych dla miast i gmin liczy 351 pozycji. W kol. 4 powyższego zestawienia zaprezentowano zawartość opracowanej przez Ośrodek Statystyki Lokalnej przy Wojewódzkim Urzędzie Statystycznym w Jeleniej Górze koncepcji Banku Danych Lokalnych. Podana charakterystyka liczbowa poszczególnych zbiorów informacji wskazuje, jak duże są możliwości wzbogacenia oficjalnej statystyki gminnej i tym samym, jaki zestaw cech strona polska może wstępnie zaproponować do statystyki euroregionalnej.

Skromna wiedza w zakresie znajomości niemieckiej statystyki regionalnej, oparta na badaniu zawartości Rocznika Statystycznego Saksonii wskazuje, iż oficjalnie publikowany zestaw informacji na poziomie powiatów zawiera około 140 pozycji. Można więc oczekiwać, iż podobnie jak w przypadku statystyki polskiej zbiór informacji gromadzonych (ale nie publikowanych) na tym poziomie podziału administracyjnego znacznie przekracza podaną liczbę. Szczegółowe badania w tym zakresie winny być wykonane przez stronę niemiecką. Podobne badania dotyczące zawartości czeskiej statystyki regionalnej stworzą dopiero podstawy do zaproponowania wstępnego zestawu cech, który mógłby być przedmiotem dyskusji trójsstronnej grupy roboczej powołanej dla określenia zakresu tematycznego statystyki Euroregionu.

3. Problem porównywalności danych

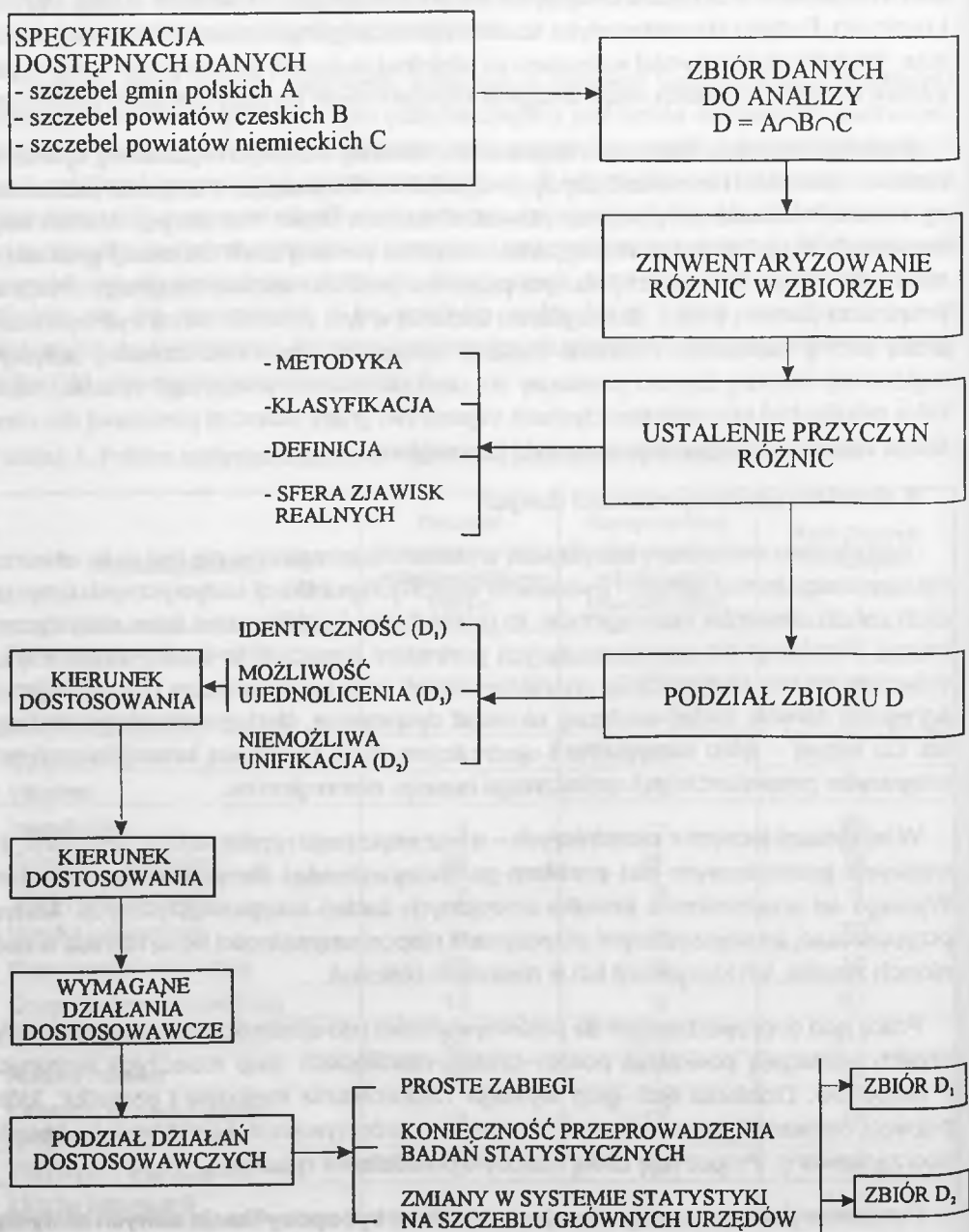
Jeśli efektem współpracy statystyków w ramach euroregionów ma być m.in. utworzenie wspólnego banku danych i wydawanie wspólnych publikacji statystycznych dotyczących całych obszarów euroregionów, to gromadzone i publikowane dane statystyczne muszą u każdego ze współpracujących partnerów oznaczać to samo. Bowiem tylko wówczas można statystycznie charakteryzować cały transgraniczny obszar poprzez agregację danych, badać strukturę, określać dysproporcje, śledzić zachodzące zmiany, itd. Co więcej – tylko wiarygodne i ujednolicone dane umożliwią tworzenie realnych programów gospodarczego i społecznego rozwoju euroregionów.

W tej sytuacji jednym z zasadniczych – a bez większego ryzyka można stwierdzić, że właściwie podstawowym jest **problem porównywalności danych statystycznych**. Wymaga on uruchomienia szeroko zakrojonych badań komparatystycznych. Można przypuszczać, że najczęstszymi przyczynami nieporównywalności będą różnice w definicjach zjawisk, ich klasyfikacji lub w metodyce obliczeń.

Prace nad doprowadzeniem do porównywalności i do ujednolicenia danych statystycznych wymagają powołania polsko-czesko-niemieckich grup roboczych złożonych z ekspertów. Działanie tych grup wymaga zastosowania metodyki i procedur, które pozwolą prowadzić prace związane z badaniem porównywalności efektywnie i w sposób uporządkowany. Propozycję takiej metodyki przedstawia rysunek 1.

Punktem wyjścia prac zespołów ekspertów musi być **specyfikacja danych statystycznych dostępnych u każdej ze stron współpracujących w ramach Euroregionu**. Przy

Rys. 1. PROPOZYCJA METODYKI PRACY
ROBOCZYCH GRUP EKSPERTÓW

specyfikacji danych statystycznych chodzi o konkretne cechy statystyczne. Trzeba zatem ustalić trzy zbiory cech:

- a) dostępnych na szczeblu gmin w Polsce – zbiór **A**,
- b) dostępnych na szczeblu powiatów lub gmin (nie można tego obecnie jednoznacznie określić) w Czechach – zbiór **B**,
- c) dostępnych na szczeblu powiatów w Niemczech – zbiór **C**.

Produktem tych działań będzie zbiór **D**, stanowiący iloczyn zbiorów **A**, **B** i **C**. Będzie to zatem taki zbiór cech statystycznych, w którym wszystkie trzy współpracujące w ramach Euroregionu strony dysponują co do nazw cech – tym samym. Następnie dalsze prace powinny skoncentrować się na analizie cech w zbiorze **D**. Pierwszym krokiem tej analizy będzie **zinwentaryzowanie różnic między cechami** wchodzącymi w skład zbioru **D**. Po zinwentaryzowaniu różnic konieczne jest ustalenie przyczyn i okoliczności wywołujących te różnice. **Przyczyny występowania różnic** można podzielić na co najmniej 4 grupy:

- a) wynikające ze stosowania odmiennych klasyfikacji, np. Klasyfikacja Gospodarki Narodowej stosowana w Polsce do końca 1993 roku i Europejska Klasyfikacja Działalności stosowana w Niemczech;
- b) wynikające ze stosowania odmiennych definicji, np. bezrobotnego w Niemczech definiuje się według obowiązujących standardów międzynarodowych, w Polsce zaś biura pracy stosują definicję wynikającą z ustawy z dnia 16 października 1991 roku;
- c) wynikające z odmiennej metodyki, np. przedstawiony w dalszej części tego referatu przykład z dziedziny ochrony środowiska;
- d) wynikające ze sfery zjawisk realnych, np. całkowicie odmienne systemy szkolnictwa w Polsce i w Niemczech.

Określenie przyczyn wywołujących różnice w ilościowym ujęciu tych samych cech pozwala dokonać dalszego kroku, polegającego na **dyskryminacji zbioru D na trzy podzbiory cech**:

- 1) podzbiór **D1** będzie zawierał cechy identyczne, a więc takie, które bez żadnych dodatkowych działań są porównywalne i mogą być od razu wykorzystane do statystycznej charakterystyki całego obszaru Euroregionu, a także do różnego rodzaju analiz; przykładem może tu być powierzchnia, liczba ludności, itp.,
- 2) podzbiór **D2** będzie zawierał cechy, w stosunku do których niemożliwa jest unifikacja; najczęściej w tym podzbiorze znajdują się cechy, dla których przyczyna nieporównywalności tkwi w sferze zjawisk realnych – przykładem mogą tu być niektóre cechy statystyczne charakteryzujące szkolnictwo;

- 3) podzbiór D3 będzie zawierał cechy, co do których istnieje możliwość doprowadzenia do porównywalności; najczęściej w tym zbiorze będą występowały cechy, których przyczyny nieporównywalności tkwią w metodyce, klasyfikacji lub definicji.

Robocza grupa ekspertów musi skoncentrować swoje działania na cechach zawartych w zbiorze D3, tj. na cechach, które mogą zostać ujednolicone. Rysuje się tutaj pewna sekwencja działań.

Po pierwsze – trójstronna grupa ekspertów musi uzgodnić, w jakim kierunku będzie zmierzać dostosowanie. Jeśli różnica będzie wynikała z definicji cechy, to trzeba zdecydować, czy dostosowanie będzie zmierzać np. w kierunku definicji obowiązującej w Czechach, a strona polska i niemiecka dostosuje się do tej definicji. Oczywiście możliwe są tu różne konfiguracje, a powyższa została podana tylko przykładowo. Można przypuszczać, że najczęściej kierunek dostosowania będzie polegał na przyjęciu rozwiązania obowiązującego w Niemczech, które stosują standardy obowiązujące we Wspólnocie Europejskiej, a Polska i Czechy stoją przed koniecznością dostosowania się do tych standardów.

Po drugie – po ustaleniu kierunku dostosowania poszczególni partnerzy już we własnym zakresie określą wymagane działania dostosowawcze, wychodząc od stanu, który ma u nich aktualnie miejsce.

W niektórych przypadkach działania dostosowawcze mogą sprowadzać się do prostych zabiegów. Jeśli np. prezentuje się średni poziom cechy, a nieporównywalność wynika z faktu, że u innych partnerów operuje się stanem cechy na koniec okresu, to wystarczy na podstawie stanów końcowych ustalić średni poziom cechy i stworzyć układ porównywalny. Innym przykładem może być różnica wynikająca z klasyfikacji. Jeśli elementy składowe są te same, tylko klasyfikowane w innym układzie, to drogą prostych przeliczeń można przejść z jednej klasyfikacji na drugą i otrzymać układ porównywalny. Cechy wymagające prostych zabiegów dostosowawczych szybko można przesunąć ze zbioru D3 do zbioru D1, rozszerzając w ten sposób zbiór cech ujednoliconych.

Drugi rodzaj działań dostosowawczych, prowadzących do uzyskania porównywalności wymaga prowadzenia badań statystycznych. Jeśli będą na to środki, to poszczególne urzędy statystyczne współpracujące na obszarze euroregionu mogą prowadzić takie badania we własnym zakresie tylko dla potrzeb wynikających ze statystyki euroregionu (np. badanie ruchu przygranicznego).

Trzeci rodzaj działań – najtrudniejszy do zrealizowania – to takie działania, które wymagają zmiany w systemie statystyki na szczeblu ogólnokrajowym lub w obowiązujących rozwiązaniach prawnych. Wówczas grupa robocza ekspertów może tylko postulować dokonanie takich zmian, ale nie ma faktycznego wpływu na ich realizację ani na termin, w którym może to nastąpić. Może się okazać, że cechy, dla których doprowadzenie do porównywalności wymaga działań dostosowawczych trzeciego rodzaju – ostatecznie trzeba zaliczyć je do podzbioru cech o niemożliwej unifikacji (podzbiór D2)

Ostatecznie więc podzbiór D3 zostanie podzielony i po części włączony do podzbioru D1 (cechy zunifikowane) i do podzbioru D2 (cechy niemożliwe do zunifikowania).

Metodyka pracy roboczej grupy ekspertów zostanie krótko zilustrowana przykładem pochodzącym z **rynku pracy**.

W specyfikacji danych dostępnych, dokonanej przez poszczególne współpracujące strony niewątpliwie znajdują się **bezrobotni**. Zatem – jako element zbioru A, B i C – cecha ta znajdzie się w zbiorze D, zawierającym cechy poddawane dalszej analizie. Już w pierwszym etapie analizy okaże się, że bezrobotny w Polsce i bezrobotny w Niemczech to nie to samo.

Wprawdzie i w Polsce i w Niemczech dane dotyczące liczby bezrobotnych pochodzą ze źródeł pozastatystycznych i są oparte na rejestrach prowadzonych przez urzędy pracy. Jednakże urzędy pracy w Niemczech stosują definicję bezrobotnego, wynikającą ze standardów międzynarodowych, a w Polsce definicję "prawną", wynikającą z cytowanej już ustawy z 16 października 1991 roku.

W pierwszym przypadku za bezrobotnego uważa się osobę w wieku 15 lat i więcej, która nie była w momencie badania lub rejestracji osobą pracującą, aktywnie poszukiwała pracy i była gotowa podjąć pracę. W drugim przypadku to osoba, która ukończyła 18 lat (a tylko w nielicznych przewidzianych ustawą osoby poniżej tego wieku). Już z tego wynika, że liczba będzie oznaczać co innego. Założmy, że zespół ekspertów uzna, że różnica, której przyczyną jest definicja, pozwala zaliczyć analizowaną cechę do podzbioru D3 (cechy możliwe do ujednolicenia). Musi wobec tego ustalić kierunek dostosowania, którym najprawdopodobniej będzie definicja tej cechy stosowana w Niemczech. Wówczas ujednolicenie wymagałoby działań polegających na wprowadzeniu zmiany ustawowej.

Gwoli ścisłości trzeba zaznaczyć, że w Polsce są prowadzone metodą reprezentacyjną kwartalne badania poziomu bezrobocia w ramach badania aktywności ekonomicznej ludności (BAEL), w których stosuje się definicję bezrobotnego odpowiadającą standardowi międzynarodowemu. Niestety wyniki tych badań są dezagregowane tylko do szczebla makroregionu i nie mogą być wykorzystane w statystyce euroregionów.

Innym przykładem z rynku pracy jest **stopa bezrobocia**. Zarówno w Polsce jak i w Niemczech (brak niestety rozeznania, jak jest w Czechach) podstawą odniesienia jest liczba cywilnej ludności czynnej zawodowo. W metodyce ustalania tej liczby tkwią jednak różnice: w Niemczech ustala się ją corocznie na podstawie mikropisu obejmującego 1% gospodarstw domowych, a w Polsce w ramach badania BAEL, obejmującego każdorazowo 3,2 tys gospodarstw domowych.

Są to tylko dwa uproszczone przykłady ilustrujące zakres bardzo złożonego problemu, związanego z doprowadzaniem do porównywalności danych statystycznych w skali euroregionu.

4. Przegląd wybranych problemów metodycznych w ochronie środowiska.

Problemy ochrony środowiska na obszarach przygranicznych należą do grupy najważniejszych i najbardziej skomplikowanych. Praktycznie we wszystkich porozumieniach euroregionalnych ekologia zajmuje kluczowe miejsce w programach wspólnych działań. Jest to także problem fascynujący z badawczego punktu widzenia, a także z punktu widzenia koncepcji praktycznych. Na 27 obszarów ekologicznego zagrożenia wyróżnionych w Polsce w roku 1983, aż 7 znajduje się na obszarach przygranicznych, w tym 3 w regionie jeleniogórskim. Na obszarach najbardziej zagrożonych realizowane są dwa poważne programy międzynarodowe: "Czarny Trójkąt" (po stronie polskiej obejmujący woj. wałbrzyskie i woj. jeleniogórskie) oraz "Silesia" (po stronie polskiej obejmujący woj. katowickie i częściowo opolskie). W pięciu województwach Polski północno-wschodniej prowadzony jest szeroko zakrojony program "Zielone Płuca Polski" o ambicjach wkroczenia na teren Białorusi oraz Litwy, Łotwy i Estonii (konceptja tzw. "Zielonych Płuc Europy"). We wszystkich tych tran granicznych programach ekologicznych problem **statystyki ochrony środowiska** lub inaczej mówiąc – **systemu informacji o środowisku** – staje się zagadnieniem kluczowym. Przebiegające w Polsce, a także w krajach sąsiednich procesy przechodzenia do gospodarki rynkowej na nowo definiują oczekiwania społeczeństwa w stosunku do informacji o środowisku, a także generują rozwój nowych instytucjonalnych, metodologicznych i informacyjnych rozwiązań [3].

Powstające na pograniczu Polski euroregiony mogą z pewnością odegrać tu rolę obszarów pilotażowych w transferze doświadczeń krajów zachodnich w dostosowywaniu się polskiej statystyki ochrony środowiska do standardów europejskich.

Wśród najważniejszych **problemów metodycznych** związanych z systemem informacji o środowisku należy wymienić (por.[2]):

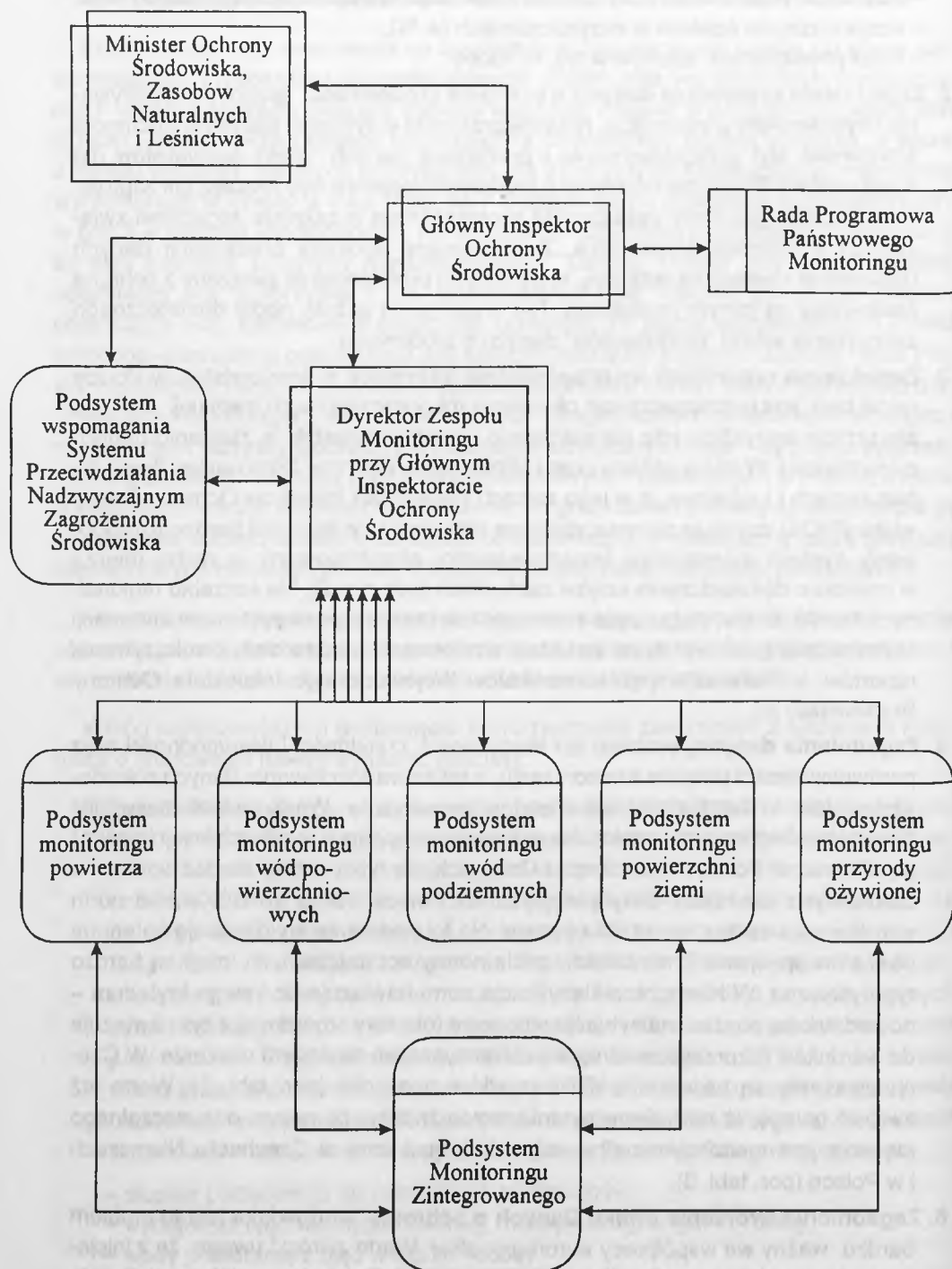
1. **Zagadnienia dotyczące użytkownika;** identyfikacja użytkowników informacji, dostosowywanie dostarczanych informacji do zakresu wykonywanych przez użytkowników zadań. W Polsce istnieje bardzo duży zbiór danych o środowisku i jego ochronie. Cel ich zbierania oraz zakres wymaga większego skoncentrowania się na wspieraniu osób i instytucji podejmujących lub przygotowujących decyzje (wspieranie informacyjne zarządzenia środowiskiem). Zbierane obecnie w systemie statystyki państwowej informacje niestety nie odpowiadają na wiele istotnych pytań stawianych np. w planowaniu regionalnym. Dowodzą tego doświadczenia przy budowie "Programu rozwoju regionalnego Euroregionu NYSA". Pytania stawiane przez wykonawcę programu firmę DORNIER bardzo rzadko otrzymywały odpowiedź w systemie polskiej statystyki o ochronie środowiska; np. w zakresie gospodarki wodno-ściekowej pytania te dotyczyły w układzie gmin i rejonów:

- stopnia podłączenia do publicznych wodociągów,
- wydajności ujęć wodnych (średniej, maksymalnej) w tys. m³/dobę,
- wody pobieranej z ujęć w tys. m³/dobę,
- zużycia wody (średnie i maksymalne) w tys. m³/dobę,
- stopnia przyłączenia do kanalizacji (w % mieszkańców): miasto i wieś,

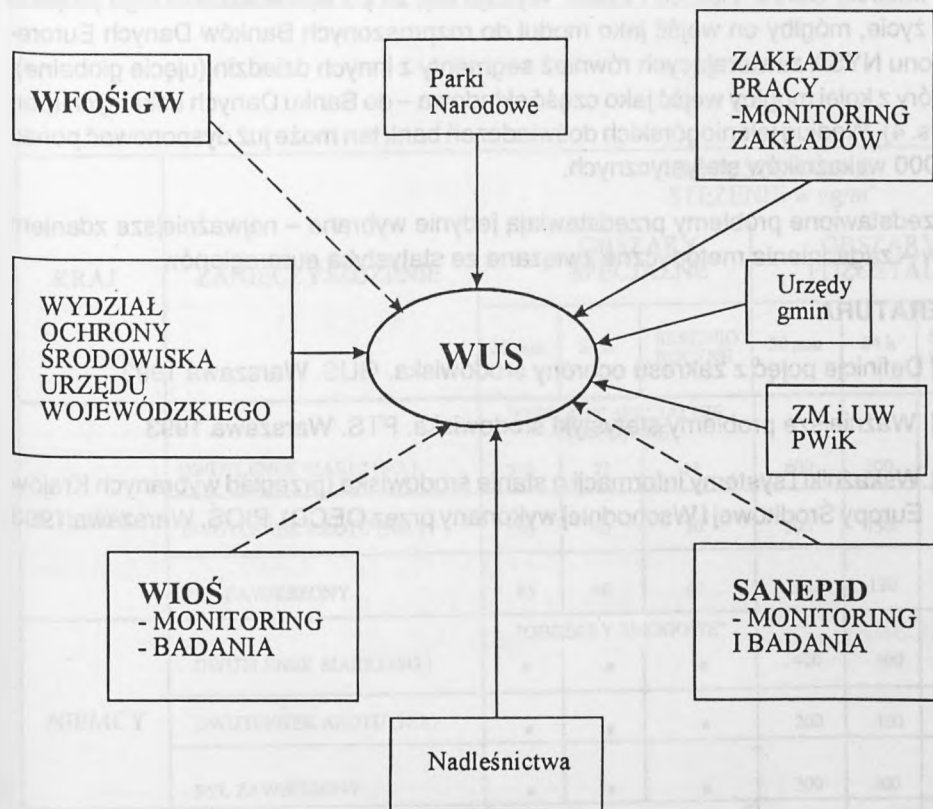
- stopnia przyłączenia do oczyszczalni ścieków (w % mieszkańców): miasto i wieś,
- oczyszczonych ścieków w oczyszczalniach (w %),
- ilości powstających ścieków w tys. m³/dobę.

- 2. Zagadnienia prezentacji danych o ochronie środowiska;** sposoby zaopatrywania użytkowników w informacje. Niestety przeważa w systemie statystyki o ochronie środowiska styl przygotowywania i prezentacji danych "przez specjalistów dla specjalistów". Programy informacji o środowisku powinny być również tak zaprojektowane, aby podnosiły świadomość społeczeństwa w zakresie zagadnień związanych z ochroną środowiska. Zróżnicowane sposoby prezentacji danych nastawione również na odbiorcę, który nie jest profesjonalnie związany z ochroną środowiska są pilnym postulatem. Nie znajduje on jednak nadal dostatecznego zrozumienia wśród "producentów" danych o środowisku.
- 3. Zagadnienia organizacji instytucjonalnej informacji o środowisku;** w Polsce nadal brak jest jednoznacznego określenia ról poszczególnych instytucji. Zmienia się przede wszystkim rola państwowego systemu statystyki w zbieraniu danych o środowisku. W miarę upływu czasu Ministerstwo Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, a w jego ramach Państwowa Inspekcja Ochrony Środowiska (PIOŚ) uzyskuje pierwszoplanową rolę. Jest to w tej chwili bardzo rozbudowany system monitoringu zintegrowanego, skonstruowany w dużej mierze w oparciu o doświadczenia krajów zachodnich (por. rys. 2). Na szczeblu regionalnym, tzn. WUS-ów, duża część informacji zbierana jest poza systemem informacji statystycznej (por. rys. 3) na zasadzie wzajemnych porozumień, przekazywania raportów, komunikatów (np. komunikatów Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska) itd.
- 5. Zagadnienia danych;** problem ich dostępności, rzetelności i wiarygodności oraz porównywalności (stopnia harmonizacji), a także wartościowania danych o środowisku. Jest to bardzo złożone i trudne zagadnienie. Warto jednak naświetlić chociażby niektóre jego aspekty. Na przykład normy dopuszczalnych imisji (stężeń) są obecnie w Polsce, Niemczech i Czechach nie tylko różne, ale też oparte na odmiennych zasadach klasyfikacyjnych. W Polsce jest to zróżnicowanie norm w zależności od tzw. cenności obszaru. Na tej podstawie wyróżnia się kategorię obszarów specjalnie chronionych, gdzie normy dopuszczalnych imisji są bardzo rygorystyczne. W Niemczech klasyfikacja norm nawiązuje do innego kryterium – do podatności obszaru na sytuacje smogowe (obszary smogowe), czyli nawiązuje do warunków rozprzestrzeniania się zanieczyszczeń na danym obszarze. W Czechach normy są takie same dla wszystkich obszarów (por. tabl. 2). Warto też zwrócić uwagę, iż na kolejne pytanie: co to znaczy, że norma dopuszczalnego stężenia jest niedotrzymana? – odpowiedź jest inna w Czechach, Niemczech i w Polsce (por. tabl. 3).
- 6. Zagadnienie tworzenia Banku Danych o ochronie środowiska** jest to problem bardzo ważny we współpracy euroregionalnej. Warto zwrócić uwagę, że z inicjatywy niemieckiej powstał – kierowany przez prof. Reichela – z Wyższej Szkoły Techniki, Gospodarki i Spraw Socjalnych z Zittau projekt budowy rozproszonych

Rys. 2. STRUKTURA ORGANIZACYJNA SYSTEMU MONITORINGU W POLSCE

Rys. 3. GŁÓWNE STRUMIENIE DANYCH STATYSTYCZNYCH O ŚRODOWISKU SPŁYWAJĄCE DO WUS-u

Objaśnienia:

WFOŚiGW - Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

WIOŚ - Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska

ZMiUW - Zarządy Melioracji i Urządzeń Wodnych

PWiK - Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji

— - przepływ informacji w ramach systemu sprawozdawczości statystyki państwowej (OS-1 do OS-7)

- - - - - informacja poza systemem

banków danych o ochronie środowiska w Euroregionie NYSA, umiejscowionych w Jeleniej Górze, Libercu i Zittau. Wydaje się, że po wprowadzeniu tego projektu w życie, mógłby on wejść jako moduł do rozproszonych Banków Danych Euroregionu NYSA zawierających również segmenty z innych dziedzin (ujęcie globalne), który z kolei mógłby wejść jako część składowa – do Banku Danych Lokalnych (por. rys. 4). Według jeleniogórskich doświadczeń bank ten może już dysponować ponad 1000 wskaźników statystycznych.

Przedstawione problemy przedstawiają jedynie wybrane – najważniejsze zdaniem autorów – zagadnienia metodyczne związane ze statystyką euroregionów.

LITERATURA

- [1] Definicje pojęć z zakresu ochrony środowiska. GUS. Warszawa 1993
- [2] Ważniejsze problemy statystyki środowiska. PTS. Warszawa 1993
- [3] Wskaźniki i systemy informacji o stanie środowiska (przegląd wybranych Krajów Europy Środkowej i Wschodniej wykonany przez OECD). PIOŚ. Warszawa 1993

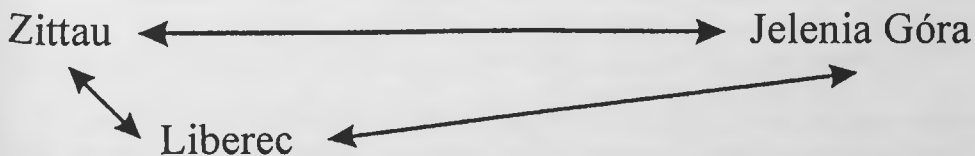
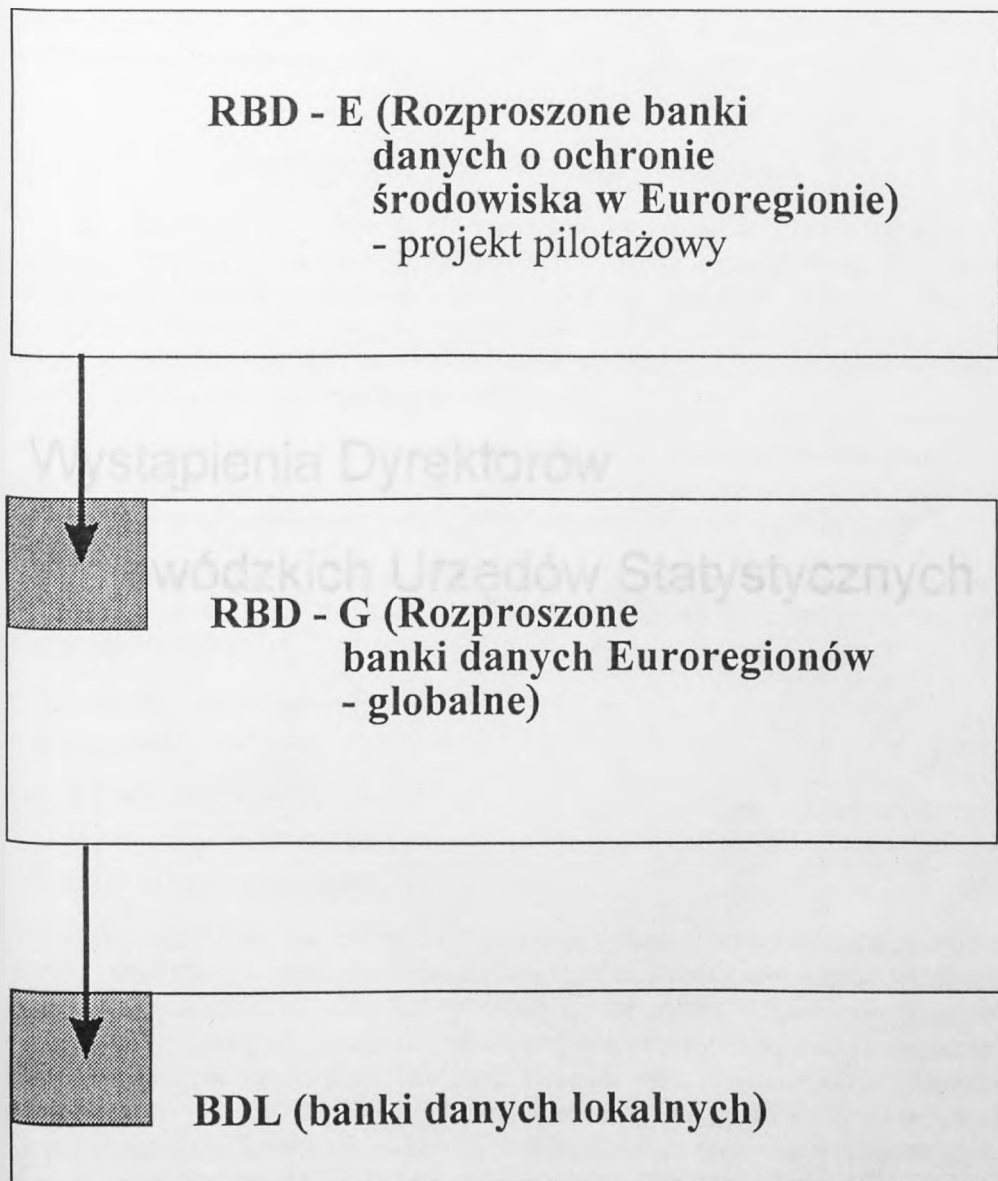
Tabl. 2. KLASYFIKACJA OBSZARÓW A DOPUSZCZALNE IMISJE
ZANIECZYSZCZEŃ W POLSCE, NIEMCZECH I CZECHACH

KRAJ	ZANIECZYSZCZENIE	DOPUSZCZALNE STĘŻENIE w $\mu\text{g}/\text{m}^3$					
		OBSZARY SPECJALNE			OBSZARY POZOSTAŁE		
		30 min	24 h	ŚREDNIO ROCZNE	30 min	24 h	ŚREDNIO ROCZNE
POLSKA		"OBSZARY SPECJALNIE CHRONIONE"					
	DWUTLENEK SIARKI (SO_2)	250	75	11	600	200	32
	DWUTLENEK AZOTU (NO_2)	150	50	30	500	150	50
	PYL ZAWIESZONY	85	60	40	250	120	50
NIEMCY		"OBSZARY SMOGOWE"					
	DWUTLENEK SIARKI (SO_2)	•	•	•	400	300	50
	DWUTLENEK AZOTU (NO_2)	•	•	•	200	100	80
	PYL ZAWIESZONY	•	•	•	300	300	100
CZECHY	DWUTLENEK SIARKI (SO_2)				500	150	60
	DWUTLENEK AZOTU (NO_2)				200	100	80
	PYL ZAWIESZONY				500	150	60

Tabl. 3. KRYTERIA DOTRZYMANIA DOPUSZCZALNYCH
STĘŻEŃ SUBSTANCJI ZANIECZYSZCZAJĄCYCH
POWIETRZE W POLSCE, NIEMCZECH I CZECHACH

KRAJ	STĘŻENIA	
	30 MIN	24 H
	CO NAJMNIEJ 2-KROTNIE PRZEKROCZONA NORMA DOPUSZCZALNEJ EMISJI W CIĄGU	
POLSKA	0,2%	2,0%
NIEMCY	2,0%	2,0%
CZECHY	5,0%	5,0%
	CZASU W ROKU	

Rys. 4. BANKI DANYCH

1. Wskazanie na temat...

Wskazanie na temat...

Wskazanie na temat...

Wystąpienia Dyrektorów

Wojewódzkich Urzędów Statystycznych

1. Dyrektor...

2. Dyrektor...

3. Dyrektor...

4. Dyrektor...

5. Dyrektor...

Wskazanie na temat...

Wskazanie na temat...

Wskazanie na temat...

TADEUSZ PERSZ

Wojewódzki Urząd Statystyczny Szczecin

INFORMACJA O EUROREGIONIE POMERANIA

O idei euroregionu w dorzeczu Odry zaczęto myśleć już w 1990 r. Wówczas to organizującym się samorządom lokalnym województwa szczecińskiego zaoferowali swoją pomoc Szwedzi i Duńczycy. Prozumienia tzw. bałtyckiej "TRIADY" wpłynęły w rezultacie na zmianę ekologicznego i gospodarczego oblicza całego Pomorza Zachodniego (oczyszczalnie ścieków w Gryfinie i pasie nadmorskim, porozumienia w sprawie ochrony Bałtyku, wymiana oświatowa i kulturalna).

W 1991 r. wysunięta została przez stronę niemiecką koncepcja tzw. Regionu Odry, przedstawiona stronie polskiej w formie dokumentu określonego później jako tzw. "Plan Stolpego". Jego głębokość od granicy polsko-niemieckiej miała wynosić ok. 70 km

W wyniku uzgodnień i rozmów strona polska przedstawiła czterostronną koncepcję powołania Euroregionu POMERANIA, w myśl której w skład Euroregionu wchodziłyby następujące regiony:

- 1) Południowo-Wschodnia Skania,
- 2) Bornholm,
- 3) województwo szczecińskie,
- 4) część Landu Meklenburgii,
- 5) część Landu Brandenburgii.

Wiosną 1992 r. Urząd Wojewódzki w Szczecinie przekazał polską wersję Euroregionu POMERANIA Konsulowi Królestwa Danii i Szwecji oraz Konsulowi Republiki Federalnej Niemiec. Natomiast we wrześniu 1992 r. Sejmik Samorządowy Województwa Szczecińskiego (SSWS) podjął jednomyślnie uchwałę w sprawie podjęcia rozmów z reprezentantami samorządów szwedzkich, duńskich i niemieckich, związanych z inicjatywą utworzenia Euroregionu POMERANIA i za optymalny uznał wariant drugi koncepcji opracowanej przez SSWS. Koncepcja ta określa strukturę terytorialną i organizacyjną Euroregionu POMERANIA oraz zawiera projekt statutu i "deklaracji intencji".

Model i szczegółową strukturę przestrzenną Euroregionu POMERANIA przedstawiają rys. 1–7. Proponowana struktura euroregionalna wiązałaby 4 kraje, w tym 2 już będące członkami Wspólnoty Europejskiej. Łączna powierzchnia Euroregionu POMERANIA wyniosłaby ok. 22000 km². Na obszarze tym zamieszkuje ponad 2 miliony osób.

Propozycja SSWS zakłada minimalizację wysiłku organizacyjnego, poprzez wykorzystanie w odniesieniu do wszystkich partnerów Euroregionu posiadanych struktur rządowych i samorządowych (Sejmik, Urząd Wojewódzki i urzędy rejonowe oraz urzędy

gminne w Polsce, urzędy powiatowe, związki komunalne i biura gmin w RFN i wreszcie związki komunalne oraz ich biura i gminy w Skanii i na Bornholmie).

Koncepcję polską zaakceptowała również strona niemiecka, która pierwotnie przedstawiła koncepcję dwustronną (RFN – Polska). Publicznie opcja ta znalazła swój wyraz w dwustronnej deklaracji, złożonej przez obydwie strony na spotkaniu w listopadzie 1992 roku w Pasewalku.

Następnie ideę czterostronnego euroregionu strona polska przedstawiła na Konferencji Krajów Nadbałtyckich, zorganizowanej na Bornholmie na przełomie listopada/grudnia 1992 r. Niewątpliwym krokiem naprzód w rozwoju tej idei było robocze polsko-niemieckie seminarium (odbyło się w końcu stycznia 1993 r. w Barzkowicach), poświęcone budowie kontaktów samorządowych między Pomorzem Zachodnim a Brandenburgią i Meklenburgią – w kontekście utworzenia Euroregionu POMERANIA. Oprócz przedstawicieli samorządów wymienionych stron po raz pierwszy w spotkaniu uczestniczyli obserwatorzy z Danii i Szwecji. W oświadczeniu wydanym na zakończenie obrad uczestnicy seminarium podkreślili potrzebę budowy dalszych, możliwie skutecznych kontaktów ponadgranicznych.

Za szczególnie istotne dla rozwoju terenów przygranicznych po obu stronach Odry i Zalewu Szczecińskiego uznano potrzebę wspólnych uzgodnień w dziedzinie planowania przestrzennego oraz działań na rzecz rozwoju przejść granicznych i powiązanej z nimi niezbędnej sieci komunikacyjnej. W tym celu obie strony miały powołać zespoły robocze d/s uzgodnień w planowaniu przestrzennym (strona polska – 4 zespoły). Rady Miast wiodących w tych 4 zespołach wystąpiły z inicjatywą organizacji komunalnego związku celowego, mogącego wchodzić w strukturę organizacji Euroregionu POMERANIA.

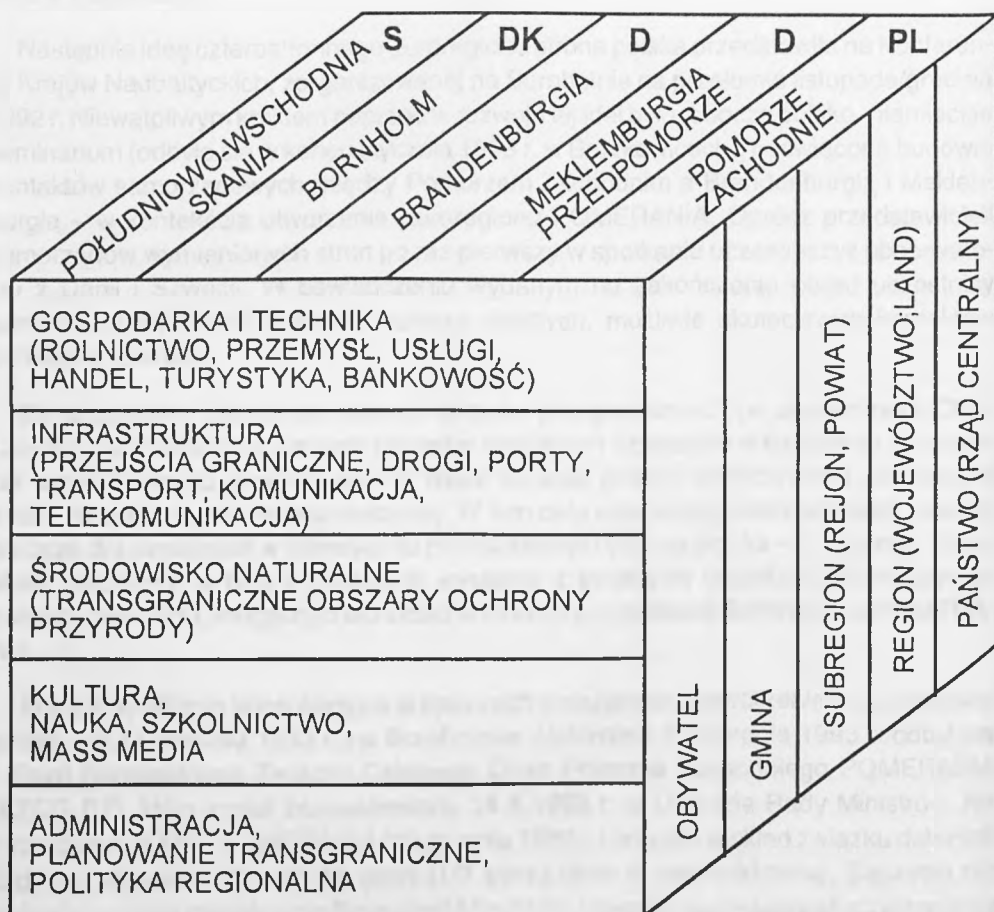
Kolejne spotkanie konsultacyjne w sprawach związanych z utworzeniem Euroregionu odbyło się 17 sierpnia 1993 r. na Bornholmie. Natomiast 23 sierpnia 1993 r. odbył się I Zjazd Komunalnego Związku Celowego Gmin Pomorza Zachodniego POMERANIA (KZCGPZ), który został zarejestrowany 14.X.1993 r. w Urzędzie Rady Ministrów. Na II zjeździe KZCGPZ POMERANIA (29 grudnia 1993 r.) przyjęto w skład związku dalszych 8 gmin i aktualnie liczy on 18 gmin (1/3 stanu gmin w województwie). Szczecin nie wchodzi w skład związku, ale Prezydent Miasta W. Lisewski zadeklarował przystąpienie do związku w najbliższym czasie.

Kolejnym ważnym krokiem na drodze do utworzenia Euroregionu POMERANIA było podpisanie w Urzędzie Wojewódzkim w Szczecinie w dniu 11 lutego 1994 r. porozumienia o współpracy między Komunalnym Związkiem Celowym Gmin Pomorza Zachodniego POMERANIA, a niemieckim Stowarzyszeniem Samorządowym POMERANIA z Pasewalku (założonym w 1991 r.). Podobne porozumienie może być zawarte jeszcze w drugiej dekadzie lutego 1994 r. między Sejmikiem Samorządowym Województwa Szczecińskiego a Związkiem Gmin Województwa Malmö ze Szwecji. Aktualnie delegacja Sejmiku i Przewodniczący KZCGPZ POMERANIA prowadzą w tej sprawie rozmowy

w Lund. Niemniej jednak już w porozumieniu z 11 lutego 199r r. strony zobowiązały się do podjęcia pilnych działań zmierzających do utworzenia Euroregionu POMERANIA możliwie w najbliższej przyszłości.

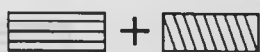
Rys. 1. MODEL EUROREGIONU POMERANIA

Rys. 2. STRUKTURA PRZESTRZENNA EUROREGIONU POMERANIA

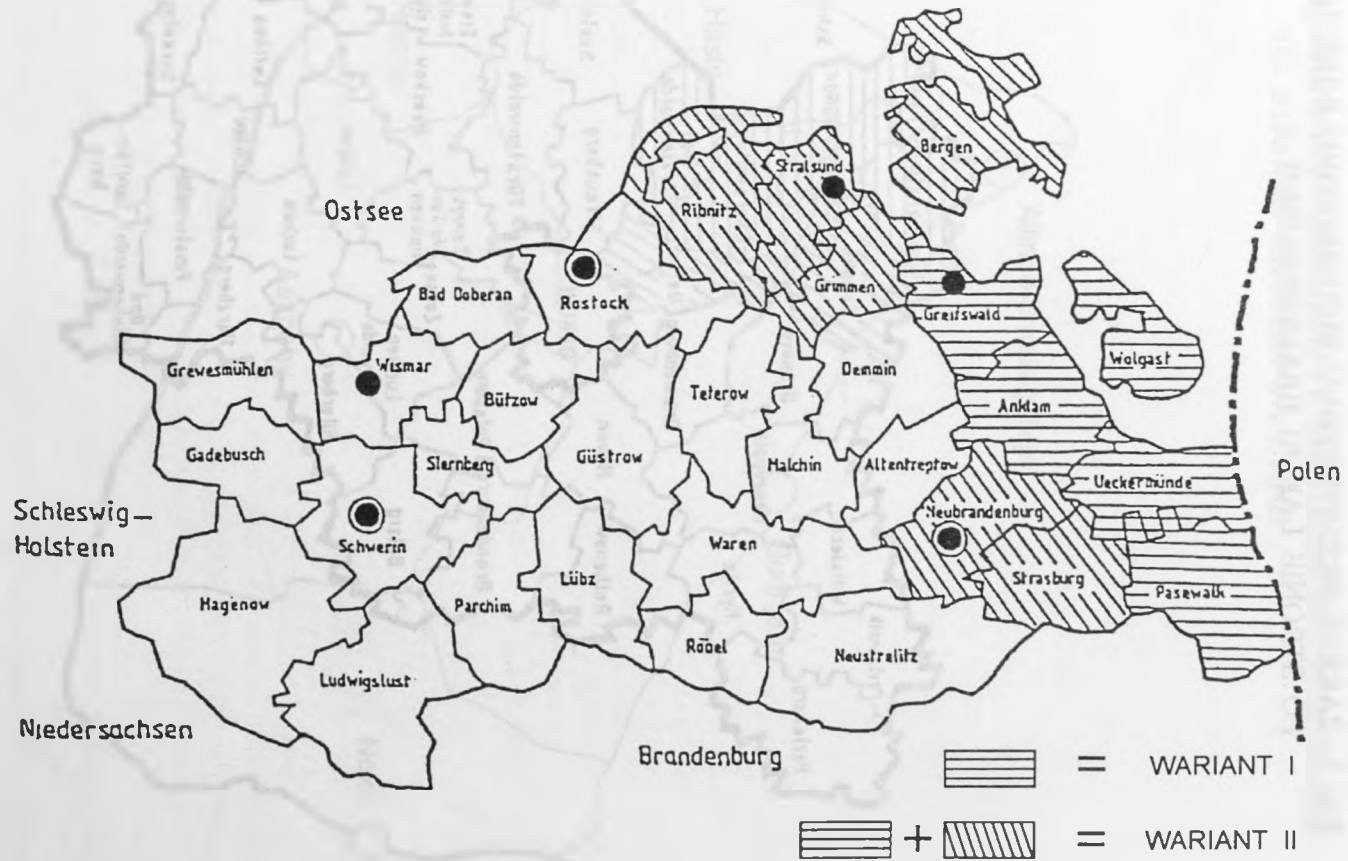
 = WARIANT I

 = WARIANT II

Rys. 3. ZAKRES PRZESTRZENNY EUROREGIONU POMERANIA
PO STRONIE POLSKIEJ

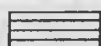

Rys. 4. ZAKRES PRZESTRZENNY EUROREGIONU POMERANIA PO STRONIE LANDU
MEKLENBURGII PRZEDPOMORZA

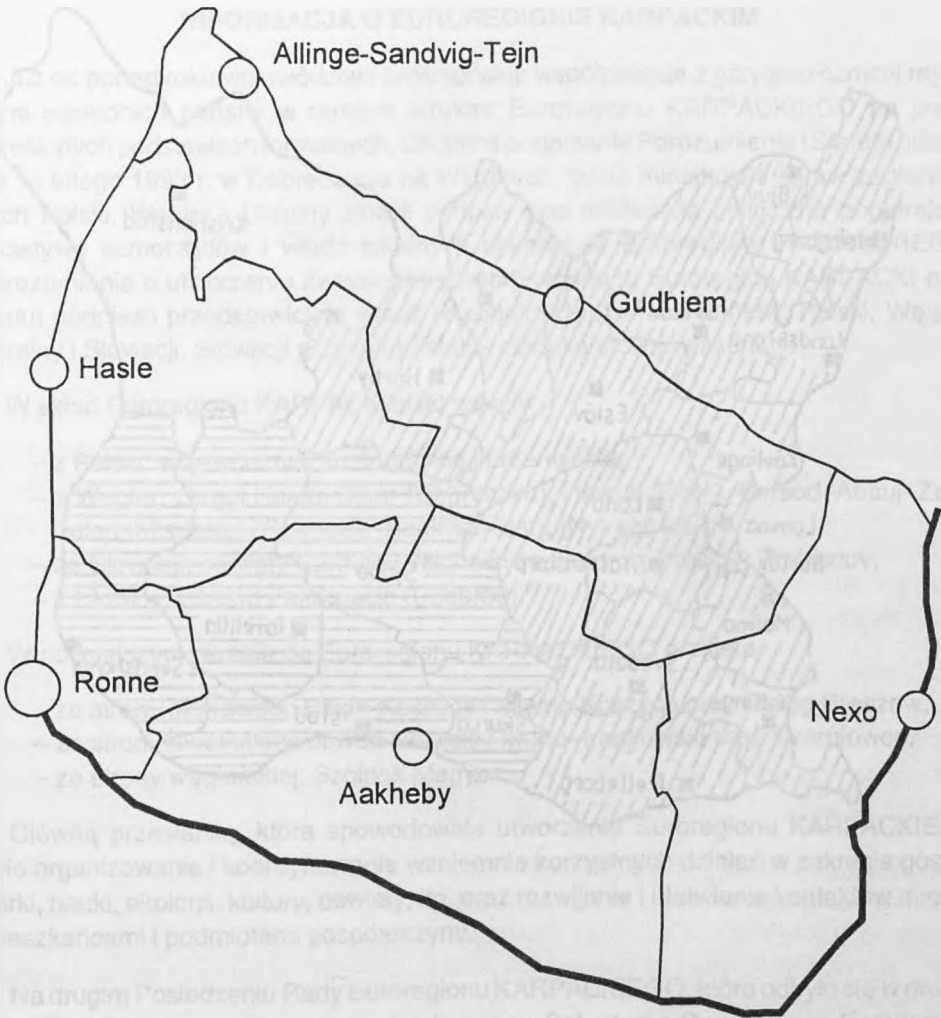
Rys. 5. ZAKRES PRZESTRZENNY EUROREGIONU POMERANIA
PO STRONIE LANDU BRANDENBURGII

 = WARIANT I

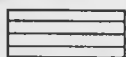
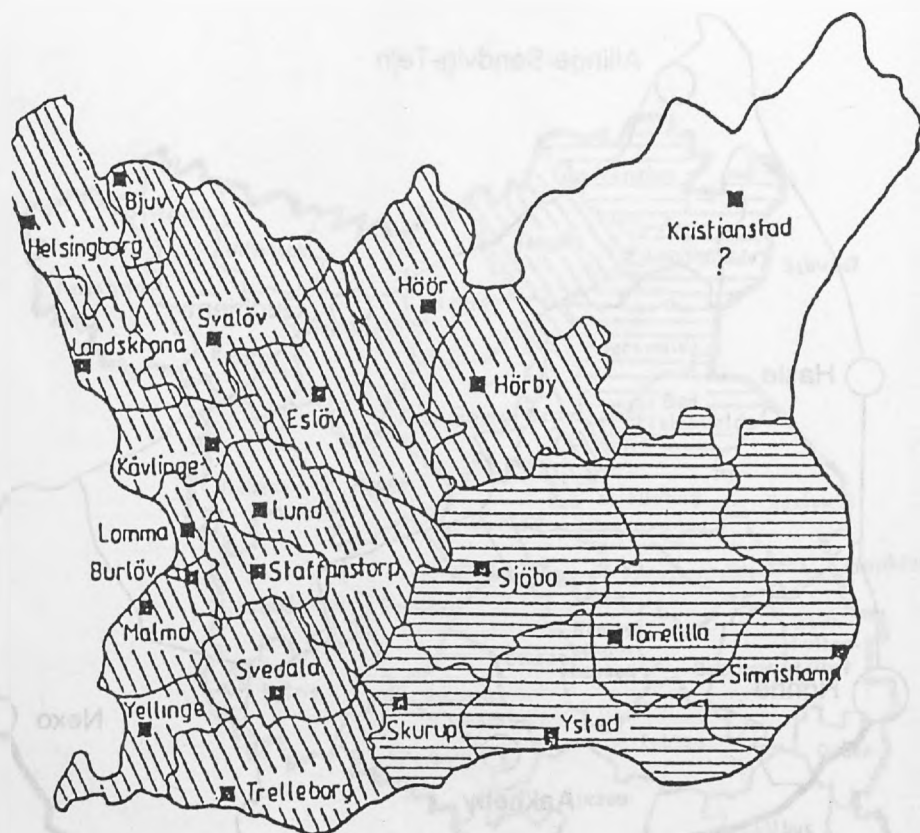
 + = WARIANT II

Rys. 6. ZAKRES PRZESTRZENNY EUROREGIONU POMERANIA
PO STRONIE KRÓLESTWA DANII

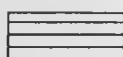

WARIANT I = WARIANT II

Rys. 7. ZAKRES PRZESTRZENNY EUROREGIONU POMERANIA
PO STRONIE KRÓLESTWA SZWECJI

= WARIANT I

+

= WARIANT II

JAN WĘGRZYN

Wojewódzki Urząd Statystyczny w Krośnie

INFORMACJA O EUROREGIONIE KARPACKIM

Już od ponad roku województwo krośnieńskie współpracuje z przygranicznymi regionami sąsiednich państw w ramach struktur Euroregionu KARPACKIEGO na jasno określonych podstawach formalnych. Oficjalne podpisanie Porozumienia i Statutu odbyło się 14 lutego 1993 r. w Debreczynie na Węgrzech, gdzie ministrowie spraw zagranicznych Polski, Węgier i Ukrainy złożyli podpisy pod deklaracją polityczną popierającą inicjatywę samorządów i władz lokalnych utworzenia Euroregionu KARPACKIEGO. Porozumienie o utworzeniu Związku Międzyregionalnego Euroregion KARPACKI oraz Statut podpisali przedstawiciele władz regionalnych czterech państw: Polski, Węgier, Ukrainy i Słowacji. Słowacji przyznano status członka stowarzyszonego.

W skład Euroregionu KARPACKIEGO weszły:

- z Polski: województwo krośnieńskie i przemyskie,
- z Węgier: okręgi Hajdu-Bihar (Debreczyn), Hewes (Eger), Borsod-Abauj-Zemplen (Miskolc) i Szabolcs-Szatmár-Berg (Nyíregyháza),
- ze Słowacji: powiaty Bardejov, Michalovce, Švidník, Vranov i Trebišov,
- z Ukrainy: Obwód Zakarpacki (Użgorod).

W późniejszym okresie do Euroregionu KARPACKIEGO przyjęto:

- ze strony słowackiej: Rejon Koszyce i Miasto Koszyce oraz Okręg Preszow,
- ze strony ukraińskiej: obwód lwowski i iwano-frankowski oraz Czerniowce,
- ze strony węgierskiej: Szolnok Megyer.

Główną przesłanką, która spowodowała utworzenie Euroregionu KARPACKIEGO było organizowanie i koordynowanie wzajemnie korzystnych działań w zakresie gospodarki, nauki, ekologii, kultury, oświaty, itp. oraz rozwijanie i ułatwianie kontaktów między mieszkańcami i podmiotami gospodarczymi.

Na drugim Posiedzeniu Rady Euroregionu KARPACKIEGO, które odbyło się w dniach 4–6 kwietnia 1993 r. w Krasieczynie, wybrano na Sekretarza Generalnego Euroregionu KARPACKIEGO Wojewodę Przemyskiego Adama Pęziola, natomiast siedzibę Sekretariatu umiejscowiono w Sanoku (woj. krośnieńskie). Określono również główne zadania, którymi winien się zająć Euroregion w najbliższym czasie. Dla realizacji tych zadań Rada Euroregionu utworzyła następujące stałe Komisje Robocze:

- Komisję ds. współpracy gospodarczej z podkomisją d/s turystyki,
- Komisję ds. współpracy naukowo-kulturalnej,
- Komisję ds. ekologii i ochrony środowiska,
- Komisję Rewizyjną.

Na trzecim Posiedzeniu Rady Euroregionu KARPACKIEGO, które odbyło się w dniach 24–26 czerwca 1993 r. w Użogrodzie przyjęto wniosek o rozszerzeniu słowackiej części Euroregionu KARPACKIEGO o Rejon Koszyce, Miasto Koszyce i Okręg Preszow. Przyjęto Regulamin Komisji Roboczych. Strona ukraińska złożyła wniosek o przyjęcie do Euroregionu obwodu lwowskiego, iwano–frankowskiego i czerniowieckiego. Rada przyjęła do wiadomości projekt utworzenia czasopisma Euroregionu KARPACKIEGO, które ukazywać się będzie regularnie we wszystkich językach Euroregionu.

Na posiedzeniu Rady Euroregionu, które odbyło się w dniach 9–11 września 1993 r. w Debreczynie strona węgierska złożyła wniosek o przyjęcie do Euroregionu KARPACKIEGO regionu Szolnok Megyei. Przyjęto propozycję WUS w Krośnie dotyczącą wspólnego opracowania przez strony Euroregionu publikacji statystycznej.

Przyjęto także uchwałę dotyczącą projektu firmy holenderskiej NEHEMM dotyczącego utworzenia Centrum Rozwoju Gospodarczego Euroregionu KARPACKIEGO. Pierwszym zadaniem tego projektu będzie utworzenie sieci wymiany informacji gospodarczej w ramach Euroregionu, która będzie służyć przedsiębiorcom na zasadzie "non profit".

Piąte Posiedzenie Rady odbyło się w dniach 4–6 listopada 1993 r. w Koszycach. W czasie posiedzenia na pełnoprawnych członków Euroregionu przyjęto Lwów i Iwano–Frankowsk oraz Czerniowce ze strony ukraińskiej, natomiast z Węgier Szolnok Megyer. W dalszej części posiedzenia dyskutowano nad propozycją strony węgierskiej o powołaniu na stanowisko Sekretarza Generalnego Pana Pala Viragha i ustaleniu nowej siedziby Sekretariatu.

W dniach 28–29 grudnia 1993 r. na terenie województwa krośnieńskiego w miejscowości Nozdrzec odbyło się Posiedzenie Rady, na którym dokonano podsumowania rocznej działalności Euroregionu KARPACKIEGO. Chęć przystąpienia do Euroregionu zgłosiły przygraniczne okręgi Rumunii, m.in. Satu Mare oraz woj. rzeszowskie. Wybrano nowego Sekretarza Generalnego (Pal Viragh).

Podjęto decyzję o przeniesieniu siedziby Sekretariatu Euroregionu z Sanoka do Debreczyna. Zapoznano się też z propozycją utworzenia fundacji na rzecz rozwoju Euroregionu KARPACKIEGO oraz projektem programu PL–14 "Euroregiony", którego celem jest objęcie badaniami statystycznymi euroregionów i stworzenia dla nich systemu obsługi informacyjnej.

Do ważniejszych przedsięwzięć organizowanych pod auspicjami Euroregionu KARPACKIEGO w 1993 r. zaliczyć należy:

1. Konferencję na temat "Rola sektora prywatnego, organizacji pozarządowych i edukacji we wspieraniu współpracy transgranicznej i rozwoju regionalnego w Europie Wschodniej", która odbyła się w dniach 13–15 października 1993 r. w Sanoku. W konferencji uczestniczyli – oprócz władz lokalnych i regionalnych krajów należących do Euroregionu i Rumunii – również eksperci z USA i Europy Zachodniej (Rady Europy, EWG, Instytutu Wschód–Zachód z Nowego Jorku), delegaci euro-

regionów: AGRE–ALP, ALP–ADRIA, NYSA, a także biznesmeni z Polski, Ukrainy, Słowacji, Węgier i Rumunii. Uczestnicy konferencji dyskutowali na tematy polityczne, gospodarcze; zgodnie krytykowano niewielkie zaangażowanie Zachodu w procesy przemian w Europie Środkowo–Wschodniej.

2. Spotkanie przedstawicieli rządów Polski, Rumunii, Węgier i Ukrainy odpowiedzialnych za sprawy turystyki, które odbyło się w dniach 21–22 października 1993 r. w Wetlinie, w czasie spotkania wymieniono poglądy nt. problemów przeszkadzających rozwojowi turystyki ze szczególnym uwzględnieniem obszaru Euroregionu KARPACKIEGO.
3. Powołanie do życia Rady Programu Studiów Historycznych i Etnograficznych Euroregionu KARPACKIEGO. Rada, z którą współpracują naukowcy z ośrodków akademickich w Krakowie, Lwowie, Koszycach, Użogrodzie i Debreczynie, zajmie się kilkoma projektami tematów, w tym m.in. historią pasterstwa w Karpatach, stosunkami etniczno–religijnymi oraz transkarpackimi drogami handlowymi i komunikacyjnymi.
4. Podpisanie porozumienia w sprawie kontroli sanitarnej, weterynaryjnej, wzajemnym ostrzeganiu się na wypadek klęsk żywiołowych i współpracy służb ochrony środowiska.
5. Zorganizowanie Targów Euroregionalnych i Przygranicznych w Krośnie mających na celu promocję firm i ich wyrobów.

Do ważniejszych zadań przewidzianych do realizacji w ramach Euroregionu KARPACKIEGO w 1994 r. należy wymienić:

- rozwijanie wzajemnych kontaktów i współpracy między uczelniami i placówkami naukowymi,
- rozwijanie współpracy między miejscowościami położonymi po różnych stronach granicy,
- organizowanie spotkań młodzieży z krajów Euroregionu oraz sezonową wymianę turystyczną,
- rozwijanie współpracy gospodarczej, czemu służyć będzie zorganizowanie czegoś w rodzaju wspólnej euroregionalnej Izby Gospodarczej, koordynującej działania w tym zakresie,
- utworzenie Fundacji Rozwoju Euroregionu KARPACKIEGO, która wspierać będzie sektor prywatny oraz inicjatywy lokalne, zmierzające do podniesienia poziomu życia,
- nawiązanie przyjaznych stosunków i współpracy z innymi euroregionami w celu wymiany doświadczeń.

Reasumując, miniony rok działalności Euroregionu KARPACKIEGO poświęcono budowaniu podstaw jego funkcjonowania. Teraz przychodzi czas na to by te "cztery głuche

kąty" stały się żywym, otwartym na świat regionem. Spotkania, targi i umowy gospodarcze pomiędzy firmami sąsiednich państw są już faktem.

Niemniej jednak tempo prac i rozszerzanie współpracy na inne dziedziny nie może zadowolić wszystkich w jednakowym stopniu. Strona polska i węgierska są bardzo otwarte na współpracę i mają wiele prawnych możliwości współdziałania. Inaczej wygląda to ze strony Słowacji, zupełnie inaczej na Ukrainie, gdzie w wielu przypadkach trudno określić w jakim miejscu i w czyich rękach spoczywają podstawowe kompetencje. Dlatego poszczególne strony muszą w działaniach w ramach Euroregionu wykazać dużo cierpliwości i zrozumienia, a struktura tego typu na pewno się powiedzie i przyniesie konkretne korzyści wszystkim stronom.

RYSZARD WIŚNIEWSKI

Wojewódzki Urząd Statystyczny w Lublinie

INFORMACJA O EUROREGIONIE BUG

Euroregion BUG jeszcze nie istnieje. Euroregion ten na razie istnieje w wyobraźni i umysłach ludzi, którzy podjęli taką inicjatywę i widzą potrzebę powołania takiej instytucji obejmującej swoim zasięgiem przygraniczne regiony Polski, Ukrainy i Białorusi położone na obszarze rzeki Bug oraz na terenach przyległych. Dzisiaj można zatem mówić tylko o koncepcji takiego regionu, o pewnym hasle Euroregion – BUG. Należy mieć nadzieję, że w niedalekiej przyszłości hasło to wypełnione zostanie konkretną, merytoryczną treścią.

Co dzisiaj zatem można powiedzieć na ten temat w oparciu o zebrany materiał faktograficzny?

Pomysł utworzenia Euroregionu BUG pojawił się po raz pierwszy podczas konferencji polsko-ukraińskiej zorganizowanej w Kazimierzu Dolnym w maju 1992 roku, poświęconej współpracy gospodarczej, funkcjonowaniu samorządów oraz współpracy miast i gmin. Ustalono wówczas, że terenem działania Związku Regionalnego jest obszar województw: Białsko-Podlaskiego, Chełmskiego, Tarnobrzeskiego i Lubelskiego oraz na Ukrainie – Obwód Wołyński i na Białorusi – Obwód Brzeski.

Przyjęto więc, że Euroregion BUG jest jednostką terytorialną złożoną z części trzech państw, wyodrębnioną dla celów wspólnego i skoordynowanego stymulacyjnego oddziaływania na procesy społeczno-gospodarcze.

Przyjęto ponadto, że podstawowym celem i zadaniem tego Związku jest między innymi:

1. Organizowanie i koordynowanie wspólnych działań na rzecz rozwoju współpracy między członkami Związku w dziedzinie gospodarki, ekologii, kultury i oświaty oraz ochrony zdrowia.
2. Pomoc w opracowywaniu konkretnych projektów w zakresie współpracy transgranicznej między członkami Związku w dziedzinach będących przedmiotem wspólnego zainteresowania.
3. Rozwijanie i ułatwianie kontaktów między mieszkańcami obszaru działania Związku, w tym kontaktów między ekspertami w różnych dziedzinach.
4. Wspieranie rozwoju regionalnego wszystkich członków Związku oraz określanie dziedzin możliwej wielostronnej współpracy transgranicznej.
5. Pośredniczenie oraz ułatwianie współpracy między członkami Związku a między narodowymi organizacjami, instytucjami i agencjami.

6. Rozwijanie i umacnianie bezpośrednich więzi wzbogacających wiedzę i doświadczenia w zakresie statystyki.

Ważnym krokiem służącym tej współpracy było utworzenie w 1993 roku w Lublinie banku ofert barterowych oraz barterowej izby rozrachunkowej w postaci spółki polsko-ukraińskiej. W tej dziedzinie podejmowane są dalsze prace i inicjatywy. Wiele problemów znajduje się w fazie negocjacji.

Przewiduje się, że w czerwcu 1994 roku podpisana zostanie wielostronna umowa, na mocy której oficjalnie powołany zostanie Euroregion BUG jako instytucja współpracy transgranicznej władz lokalnych Polski, Ukrainy i Białorusi oraz utworzony zostanie w Lublinie sekretariat tego Związku. Przewiduje się, że ogólny koszt samej tylko infrastruktury organizacyjno-ekonomicznej, a więc bez budowy instytucji bezpośrednio związanych z Euroregionem BUG wyniesie około 20 mld zł.

Pojawia się na tym tle pytanie: czym jest dzisiaj ten region, jakie jest jego oblicze gospodarcze i infrastruktura społeczna? Otóż jest to region dość jednorodny geograficznie, posiadający wiele wspólnych cech, zacofany pod względem gospodarczym i rozwoju infrastruktury społecznej, posiadający jednak potencjalne możliwości rozwojowe, zwłaszcza w dziedzinie produkcji przemysłowej i rolniczej.

Środowisko przyrodnicze w większej części regionu stwarza korzystne warunki działalności gospodarczej. W szczególności warto zwrócić uwagę na dobre na ogół warunki rolnicze. Jest tu bardzo duży odsetek średnich i dobrych gleb, a wśród nich czarnoziemów, które są zaliczane do pierwszej klasy bonitacyjnej.

Powierzchnia omawianego obszaru wynosi około 75 tys. km². Główne ośrodki administracyjno-gospodarcze to: Lublin, Chełm, Biała Podlaska, Tarnobrzeg oraz Brześć i Łuck. Na terenie tego obszaru zamieszkuje ponad 4,6 mln ludności. Średnia gęstość zaludnienia jest bardzo niska i wynosi 60 osób na 1 km². Specyfiką urbanizacji tego regionu jest bardzo wysoki stopień koncentracji ludności miejskiej w sześciu głównych ośrodkach administracyjno-gospodarczych, to jest w: Lublinie, Brześciu, Łucku, Chełmie, Białej Podlaskiej i Tarnobrzegu. W tych sześciu miastach aktualnie mieszka blisko 800 tys. osób. Wspólną cechą tego regionu jest na ogół dobrze rozwinięty przemysł rolno-spożywczy, drzewny i materiałów budowlanych.

Większa koncentracja zakładów przemysłowych występuje w części zachodniej i wschodniej regionu, przy czym koncentracja ośrodków przemysłowych na linii Puławy – Lublin – Chełm, wzmocniona powstającym zagłębieniem węglowym, prowadzi do formowania się nowego okręgu przemysłowego o zróżnicowanym profilu produkcji i poważnym potencjale gospodarczym.

Tereny przygraniczne są słabo zurbanizowane i mało uprzemysłowione. W rolnictwie dominuje uprawa zbóż, ziemniaków, buraków cukrowych oraz hodowla bydła i trzody chlewnej. Przez region przechodzi ważny szlak tranzytowy do Terespoła i Mińska oraz

tw. linia Hutniczo–Siarkowa z Kowla do Katowic – kolejowe połączenie Ukrainy z Katowicami.

Dominującym ośrodkiem gospodarczym i naukowo–kulturalnym tego regionu jest liczący blisko 400 tys. mieszkańców Lublin. Istnieje tu 5 wyższych uczelni, kształcących prawie 40 tys. studentów o różnych specjalnościach i znacznym potencjale pracowników naukowo–dydaktycznych, a także silnie rozwinięty przemysł rolno–spożywczy, elektromaszynowy, lekki i mineralny.

Kończąc chciałbym powiedzieć, że trudno jest więc dzisiaj przeceniać wartość i znaczenie podejmowanych działań zmierzających do powstania Euroregionu BUG. Znaczenie tych inicjatyw wynika nie tylko z potencjalnej roli ekonomicznej jaką mogą w najbliższej przyszłości pełnić sąsiadujące ze sobą i ciężące do siebie obszary geograficzne. Ranga teoretyczna i praktyczna tych prac jest związana z politycznymi i gospodarczymi reformami jakie obecnie mają miejsce w Polsce i w republikach dawnego ZSRR. Ten proces transformacji jest ogromnym wyzwaniem także dla polskiej statystyki.

DYSKUSJA

P. Fischer – *Dyrektor Krajowego Urzędu Statystycznego Saksonii*

Pan Żurawski jak również Pan Korzeń przedstawili bardzo dokładnie stan rzeczy i uwidocznili gdzie znajdujemy się w naszych pracach w Euroregionie NYSA. W 1991 i 1992 roku wzięliśmy się do tych prac z rozmachem i osiągnięte w połowie 1992 roku rezultaty pozwalały czegoś dalej oczekiwać. Przypominam sobie, że uzgodniliśmy pewne definicje i spostrzeżenia, że dwie z trzech grup roboczych opracowały program pracy w formie tabeli i wreszcie doszliśmy do wniosku, że oprócz tych treściowych zagadnień musi być zorganizowana czwarta grupa która zajmie się techniczno-organizacyjnymi zagadnieniami banku danych. To był stan, do którego doszliśmy, i w którym z powodu finansowych trudności musieliśmy się zatrzymać. Pomimo tego musimy tutaj to powiedzieć, że za pomocą własnych sił i środków w szczególności Pana Żurawskiego i naszych, tj. Urzędu Krajowego Saksonii postaraliśmy się o kontynuację tego procesu. Przygotowywana publikacja, o której wspomniał Pan Żurawski pokazuje, że ta droga zbliża się do swego końca. Jakie propozycje stoją przed szefami urzędów statystycznych? Ja jestem tego samego zdania, że to dzisiejsze spotkanie jest konieczne, gdyż musimy intensywnie przedyskutować współpracę i ja widzę jej dwie części. Pierwsza część to generalna współpraca statystyki urzędowej naszych trzech krajów, tutaj właściwe są urzędy centralne, chodzi o rozwiązanie metodologiczno-teoretycznych problemów jak również problemów organizacyjnych. Druga część, która oczywiście wynika z pierwszej to współpraca w ramach poszczególnych euroregionów. Będzie ona moim zdaniem mało sensowna, jeżeli każdy z euroregionów będzie poszukiwał rozwiązań tylko dla siebie. Trzeba, o ile to możliwe, starać się o osiągnięcie jednolitości, szczególnie jeżeli chodzi o zagadnienia metodologiczne. Co jest do rozwiązania? Jakie są problemy? Trzeba utworzyć bank danych dla euroregionu, brzmi to bardzo prosto ale wynika z tego, że główny podmiot euroregionu – związki komunalne muszą zaakceptować taką ofertę, a my z niemieckiego punktu widzenia musimy uwzględnić, że będzie tu konieczne zgranie między statystyką urzędową a komunalną. Chcę tu zauważyć, że musi być bardzo dokładnie sprawdzone jak ma wyglądać budowa i utrzymywanie banku danych.

S. Ogrodowicz – *Dyrektor Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego w Zielonej Górze*

Bardzo dobrze, że doszło do takiej narady, jaką odbywamy w tej chwili, ponieważ spotkali się statystycy i osoby które przygotowywały koncepcję Euroregionu. Żałuję tylko, że tak późno spotykamy się po spotkaniu berlińskim. Powiem parę słów na temat w ogóle kształtowania się euroregionu i odniesienia tego problemu do badań statystycznych na bazie woj. zielonogórskiego. Na przykładzie tego województwa muszę powiedzieć, że będziemy musieli mieć jeszcze długo do czynienia ze zmianą granic euroregionu SPREWA – NYSA – BÓBR. Przypomnę tylko, że województwo to będzie przecięte trzema autostradami, które weszły już w fazę realizacji i to spowoduje, że do Euroregionu przystąpią gminy czy miasta, które do tej pory nie zgłosiły swego akcesu. Ale nie martwiłbym się tym, ponieważ jako statystycy mamy do zrobienia bardzo dużo w mię-

dzyczasie. Mianowicie jeden z przedmówców podniósł bardzo ciekawy problem poszukiwania i usuwania ewentualnych niezgodności metodycznych w badaniach, które prowadzimy po obu stronach granicy. Pragnę powiedzieć, że posiadam bardzo dokładne informacje o całym pograniczu Niemiec z roczników i informacji nadsyłanych do mojego Urzędu. Również wysyłam do kolegów statystyków z Niemiec informacje statystyczne, ale nie wiemy na ile są one zgodne metodologicznie i jak możemy je ocenić. Dlatego istnieje wielka potrzeba wspólnej pracy, nie tyle na szczeblu kierownictwa, ale również w zespołach problemowych, złożonych ze specjalnie wytypowanych do tego celu pracowników naszych urzędów. I to wydaje mi się powinien być wniosek do dalszych naszych prac na przyszłość. W wystąpieniu Pana K. Żurawskiego było przedstawione jakby przyporządkowanie WUS-ów do określonych landów. Sądzę, że idea tego jest ogólnie rzecz biorąc słuszna, ale są problemy, które przenikają się i muszą być rozwiązywane w porozumieniu ze wszystkimi zainteresowanymi. Do takich problemów, którymi zajmuje się WUS w Zielonej Górze należy badanie ruchu przygranicznego, oraz skutków społecznych i ekonomicznych tego zjawiska. Granicę zachodnią przekroczyło do Polski w 1993 roku blisko 100mln ludzi. Jest to problem natury ekonomicznej dla obu państw – zarówno Polski jak i Niemiec – a także społecznej. Po spotkaniu berlińskim, na prośbę Prezesa GUS J. Oleńskiego przygotowaliśmy całą metodologię badania tego zjawiska ruchu przygranicznego. Oczywiście na razie nie badaliśmy całego ruchu, ale zbadaliśmy tylko grupę osób odwiedzających Polskę samochodami osobowymi. Nie chcę tu wnikać w szczegóły bo nie jest to czas i miejsce, by to szczegółowo omawiać, powiem tylko, że zbadaliśmy próbę złożoną z około 2 tys. obywateli Niemiec. Okazało się, że wielkość środków pozostawionych przez w/w obywateli jest tak duża, że chociażby z tego punktu widzenia warta jest stałej obserwacji. Muszę powiedzieć, że dzięki temu badaniu ustaliliśmy również, że jego pewne elementy trzeba udoskonalić i w 1994 roku będą w tym przedmiocie prowadzone dalsze badania obejmujące już całą zachodnią granicę Polski, tj. woj. szczecińskie, gorzowskie, zielonogórskie i jeleniogórskie na 8-miu przejściach granicznych łącznie. Chcemy zbadać zarówno ruch pieszych jak i zmotoryzowanych. Jeśli koledzy statystycy z Czech i z Niemiec zechcą, możemy podzielić się zarówno metodą badania jak i uzyskanymi wynikami badań. Ciekawe byłyby wyniki badań niemieckich i czeskich, ustalające, ile z kolei Polacy pozostawiają środków w tych krajach, bo ruch jest dwustronny. Myślę, że to będzie wdzięczny temat do spotkania np. w maju, albo w połowie roku, gdzie moglibyśmy podzielić się naszymi spostrzeżeniami w tym zakresie. Jest to jeden z konkretnych już problemów założonego programu działań przez Prezesa J. Oleńskiego na naradzie w Berlinie. Chcielibyśmy wyniki tych badań wykorzystać na granicy czeskiej i też te problemy przedyskutować, kiedy będziemy mieli konkretny materiał w tej sprawie. Myślę, że zachęci to do badania naszych turystów odwiedzających Czechy. Trochę inna sytuacja jest na granicy wschodniej, bo tam mamy do czynienia jakby z innym turystą, ale nie wykluczone, że doświadczenia zebrane na granicy zachodniej będą mogły być wykorzystane w badaniach w tamtej strefie.

E. Elsner – Zastępca Dyrektora Krajowego Urzędu Statystycznego w Berlinie

Chcę wrócić jeszcze raz do tego, co powiedział Pan Fischer, ale jeszcze wcześniej mała uwaga: europejska współpraca wymaga dużo cierpliwości, zgadzam się z nim w tej kwestii. Sytuacja w Berlinie lub w innych aglomeracjach miejskich nie jest jeszcze całkiem jasna w koncepcji euroregionów. Myślę, że będziemy tutaj razem z "Pomeranią", ale to się jeszcze okaże, jak się rozwinie sytuacja. Nie można jak to było już powiedziane pozostawić statystyki komunalnej samej sobie. W Niemczech Berlin ma status kraju związkowego i miasta jednocześnie; dlatego mogę brać tutaj udział w dyskusji o statystyce miast. Jest wiele przykładów np. bardzo piękny projekt kooperacji Pragi i Norymbergii oraz kooperacji Berlina i Warszawy, ten ostatni rozwija się całkiem dobrze jak sądzę. Jeżeli chodzi o banki danych to nie powinniśmy dopuścić do tego, aby przy finansowaniu Eurostatu powstały bardzo różne banki danych. W Niemczech przed zjednoczeniem mieliśmy bardzo duży nieład z bankami danych. Teraz jesteśmy w trakcie tworzenia jednolitej struktury. W tym punkcie mamy przykładowo bardzo dobrą współpracę z Saksonią i sądzę że projekt z Zittau być może odegra dużą rolę w Niemczech. Większości nie jest być może wiadome że słowacki rząd rozpiął konkurs na system informacyjny. Jeżeli każdy kraj będzie miał inny system informacyjny, to później stworzenie sieci będzie trudne do zrealizowania. Sądzę, że byłoby pięknie jeżeli te systemy informacyjne, które teraz powstają pewnego dnia zostaną ze sobą połączone, np. można będzie się przełączyć ze Szczecina na Zieloną Górę, jeśli zaistnieje taka potrzeba lub będzie można porównać Warszawę z Berlinem czy Pragę itp. Szefowie urzędów statystyki urzędowej w Niemczech mają podzielone funkcje: jeden dominuje w dziedzinie rachunków gospodarki narodowej, inny prowadzi rolnictwo, Berlin prowadzi nomenklatury, klasyfikacje, banki danych lub mówiąc generalnie, zajmuje się danymi i systemami informacyjnymi, dlatego interesuje nas bardzo projekt Zittau. Jeżeli chodzi o problem wielkopłytowych osiedli miejskich, o czym mówił Pan Korzeń, to chcę powiedzieć, że jest umowa o współpracy między Urzędem Statystycznym z Berlina a Akademią Ekonomiczną z Krakowa. W tej umowie ustalono, że osiedla miejskie z wielkiej płyty muszą być dokładnie zbadane. Statystyka urzędowa musi oczywiście w takim projekcie uczestniczyć w zakresie niezbędnych do niego danych. Te dane, które w naszej urzędowej statystyce nie występują, mogą być opracowane np. przez instytut badawczy, aby można było mieć później dobry obraz osiedli z "wielkiej płyty" oraz życia w nich. Taki projekt jest przewidziany dla Warszawy i Berlina oraz Krakowa i Norymbergi. Jeżeli chodzi o problemy turystyki, to przyjrano się tylko komunikacji transgranicznej w sensie przejść granicznych, lecz do Warszawy przybywa wielu turystów drogą lotniczą i tu jest problem tego, że urzędowa statystyka przynajmniej w Niemczech może dostarczyć tylko część danych. Dlatego tworzony jest projekt badawczy, w którym rozważa się aby instytucje rozwoju turystyki, postępu i statystykę urzędową połączyć w jednym systemie. Tutaj muszą, przynajmniej moim zdaniem włączyć się prywatne instytuty bądź instytuty szkół wyższych i przeprowadzić dodatkowe badania, których nie jest w stanie przeprowadzić urzędowa statystyka ze względu na ograniczone możliwości.

T. Borys – *pracownik naukowy Akademii Ekonomicznej w Jeleniej Górze*

Mam pytanie do pana profesora. Nie do końca rozumiem rozróżnienie pojęć między statystyką rządową a regionalną. Czy mógłby pan wyjaśnić istotę?

E. Elsner

Mamy w Niemczech trzystopniowy a może nawet pięciostopniowy system. Na pierwszym stopniu są statystyki europejskie dane przez Unię Europejską – są one prowadzone przez poszczególne kraje i koordynowane przez federację (związek). Potem mamy statystyki związkowe (federalne), które egzystują na podstawie ustaw federalnych, ale federacja nie ma pełnych podstaw prawnych do egzekwowania ich w poszczególnych landach. Trzeci stopień urzędowej statystyki jest to koordynowana statystyka krajowa – statystyka szkolna jest klasycznym przykładem koordynowanej statystyki krajowej. W koordynowanej statystyce krajowej, kraje wypowiadają się jakie dane chcą wspólnie wyszczególnić i opublikować i naturalnie ukazują te dane w federalnym roczniku statystycznym, ale decyzje należą do landów. Czwarty stopień to statystyka krajowa. Każdy kraj ma inny system wyborczy i naturalnie z wyników wyborów trzeba zrobić ujęcie statystyczne. Jest to klasyczny przykład statystyki krajowej. Ostatni stopień, to statystyka komunalna. Tutaj jako przykład chcę podać statystykę lokalizacji straży pożarnej, do tego dostarczane są informacje komunalne. Na tych stopniach opiera się cała urzędowa statystyka w Niemczech. Szczególna statystyka regionalna, o jaką pytano w tym sensie nie istnieje. Będzie ona ewentualnie prowadzona przez kraje, bądź związki komunalne, które same dostarczą odpowiednich danych.

V. Pawlitzki – *Dyrektor Krajowego Urzędu Statystycznego Meklenburgii*

Właśnie ostatnie pytanie na temat pozycji statystyki komunalnej w naszym kraju powinno Państwu unaocznić, jak silną rolę odgrywa a zarazem jak wrażliwą sprawą jest u nas w Niemczech współgranie między statystyką urzędową a statystyką komunalną. Ten punkt widzenia chcę teraz połączyć z informacją z wystąpienia Pana Żurawskiego. Pan Żurawski dotknął swoim referatem sedna spraw, celu naszego spotkania w Jeleniej Górze. Z mojego punktu widzenia, pozostając na poziomie komunalnym proponuję wciągnąć do pańskiego opracowania koncepcji także szczebel komunalny, a więc miasta i gminy, które w zakresie technicznym i praktycznym realizują i formują euroregion. Pokazano nam wczoraj piękny przykład funkcjonowania niektórych struktur Euroregionu NYSA. Istnieją organizacje, a w nich osoby, które później będą musiały zapewnić użytkownikom dane, więc sądzę, że sekretariat lub sekretariaty euroregionów powinny brać udział w naszych obradach. Tworzą one ważne pomosty do późniejszych użytkowników. Nie powinniśmy podchodzić do tego tylko z punktu widzenia urzędowej statystyki. W rozwoju koncepcji nie powinna być brana pod uwagę sama statystyka państwowa, rozwój katalogów danych, ale także późniejsi użytkownicy, przynajmniej same euroregiony, jak również rzeczywisti użytkownicy danych jak związki przemysłowe czy izby handlowo – przemysłowe. Dalsza myśl, jaką chcę przedstawić dotyczy punktu finansowania. Nie było to mocno podkreślane, ale brak aktywności, przynajmniej w moim kraju,

spowodowany jest brakiem możliwości finansowych. Jest niesłychanie ważne dla krajowych urzędów statystycznych w regionach granicznych zapewnienie otrzymania środków finansowych na budowę banku danych statystycznych. Ta pomoc finansowa będzie tylko pomocą początkową. Sądzę, że musimy długookresowo ustalić i zapewnić, aby funkcjonujący statystyczny system informacji nie był finansowany przez Eurostat, lecz przez swoich użytkowników, na swoim rynku. Wczoraj podawaliście państwo też przykład podczas przedstawiania Euroregionu NYSA, że finansowanie kosztów personalnych odbywa się przez składki gmin, 40 fenigów lub 1500 zł po polskiej stronie, a więc środki na długoterminowo funkcjonujący system informacyjny musimy zapewnić sami.

U. Eichler – *Zastępca Dyrektora Krajowego Urzędu Statystycznego Saksonii*

Po zasygnalizowaniu tu już wielu problemów nie chcę ich więcej dodawać, chciałbym tylko dodać swój głos i podkreślić, że kraje Europy, które już od wielu lat ściśle ze sobą współpracują, tj. Francja, kraje Beneluksu, Włochy i Niemcy mają – pomimo wszystkich europejskich usiłowań harmonizujących – również zróżnicowane systemy statystyczne i pomimo to były tam realizowane projekty o takich samych celach jak nasz. Mogłyby one stanowić pewien wzór. Pomimo wszystkich trudności sądzą, że to co tu robimy, robimy według tych samych pryncypiów i że kontakty z krajami Środkowej Europy powinny być nawiązywane i utrzymywane. Powinniśmy jednocześnie sygnalizować, że trzeba przeprowadzać interesujące badania w małych regionach np. przepływy osób, towarów i zmieniający się popyt. Jest to dla naszej strony aktualnie niestety całkowicie niemożliwe. Pomimo to powinniśmy w naszym przedsięwzięciu przejść przez poszczególne zagadnienia jak i przez poszczególne pytania metodyczne i dalej rozmawiać, aby docelowo coraz bardziej konkretyzować nasze dane.

T. Persz – *Dyrektor Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego w Szczecinie*

Dużo już było powiedziane na temat poszczególnych Euroregionów, które są – jak Euroregion POMERANIA – w stadium powoływania. Materiały dotyczące Euroregionu POMERANIA przekazałem do protokołu i prawdopodobnie będziecie państwo mogli zapoznać się z materiałami z konferencji, na jakim etapie organizacyjnym jest dzisiaj ten Euroregion. Żeby nie referować całości zagadnień powiem tylko, że już w niedalekiej przyszłości będzie zorganizowane spotkanie, na którym będziemy gościć naszych kolegów ze Szwecji i Danii jako, że w skład Euroregionu POMERANIA wejdzie południowo-wschodnia Skania oraz Bornholm. Takie są przynajmniej zamierzenia władz wojewódzkich, a konkretnie Sejmiku Samorządowego woj. szczecińskiego. Chciałbym również przyłączyć się do wypowiedzi kolegi S. Ogródowicza, że dzisiaj określanie szczegółowe granic Euroregionu – przynajmniej z punktu widzenia statystyków jest praktycznie niecelowe lub nawet niemożliwe. Jako że proponowany Euroregion POMERANIA to nie tylko woj. szczecińskie, Meklenburgia, ale również część Brandenburgii. Wydaje mi się, że my statystycy korzystając z bardzo bogatych doświadczeń Euroregionu NYSA możemy nawet w tym stadium organizacyjnym zrobić bardzo wiele w postaci inwentaryzacji tego, czym dany Euroregion stoi. Musimy zdawać sobie sprawę z tego. Było to wielokrotnie wczoraj i dzisiaj podnoszone. Chciałbym to jeszcze raz podkreślić,

że specyfika poszczególnych regionów jest różna, ale my statystycy wiemy, że sprawy ludnościowe, ruch przygraniczny itp., są prawie podobne albo takie same. Jednak trudno byłoby prosić kolegów z Euroregionu NYSA, żeby nam dali metodologię odnośnie badania gospodarki morskiej. Specyficzne są również sprawy związane chociażby z turystyką. Mimo, że jest to ta sama nazwa, to inaczej turystyka ta wygląda jeżeli dotyczy ona województw nadmorskich, a inaczej w kotlinie jeleniogórskiej. A więc w tych tematach będziemy musieli się specjalizować i nie czekając na formalne ustanowienie np. Euroregionu POMERANIA widzę już dzisiaj potrzebę nawiązania kontaktów roboczych z Urzędem Statystycznym w Schwerinie z panem Pawlitzkim, jak również z panem dyrektorem z Brandenburgii. Ten etap naszych kontaktów może być rozpoczęty bez względu na termin powołania tego Euroregionu. W związku z tym proponuję aby nasze spotkanie, nasz kontakt mógł być sfinalizowany w najbliższym czasie, mam na myśli II kwartał tego roku.

V. Ježdík – Dyrektor Generalny Czeskiego Urzędu Statystycznego

Rozmawiając o statystyce euroregionu doszliśmy do wniosku, że jest to statystyka regionalna jak każda inna, z tym że jej specyfiką jest zasięg ponadgraniczny oraz, że wymaga ona harmonizacji wskaźników statystycznych z tej lub z drugiej strony granicy. W Republice Czeskiej zbudowaliśmy szeroką bazę danych miast i gmin. Wiem jakie były problemy ze zdefiniowaniem jednolitych pojęć tak, aby je wszyscy rozumieli. Oczywiście jest, że w skali międzynarodowej problem ten będzie bardziej złożony. Obecnie w Czeskiej Republice są trzy poziomy statystyki regionalnej. Pierwszy są to małe osiedla jakimi są gminy i miasta, w niektórych przypadkach mamy też dane za części gmin i jednorodnych części miast. Z tych to danych możemy ustalić informacje o jakimkolwiek osiedlu. Drugi poziom to poziom powiatów. Tutaj agreguje się niektóre dane – są to dane, które są reprezentatywne dla powiatu a nie są reprezentatywne dla osiedla. Myślimy, że z tych poziomów można uzyskać kompleksowe informacje o różnych osiedlach, a także o tej części, która należy do euroregionu. Niektóre eksperymenty, które przeprowadziliśmy oraz niektóre publikacje które wydaliśmy np. o czeskiej części Euroregionu NYSA potwierdzają to. Przechodzimy do problemu harmonizacji statystyki. Przed dwoma laty rozpoczęły pracę trzy grupy robocze. Okazało się że w działach: przemysł, budownictwo, transport harmonizacja będzie trudna. W statystyce demografii harmonizacja również nie jest prosta. Zastanawialiśmy się na posiedzeniu Stałego Komitetu Urbanizacji i Statystyki Regionalnej nad wskaźnikami i doszliśmy do wniosku, że można je podzielić na trzy grupy.

Pierwsza grupa to ta, gdzie można je zharmonizować lub harmonizacja już istnieje. Druga grupa to wskaźniki, gdzie można by uzyskać pomoc w harmonizacji od Eurostatu – europejska standaryzacja. Trzecia grupa to wskaźniki statystyczne, gdzie nie można dokonać harmonizacji i nie można ich wykorzystać. Sądzymy że nie jest to tragedia. Musimy jednak znać zróżnicowanie, musimy się postarać ocenić wielkość tego zróżnicowania. Nie jest to nic nowego, podobną metodę stosuje się w euroregionie niemiecko-francusko-szwajcarskim, gdzie moi koledzy statystycy powiedzieli, że jest tak duża różnica między systemami szkolnictwa w Niemczech i Francji, że żadne ujednolicenie

statystyki nie wchodzi w rachubę. Sądzymy, że jest to droga postępowania i w naszym przypadku w Euroregionie NYSA. Zgadza się z tym co powiedział Pan Żurawski, że Euroregion NYSA jest euroregionem modelowym i wszystko, co się wypróbuje w modelowym euroregionie można przenieść potem do następnych.

Jeszcze parę słów na temat pomiaru turystyki przygranicznej. Bardzo chętnie zajęlibyśmy się statystyką turystyki międzynarodowej. Aktualnie mierzymy ruch na każdym przejściu granicznym i transport przez każde przejście we współpracy ze służbami celnymi. Ten ruch, ten transport jest tak ogromny, że wymaga szczegółowego badania. Doszliśmy tutaj do wniosku że trzeba rozdzielić ten ruch na parę grup. Jedna z nich to tzw. jednodniowi turyści, którzy stanowią dużą część. Drugą grupę stanowią na czesko-niemieckiej granicy tzw. pendlerzy. Są to Czesi, którzy szukając w Niemczech pracy rano wyjeżdżają za granicę, a wieczorem wracają. Te dwie grupy stanowią najliczniejszą część. Trzecia grupa z ekologicznego punktu widzenia jest najgorsza, są to konwoje samochodów ciężarowych. Osobną część tworzą normalni turyści, ale chodzi tu już o samochody osobowe lub autobusy. Dobrze byłoby porównać, czy liczby turystów i samochodów osobowych przejeżdżających przez przejście graniczne są tak samo wykazywane tak z czeskiej jak i z niemieckiej strony. Czy czeski urząd statystyczny rejestruje to samo co niemiecki? Jak znam nasze statystyki, to sądzę, że nie. Jeżeli między dwoma powiatami, ani między dwoma okręgami się nie zgadza to i między dwoma państwami nie może się zgadzać. Kończąc myślę, że współpraca w statystyce transportu i turystyki przez granicę byłaby interesująca zarówno dla nas jak i dla naszych kolegów w Polsce i w Niemczech.

KIERUNKI DZIAŁAŃ STATYSTYKI W REGIONACH TRANSGRANICZNYCH ¹⁾

1. Ogólna ocena procesów euroregionalizacji w Polsce

Wraz z zainicjowanym w 1989 r. procesem transformacji ustroju polityczno-gospodarczego Polski, powstały szanse zmiany dotychczasowego kształtu kontaktów przygranicznych. Istotną rolę w przyspieszeniu tych zmian odgrywają euroregiony jako zinstytucjonalizowane związki formalne zawiązane między organizacjami państwowymi lub samorządowymi, bądź nieformalne, tworzone przez stowarzyszenia zawodowe lub naukowe dla współpracy obszarów przygranicznych. Obszary te łączy poczucie wspólnego położenia geograficznego oraz rosnąca świadomość wyciągnięcia z tego faktu konkretnych korzyści, a także zlikwidowania poczucia peryferyjności u mieszkańców i zapobiegania marginalizacji tych regionów.

W krajach Europy Zachodniej współpraca przygraniczna ma wieloletnie tradycje. Współpraca ta od lat 50-tych realizowana jest pod patronatem Rady Europy. Dla jej rozwoju powołano szereg funduszy oraz wyspecjalizowane instytucje koordynujące, w tym Wspólnotę Europejskich Regionów Granicznych (AGEG).

W wyniku działań lokalnych oraz inicjatyw na szczeblu centralnym (np. utworzenie w 1991 r. Niemiecko – Polskiej Komisji Międzynarodowej dla Współpracy Regionalnej i Przygranicznej i związane z tym wstępne inicjatywy GUS) na początku lat 90-tych zainicjowany został na obszarach przygranicznych Polski proces powstawania euroregionów. Jego głównym celem – mimo występujących niekiedy sprzecznych interesów – jest osłabienie, a w perspektywie likwidacja niekorzystnych asymetrii. Wspieranie integracji transgranicznej powinno przebiegać równolegle z umacnianiem więzi ekonomicznych regionów przygranicznych z pozostałymi regionami kraju.

Przyszłość procesów euroregionalizacji w Europie Środkowej i Wschodniej, a zwłaszcza w Polsce zależeć będzie – jak się wydaje – od co najmniej dwóch czynników:

- przyszłości procesów integracyjnych w Europie Zachodniej i zasobności zbioru doświadczeń i przykładów pozytywnych,
- postępów w integracji Polski ze wspólnotą europejską, w której to euroregiony na obszarach przygranicznych mają do spełnienia rolę pomostów dla tej integracji.

¹ Materiał uznano za dokument wyrażający stanowisko polskich uczestników konferencji w sprawie kierunków działań statystyki w regionach transgranicznych, a także za materiał pomocniczy dla Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego, Kierownictw Wojewódzkich Urzędów Statystycznych działających na obszarach przygranicznych oraz dla opracowywania kolejnych edycji Programu PL-14 "Euroregiony".

Przy włączaniu statystyki w te procesy należy zdać sobie sprawę, że znaczenie formuły regionalizacji w miarę upływu czasu będzie się wyczerpywać stosownie do postępów integracji danego kraju ze wspólnotą europejską. Dla polskich obszarów przygranicznych jest to perspektywa co najmniej 20 lat.

2. Rola statystyki na obszarach przygranicznych – dotychczasowe doświadczenia oraz wstępne oceny i rekomendacje.

Rola statystyki w tworzących się na granicach Polski euroregionach określona jest zarówno doświadczeniami procesów integracyjnych krajów Unii Europejskiej, jak i nie-małym już dorobkiem polskich urzędów statystycznych. Wymienione w pkt.3 i 4 formy i zadania służb statystycznych na obszarach przygranicznych są konkluzjami wynikającymi przede wszystkim z :

- dotychczasowych kontaktów głównych urzędów statystycznych Polski, Niemiec i Czech, a zwłaszcza rozmów i uzgodnień Prezesa GUS w czasie wizyty w Berlinie w kwietniu 1993 r.;
- propozycji, sugestii i uwag dyrektorów 19-tu wojewódzkich urzędów statystycznych działających na obszarach przygranicznych odnośnie form i zadań statystyki na tych obszarach (wypowiedzi związane z pismem Prezesa GUS z dnia 5 stycznia 1994 r.);
- prób uogólnienia doświadczeń euroregionów najbardziej zaawansowanych pod względem statusu prawnego i rozwoju infrastruktury współpracy transgranicznej, a zwłaszcza euroregionów: NYSA, SPREWA-NYSA-BÓBR, PRO EUROPA VIA-DRINA, POMERANIA;
- doświadczeń zdobytych w trakcie przygotowywania w 1993 r. kolejnych koncepcji realizowanego już programu współpracy statystycznej PL-14 "Euroregiony".

Wśród ocen i rekomendacji związanych z rolą statystyki na obszarach przygranicznych należy szczególnie zaakcentować następujące kwestie:

Po pierwsze: w okresie ostatnich 2 lat, tzn. od czasu utworzenia w 1991 r. pierwszego w Polsce euroregionu (Euroregionu NYSA) statystyka regionalna i centralna podjęła wstępne inicjatywy włączenia się we współpracę obszarów przygranicznych. Na niektórych obszarach nawiązano kontakty interpersonalne, podjęto pierwsze próby uzgodnień metodycznych i w zakresie terminologii statystycznej (np. spotkania grup ekspertów w Euroregionie NYSA), a także sporządzono wstępne listy priorytetów do wspólnych badań statystycznych;

Po drugie: mimo obserwowanej w miarę upływu czasu progresji transgranicznych działań regionalnych urzędów statystycznych, ich rola sprowadza się często do biernego obserwowania procesów współpracy transgranicznej. Mała inicjatywność niektórych WUS-ów w zakresie zasilania informacyjnego tworzących się struktur euroregionalnych powoduje lub może powodować swoiste wyręczenie służb statystycznych, polegające na przygotowywaniu poza systemem statystyki państwowej wspólnych publikacji dla

obszarów transgranicznych, niekiedy przy wyraźnym naruszeniu zasad metodycznych, wiarygodności i porównywalności prezentowanych danych;

Po trzecie: postępujący proces nawiązywania kontaktów transgranicznych przez samorządy lokalne i regionalne stowarzyszenia (porozumienia) gmin wymaga efektywnego włączenia się regionalnych urzędów statystycznych w procesy współpracy transgranicznej zgodnie z możliwościami i zakresem swojego działania. Zwiększeniu tej aktywności powinien sprzyjać sprawny przepływ informacji z WUS-ów położonych na obszarach, gdzie współpraca ma już ukształtowane ramy prawne i instytucjonalne do urzędów działających w województwach, gdzie procesy te dopiero się krystalizują. Ważną rolę katalizatora w przepływie tych doświadczeń powinien odegrać Program PL-14 "Euroregiony";

Po czwarte: sprawna realizacja Programu PL-14 "Euroregiony" ze względu na swą kompleksowość merytoryczną uwarunkowana jest m. in. właściwym przepływem informacji o wynikach innych programów realizowanych pod patronatem "Eurostatu", a szczególnie programów wyspecjalizowanych, np. PL-9 "Environment", czy PL-6 "Social Statistics".

3. Proponowane formy współpracy

Współpraca organów statystyki w regionach transgranicznych może być realizowana w różnych formach i może mieć zróżnicowany zakres, zależny od stopnia zaawansowania wzajemnych kontaktów. We wstępnym stadium kontaktów podstawowymi formami współpracy mogą być:

- spotkania kierowników poszczególnych urzędów statystycznych z ich odpowiednikami za granicą, pozwalające nawiązać osobiste kontakty, skonkretyzować wzajemne oczekiwania i sprecyzować główne kierunki współpracy,
- wymiana (na zasadach wzajemności) publikacji i opracowań statystycznych, umożliwiających wstępną identyfikację zakresu dostępnych danych statystycznych i ich wzajemną porównywalność.

W następnej fazie współpraca może przybrać formę:

- zespołu konsultacyjnego, który określi szczegółowe zadania do realizacji w ramach współpracy, ustali priorytety w ramach tych zadań i będzie jednocześnie pełnił funkcje związane z koordynacją realizowanych wspólnie zadań, a także będzie koordynował współpracę urzędów statystycznych z działaniami prowadzonymi w obszarze transgranicznym przez urzędy, samorządy, rady euroregionów, stowarzyszenia itp. ,
- dwu- lub trójstronnych grup roboczych, realizujących poszczególne zadania,
- wymiany doświadczeń i konsultacji w formie:
 - a) konferencji i seminariów,
 - b) stażów i praktyk zawodowych.

Kolejna – zaawansowana już – faza, współpracy (wymaga ona uprzedniego zrealizowania zadań z zakresu porównywalności informacji i ujednolicenia metodyki) może być realizowana w formie:

- wydawania wspólnych, ujednoliconych publikacji,
- prowadzenia wspólnych badań statystycznych,
- utworzenia euroregionalnego banku danych.

4. Ważniejsze zadania do realizacji w ramach współpracy

Przedstawiona niżej lista zadań nie pretenduje do miana listy kompletnej i ma charakter otwarty.

Do podstawowych zadań realizowanych w ramach współpracy urzędów statystycznych funkcjonujących w obszarach transgranicznych można zaliczyć:

- sprecyzowanie głównych kierunków współpracy i określenie priorytetów,
- identyfikacja dostępnych informacji,
- analiza porównywalności danych statystycznych (definicje, klasyfikacje, nomenklatury i kody) prowadzące do zinwentaryzowania występujących różnic oraz oceny możliwości harmonizacji danych,
- określenie możliwości i sposobów prowadzących do porównywalności i zapewnienie jednolitej statystycznej prezentacji zjawisk m.in. z zakresu:
 - a) demografii,
 - b) rynku pracy,
 - c) warunków życia,
 - d) gospodarki,
 - e) ruchu turystycznego i przygranicznego,
 - f) ochrony środowiska,
 - g) infrastruktury technicznej i społecznej itd.,
- tworzenie euroregionalnych banków danych,
- realizacja badań statystycznych,
- wydawanie publikacji statystycznych i o charakterze statystyczno – opisowym.

Przy realizacji wymienionych zadań zalecana jest specjalizacja Wojewódzkich Urzędów Statystycznych w zależności od specyfikacji euroregionu.

Ostatecznym celem realizowanych wyżej zadań powinno być zaspokojenie potrzeb informacyjnych istniejących struktur euroregionów, realizujących różne formy współpracy przygranicznej, a także obserwacji statystycznej procesów euroregionalizacji w skali ogólnopolskiej (por. schemat 1).

5. Potrzeba formalnego uregulowania współpracy urzędów statystycznych na obszarach przygranicznych

Transgraniczną współpracę lokalnych organów statystyki funkcjonujących na obszarze poszczególnych euroregionów umożliwiłoby i znacznie ułatwiło zawarcie ramowych dwustronnych porozumień o takiej współpracy przez centralne urzędy statystyczne zainteresowanych krajów. Porozumienia te tworzyłyby podstawę formalno – prawną współpracy transgranicznej i określałyby jej ramowy zakres. Upoważniałyby one jednocześnie lokalne organy statystyki do zawierania szczegółowych porozumień, określania działań uzgodnieniowych lub koordynujących, konkretyzujących zakres i formy współpracy.

6. Euroregiony jako obszary pilotażowe w transferze doświadczeń dostosowywania statystyki do standardów europejskich

Transgraniczna współpraca urzędów statystycznych – poza realizacją zadań w ramach zawieranych szczegółowych porozumień – daje dodatkowo Głównemu Urzędowi Statystycznemu możliwość "doświadczalnego" weryfikowania wyników prac prowadzonych w związku z dostosowywaniem systemu polskiej statystyki do standardów międzynarodowych. Przyjmowane w ramach tych prac rozwiązania mogą być szybko konfrontowane w bezpośredniej współpracy z partnerami zagranicznymi, na gruncie konkretnych sytuacji powstających w trakcie realizacji wspólnych zadań. Jednocześnie współpracujące urzędy mogą ujawniać i sygnalizować GUS-owi występujące szczegółowe problemy i różnice, związane z porównywalnością danych.

7. Finansowanie współpracy

Ważnym warunkiem realizacji wymienionych kierunków działania na obszarach przygranicznych jest finansowanie współpracy. W latach 1994–1995 mogą to być:

- międzynarodowe środki pomocowe: regionalny i narodowe środki PHARE,
- środki krajowe statystyki.

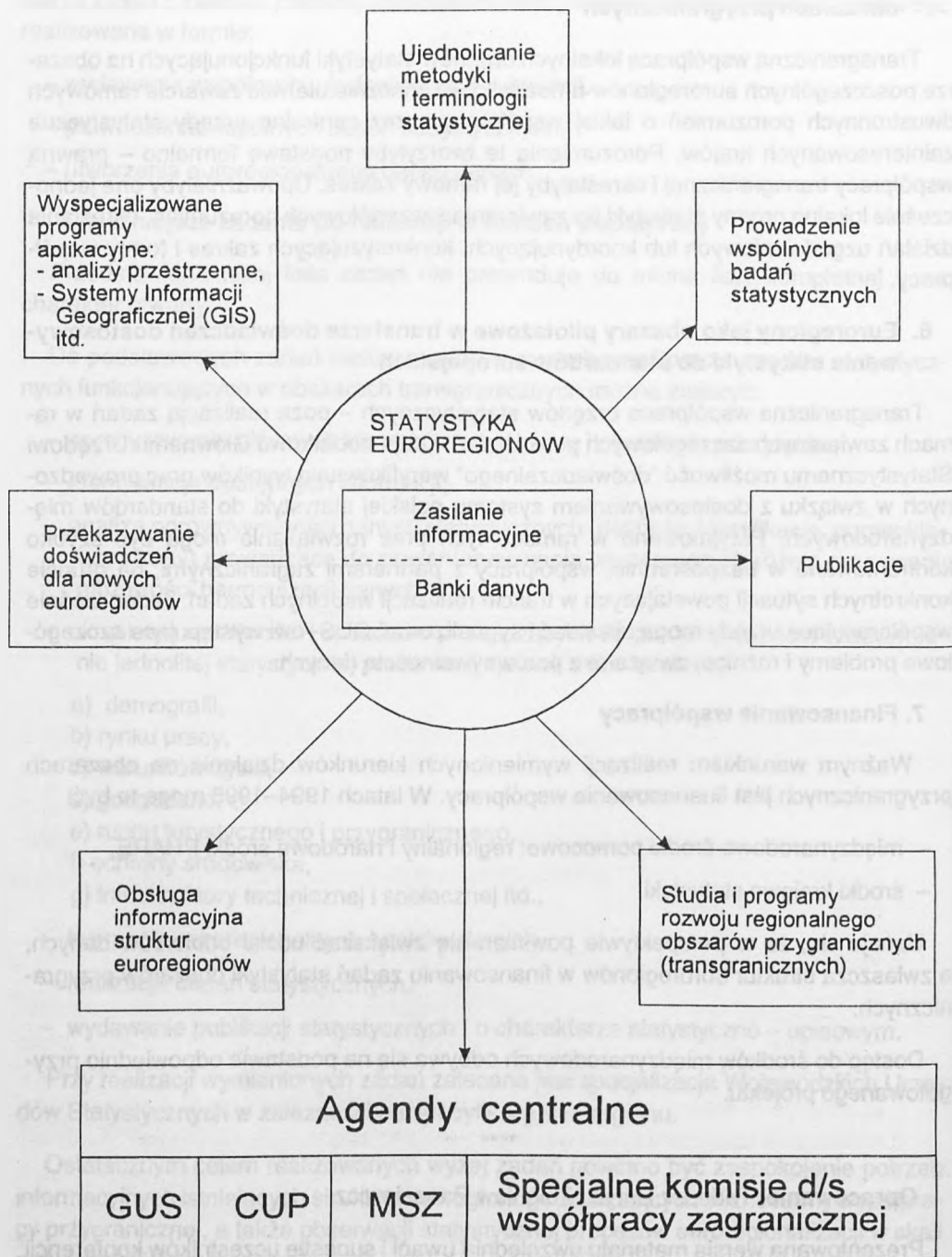
Uznaje się, że w perspektywie powinien się zwiększać udział odbiorców danych, a zwłaszcza struktur euroregionów w finansowaniu zadań statystyki obszarów przygranicznych.

Dostęp do środków międzynarodowych odbywa się na podstawie odpowiednio przygotowanego projektu.

Opracowanie: Tadeusz Borys i Zbigniew Panasiewicz

Prezentowana wersja materiału uwzględnia uwagi i sugestie uczestników konferencji zgłoszone przez Komisję Wniosków w składzie: Tadeusz Borys – przewodniczący, Stefan Ogrodowicz, Zbigniew Panasiewicz, Tadeusz Persz i Mariusz Zimny.

Schemat 1. Rola i zadania statystyki euroregionów

DYSKUSJA

S. Ogrodowicz – *Dyrektor Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego w Zielonej Górze*

Przesyłanie informacji nawet do Banku Danych wiąże się z problemem udostępniania danych statystycznych, aby być w zgodzie z przepisami ustawy o zachowaniu tajemnicy państwowej. W każdym z państw jest to ważny problem, zarówno przy tworzeniu Banku Danych jak i prowadzenia wspólnych badań statystycznych. Czy tu nie powinno to być jakoś zastrzeżone w dokumencie końcowym Konferencji.

T. Borys – *pracownik naukowy Akademii Ekonomicznej w Jeleniej Górze*

Generalnie rzecz ujmując, udostępnianie danych powinno odbywać się przy zachowaniu prawa krajowego. Uważam, że taki zapis nie jest konieczny.

K. Żurawski – *Dyrektor Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego w Jeleniej Górze*

Ponieważ jest kilka głosów w tej sprawie, rozstrzygniemy to, co poruszył pan S. Ogrodowicz. Jaki punkt widzenia przyjąć? Proszę o odpowiedź na to pytanie pana Dyrektora Zalewskiego.

L. Zalewski – *Dyrektor Generalny GUS*

Wydaje mi się, że propozycje są dobrze zapisane i będą poddane ocenie prawnej w naszych urzędach. W związku z tym zostawmy tak jak to jest w propozycji Komisji.

P. Fischer – *Dyrektor Krajowego Urzędu Statystycznego Saksonii*

Jeszcze parę spostrzeżeń. Po pierwsze – projekt PL-14 nie jest nam znany, znamy natomiast projekty do numeru PL-12 włącznie. Po drugie – muszę zwrócić uwagę, że my tutaj możemy rozmawiać w imieniu naszych krajów związkowych, ale nie mamy opcji federalnego urzędu statystycznego.

K. Żurawski

Chciałbym wyjaśnić jedną podstawową sprawę. Te kierunki działań, które dzisiaj wypracowujemy będą obowiązywały tylko polską statystykę i to jest nasz wewnętrzny dokument. Jeżeli natomiast strona niemiecka i czeska zechce skorzystać z naszych doświadczeń, to nic nie stoi na przeszkodzie. Chciałbym, aby w taki właśnie sposób potraktować ten dokument. Przynajmniej takie było założenie z naszej strony. Jeśli natomiast państwo zechcecie, aby to był dokument, obowiązujący wszystkie strony współpracujące, to musielibyśmy go przebudować i to w sposób radykalny, co na obecnej konferencji nie jest możliwe, ani zaplanowane. Bardzo nam jednak zależy, aby strona czeska i niemiecka wносиły jak najwięcej uwag do tych kierunków, które będą – co pragnę jeszcze raz podkreślić – obowiązywały przede wszystkim stroną polską. W swoim wystąpieniu wysunąłem wnioski, aby po naszym spotkaniu wszystkie strony uczestniczące w konferencji nadesłały do nas własne propozycje, jeśli chodzi o działalność euroregionalną. Propozycje te zostaną przedstawione szefom urzędów statystycznych

w miesiącu maju lub czerwcu i będą stanowiły podstawę do zawarcia porozumienia względnie umowy o współpracy transgranicznej. Taki był podstawowy zamysł naszego spotkania.

E. Elsner – *Zastępca Dyrektora Krajowego Urzędu Statystycznego w Berlinie*

Przyznaję słuszność Panu dr Fischerowi. Osobiście chciałbym z całego serca mieć dobrą współpracę z Polską, ale nie mogę w pełni powiedzieć abym był zadowolony z przebiegu obrad. Zostaliśmy w dalszej części obrad zepchnięci do roli słuchaczy i nie byliśmy także członkami Komisji Wniosków. Sądzę, że będzie dobrze także dla Polski, jeżeli podczas kolejnego spotkania będzie przewidziane więcej czasu na dyskusję, ponieważ ja również nie dysponuję wieloma informacjami; np. nie znam opracowania firmy DORNIER. To może być wewnętrzna niemiecka problematyka, ale sądzą, że jest ważne abyśmy mogli dołożyć tu swój wkład. Sądzą, że nie powinniśmy być sprowadzeni tylko do roli słuchaczy. W moim odczuciu przynajmniej po stronie niemieckiej urzędowa statystyka jest niedostatecznie wciągnięta. Szkoły wyższe po stronie polskiej mają dobrą współpracę ze statystyką, ale po stronie niemieckiej nie funkcjonuje to tak dobrze.

K. Żurawski

Chciałem powiedzieć, że do wypowiedzi pana E. Elsnera ustosunkuję się później, ale w tej chwili oddaję głos Panu U. Eichlerowi.

U. Eichler – *Zastępca Dyrektora Krajowego Urzędu Statystycznego Saksonii*

Wypowiedziane przed chwilą problemy są z pewnego punktu widzenia trudne, ale powinniśmy się starać tutaj przy tym stole omawiać przede wszystkim problemy krajowe (narodowe). W tym kontekście popieram stanowisko Pana Żurawskiego. Chodzi tutaj po prostu o to, aby program ten (Kierunki działań - przyp. Redakcja) opracować i ustalić dla strony polskiej. Jeżeli niemiecka lub czeska strona ma podobne problemy i chce je rozwiązywać to musimy to zrobić w swoich krajach. Chcę ostrzec przed tym, abyśmy tutaj na relatywnie niskim poziomie narodowym nie stworzyli federacji lub koordynacji, która bez zgody urzędów centralnych (narodowych), bądź Luksemburga czy Brukseli nie może po prostu funkcjonować. Chcę pomimo to powrócić do problemów dopiero co poruszonych przez Pana Elsnera. Mam nadzieję, że po tych krokach, które tu podejmujemy będziemy mogli realizować poszczególne tematy z wymienionego tutaj katalogu spraw, fachowo o nich dyskutować i wymieniać poglądy, a nawet prowadzić fachowe sprzeczki.

K. Żurawski

Odpowiadając panu prof. Elsnerowi chciałem jeszcze raz podkreślić, że byłoby nam bardzo niezręcznie narzucać na tym spotkaniu jakąś wolę stronie niemieckiej i czeskiej. Zgodnie z ustaleniem Prezesa GUS z Kierownictwami centralnych urzędów statystycznych Czech i Niemiec zapadło takie ustalenie, że wywołujemy temat statystyki euroregionów i zapraszamy to gremium, które jest tu reprezentowane. Bardzo zależy nam na

tych kontaktach z Krajowymi Urzędami Statystycznymi Niemiec i Republiki Czeskiej, i taka wola przewijała się na naszym spotkaniu. Jednak wszyscy jesteśmy samodzielni i każda strona powinna we własnym zakresie wypracować zadania, kierunki i płaszczyzny działania w zakresie euroregionów. Między nami musi być przepływ informacji, ale nie może jedna strona krępować drugiej, względnie narzucać jakąś wolę. I taki cel miało to spotkanie. Jeżeli państwo chcecie współuczestniczyć w wypracowaniu wspólnych kierunków działania na najbliższą przyszłość, to możemy to wpisać do naszego programu działania w przyszłości. Apelowałem już w swoim wystąpieniu o zrobienie jeszcze jednego spotkania na zasadzie równorzędności i wypracujemy wspólny program działania w Euroregionach. Wówczas będzie on w pewnym sensie obowiązywał wszystkie trzy strony. Chcieliśmy abyście państwo zapoznali się z sytuacją jaka istnieje w euroregionach w Polsce, żebyście podpowiedzieli nam niektóre sprawy, względnie podkreślili, że idziemy w słusznym kierunku. Jeżeli uznacie, że nasze działanie jest prawidłowe, każda ze stron może w sposób dowolny przenosić nasze doświadczenia tak jak my chcielibyśmy przenosić do Polski doświadczenia strony niemieckiej i czeskiej. Dlatego też podjęliśmy wspólną decyzję, że po naszym spotkaniu wydamy biuletyn informacyjny, w którym zawrzemy wszystkie głosy. Każda strona otrzyma ten biuletyn i będzie mogła spokojnie przeanalizować jego treść. Wydaje mi się, że jest to formuła najlepsza i możliwa do przyjęcia przez wszystkie strony. Gdybyśmy bowiem zastosowali inny sposób, posądzeni bylibyśmy o jakiś dyktat na tym spotkaniu. Panie Profesorze, po przyjęciu tego dokumentu przez stronę polską przewiduję pewien czas na pytania i wypowiedzi. Udzielę głosu wszystkim zainteresowanym. Chciałbym, abyśmy rozeszli się w przyjacielskiej atmosferze, bo ta przyjaźń na każdym kroku tutaj nas cechowała.

A. Steenken – *Dyrektor Krajowego Urzędu Statystycznego Brandenburgii*

Przybyłem tutaj, aby usłyszeć poglądy polskich kolegów na temat euroregionów, a swoją pozycję rozumiem tutaj tak, że jestem słuchaczem. Ta rola słuchacza połączona jest z faktem, że my – jako statystycy – mamy dostarczać jakościowe dane do dalszych przedsięwzięć. My jako statystycy przy ustalaniu pojęcia euroregionu nie odgrywamy dominującej roli, tylko rolę dostawcy. Dlatego teraz na koniec kiedy przedstawiono nam wytyczne i linię właściwą dla statystyki przyjąłem ten dokument jako stanowisko polskie, a nie jako niemiecki punkt widzenia lub wspólny punkt widzenia. Z tego punktu widzenia nie mam absolutnie żadnych problemów z tym, co było wcześniej powiedziane. Generalnie można te obrady potraktować jako pierwszy lub jeden z pierwszych kroków jednej z możliwych form współpracy. Spotkaliśmy się przecież w zeszłym roku w kwietniu w Berlinie, w międzyczasie wymienialiśmy publikacje. To był drugi krok. Teraz dochodzimy do takiej fazy, takiego czasu, że współpraca powinna być wzmocniona. Bardzo cieszę się z pańskiej propozycji że będę mógł otrzymać podsumowanie wyników konferencji, a później jeszcze pisemne opracowanie.

K. Żurawski

Chciałbym z zadowoleniem podkreślić, że taki był właśnie cel naszego spotkania.

E. Elsner

Chcę jeszcze raz zaznaczyć, że mój punkt widzenia nie różni się od stanowiska Pana Steenkena. Widzę wszystkie punkty tak, jak Pan Steenken, sądzę tylko, że byłoby pomocne, jeżeli można by było tu czy tu dawać wskazówki, gdzie z naszego punktu widzenia są rzeczy godne uwagi. Na to niestety dzisiaj nie było czasu. Podczas następnego razu można temu punktowi poświęcić więcej czasu. Każdy patrzy przez pryzmat swojej historii, swojego kraju, a Niemcy nie są państwem jednolitym, np. miasto w Bawarii różni się bardzo od miast w Westfalii, a gminy w Bawarii są małe, a w Westfalii są duże. Mam jeszcze wiele różnych spraw, ale chyba nie ma czasu na ich poruszanie.

T. Borys

Dyskusja jeszcze się nie kończy i jeżeli uda się nam otrzymać od strony niemieckiej czy czeskiej jakieś wypowiedzi, będące kontynuacją tych, które słyszeliśmy, to chcielibyśmy to w naszym wydawnictwie pokonferencyjnym również zamieścić.

P. Fischer

Mam prośbę, aby się zastanowić nad tym, że nie w każdym euroregionie, powiedzmy to alegorycznie "koło zostanie na nowo odkryte". Być może uda się z jednego euroregionu do drugiego przenieść i przyporządkować pewne główne zadania, które potem byłyby ujęte w koncepcji generalnej i połączone później z naszym systemem statystycznym. Myślę tylko o problemie harmonizacji. Osobiście w latach sześćdziesiątych w ramach budowy europejskich kolei żelaznych brałem udział w harmonizacji systemów i wiem jak jest to skomplikowane i trudne. Musimy więcej myśleć o tym, że chodzi o wspólne rozwiązania.

T. Borys

Jako Komisja, weźmiemy pod uwagę pański głos. Dyskutowany dokument będzie na pewno rozwijany. Liczymy, że w przyszłości może znajdziemy się na podobnej konferencji po stronie niemieckiej lub czeskiej i będziemy mogli skorzystać z waszych doświadczeń. To, co prezentujemy, to jest nasz punkt widzenia, ale uwaga jest bardzo słuszna. Powtarzam, jest to tylko pewien etap formułowania kierunków i nie traktujemy tego dokumentu jako ostatecznego. Są to tylko propozycje, które będą w miarę upływu czasu modyfikowane i wzbogacane.

K. Żurawski

Zwracam się z pytaniem do polskich uczestników konferencji, czy podpisujecie się Państwo pod tym dokumentem. Nie będziemy oczywiście głosować, bo jest to tylko materiał pomocniczy, który otrzyma Prezes GUS. Jeżeli Prezes uzna, że może być wykorzystany w bieżącej pracy organów statystyki, to podejmie stosowne decyzje względnie wskaże, aby w całości lub w części wykorzystać te wypracowane na konfe-

rencji kierunki naszej pracy przy opracowywaniu następnych programów współpracy międzynarodowej związanej z euroregionami.

S. Ogródowicz

Proponuję zaakceptować ten dokument, ale chciałbym podkreślić, że bardzo chętnie poznamy uwagi kolegów ze strony niemieckiej i czeskiej do tych kierunków. Proponuję, aby uwagi te przysłane do WUS w Jeleniej Górze były nam także dostarczone. Chcielibyśmy się z nimi zapoznać.

K. Żurawski

Rozumiem, że jest to apel do kolegów reprezentujących stronę niemiecką i czeską.

U. Eichler

Aby uprościć procedurę proponuję, jeżeli ze strony niemieckiej będą jakieś inicjatywy to ustalimy to sobie wspólnie i prześlemy do koordynatora Pana Żurawskiego.

K. Żurawski

Byłbym bardzo zobowiązany za te materiały. Zapewniam, że wykorzystamy je przy opracowaniu nowej konstrukcji programu PL-14 "EUROREGIONY".

E. Elsner

Chciałbym jeszcze podzielić się kilkoma uwagami. Sądzę, że Komisja wykonała bardzo dobrą robotę. Jest tylko wskazówka dla Komisji. Funkcjonuje między urzędami wojewódzkimi Warszawy i Berlina projekt umowy o współpracy, który również może być interesujący dla polskiej strony. Jeżeli chodzi o kierunek działania można by go było ewentualnie uwzględnić. Pan Zalewski zapoznał nas dziś rano z bardzo interesującymi sprawami. W Niemczech statystyka jest zdecentralizowana. Państwo mówiliście o zmonopolizowanej statystyce, to znaczy w Polsce mamy zmonopolizowaną statystykę. Nie rozumiiałem w pełni, co się pod tym kryje, my sądzimy, że jest dobrze, jeżeli statystyka nie jest umiejscowiona w ministerstwach, lecz w urzędzie statystycznym. Może mógłby Pan coś potem krótko na ten temat powiedzieć. Dyskutowaliśmy wczoraj wieczorem mocno na temat naszego widzenia rozdzielania statystyki od administracji. Jest to szeroki temat. Pan dr Fischer i ja dyskutowaliśmy wczoraj o tym, że nie można aktualnie porównywać małych i dużych miast, ponieważ liczba wyszczególnionych danych jest bardzo ograniczona przez ochronę danych w Niemczech. Chodzi tu o problemy prawne. Pan Eichler mówił już o tym, a dotyczy to referatu Pana Panasiewicza, że problemy definicji w małym gronie są nie do rozwiązania. Można tylko zobaczyć co jest identyczne, co jest różne, jakie są rozwiązania pomocnicze, a czasami że w ogóle nie ma rozwiązań. Można jednak formułować zalecenia (propozycje) dla Niemiec, Polski i Czech i ostatecznie dla Eurostatu. Do Pana profesora Borysa chcę powiedzieć, że moim zdaniem jest bardzo ważne żeby urzędowa statystyka była wciągnięta w dyskusję o Banku Danych co według mojego odczucia jest dotychczas niedostateczne, przynaj-

mniej ze strony niemieckiej. W moich oczach jest to mniej techniczny a bardziej treściowy problem.

K. Żurawski

Chciałem poinformować, że otrzymałem przed obecną konferencją od dyrektora WUS w Warszawie informacje o dotychczasowej współpracy tego Urzędu z Berlinem. Otrzymałem też propozycje pana profesora, jeżeli chodzi o przyszłą współpracę. Wszystkie te sprawy w miarę możliwości zostaną uwzględnione w naszych programach. Poza tym jeżeli chodzi o Krajowy Urząd Statystyczny Saksonii i WUS w Jeleniej Górze, należy powiedzieć, że systematycznie wymieniamy publikacje między sobą. Nasz rocznik zasila zbiory biblioteki Krajowego Urzędu Statystycznego Saksonii, z Saksonii otrzymujemy również roczniki statystyczne, które są zdeponowane w zbiorach bibliotecznych. Zorientowałem się, że inne WUS-y i Krajowe Urzędy Statystyczne czynią w podobny sposób.

Wystąpienie Dyrektora Generalnego Głównego Urzędu Statystycznego Lesława Zalewskiego

Poświęcenie uwagi obszarom transgranicznym traktujemy w GUS jako wypełnienie przez statystykę woli naszych przywódców i narodów, wzajemnego zbliżenia się do siebie. Chcemy jako statystycy, aby nasza praca na tym odcinku dostarczała:

- informacji dla wzajemnego poznania się poprzez opis wielu istotnych cech, które mamy w naszych zbiorach,
- impulsów do porozumiewania się w wielu dziedzinach, ocenach, reakcjach w naszym życiu gospodarczym, społecznym i także politycznym,
- argumentów dla likwidacji czasem niekorzystnych asymetrii rozwoju poszczególnych regionów i likwidacji poczucia peryferyjności.

Kierownictwo GUS widząc we wzajemnej współpracy, zaplanowanej według możliwości i potrzeb stron, pomost dla budowania integracji stron przykład do tej sprawy ogromną wagę, tym bardziej, że widzimy jako statystycy możliwość wykorzystania tych doświadczeń przy budowie programów badań, organizowania badań, wydawania publikacji, funkcjonowania systemów informatycznych, itp. Przebudowa naszej gospodarki zaabsorbowała również statystykę do koncentrowania się na wielu istotnych odcinkach, jak choćby konieczność badań dotyczących sektora prywatnego. Rozmiar zjawiska oddaje to, że 5 lat temu mieliśmy w obserwacji zaledwie kilkanaście tysięcy przedsiębiorstw. Teraz mamy ponad 2 mln przedsiębiorstw. Do tego doszły nowe tematy: bardzo bolesny temat bezrobocia, prywatyzacja, liczenie dochodu narodowego w nowym ujęciu, obciążenie statystyki potrzebą współpracy międzynarodowej i nowa sytuacja finansowa. Wszystko to sprawiło, że brak było czasu, by w Centrali zająć się intensywniej sprawą euroregionów. Dobrze się stało, że to zadanie wypełniają nasze WUS-y, które wg oceny GUS-u funkcjonują bardzo sprawnie i mogą być poważnymi partnerami do wszelkiej współpracy zagranicznej.

Spotkanie to jest jednym z bardzo ważnych etapów w pracy nad euroregionami, bowiem zgromadziło ze strony polskiej uczestników, którzy bardzo dużo wnieśli do tego tematu i będą realizować tę współpracę. Spotkanie także zgromadziło na sali bliskie nam osobistości, które są tą sprawą zainteresowane. Żałujemy, że nie było nikogo z Kierownictwa GUS w poprzednich dniach, wiemy jednak, że spotkanie było na wysokim poziomie. Materiały zostały dobrze przygotowane, są w moim przekonaniu treściwe i jasne. Dyskusja była szeroka i na tematy bardzo istotne, wykraczające też poza problemy euroregionów. Wypracowane zostały w moim przekonaniu bardzo sensowne propozycje dotyczące kierunków pracy w zakresie statystyki euroregionów w Polsce i co najistotniejsze nawiązały się przyjaźnie, co jest ważnym warunkiem dobrej współpracy. Dobrze się stało, że te przedstawione przez Zespół kierunki pracy zostały sformułowane w okresie budowania następnego programu badań, budowania wkrótce programu współpracy, a także programu finansowego zasilenia. Przygotowane propozycje kierunków wskazują na potrzebę podjęcia działań tak organizatorskich jak i przyjrzenia się sprawom

funkcjonowania chociażby wymiany i dostępności informacji. Przygotowany dokument przyczyni się niewątpliwie do dalszego rozwoju współpracy. Chciałbym przy okazji poinformować, że Prezes GUS spotkał się w styczniu z panem Transzetem z Eurostatu, przy okazji podpisania umowy między Eurostatem a siedmioma krajami Europy środkowo-wschodniej. Pan Transzet odniósł się do naszej inicjatywy, naszej pracy w sposób bardzo życzliwy i stworzył nadzieję na szybkie spotkanie się Prezesów Urzędów i dalsze skonkretyzowanie zarówno prac organizatorskich jak i wspomagania ze strony funduszy pomocowych. Rozmawiano także o tym, żeby np. osiągnięcia we współpracy w zakresie Euroregionu NYSA mogły być wzorcowymi w skali europejskiej np. wokół Bałtyku i na innych obszarach wychodząc poza granicę naszych krajów. Kończąc swoje wystąpienie chciałbym w imieniu Prezesa GUS serdecznie podziękować wszystkim gościom, jednocześnie wyrazić nadzieję, że odbędą się dalsze spotkania chociażby po to, żeby szczegółowiej przedyskutować poszczególne problemy.

Chciałbym podziękować organizatorom za to, że stworzyli dobre warunki do tego spotkania, w szczególności chciałbym podziękować Komisji za przygotowanie wartościowego dokumentu o kierunkach działań i przyrzekam, że poświęcimy mu w Kierownictwie dużo uwagi.

Dziękuję wszystkim uczestnikom i życzę częstego spotykania się na tego typu naradach, bo to przynosi bardzo konkretne efekty.

Wystąpienia końcowe

P. Fischer

Panie i Panowie.

W imieniu uczestników ze strony niemieckiej chciałbym dołączyć do wielu słów podziękowań, które tu dziś usłyszeliśmy. My spoglądając na relatywnie długą współpracę z województwem jeleniogórskim bardzo się cieszymy, że taka inicjatywa wyszła znowu od Państwa, aby kontynuować ten proces. Muszę powiedzieć, że bardzo się ucieszyliśmy, że tak otwarcie poruszyliśmy te wszystkie problemy związane z tworzeniem euroregionów. Mogę Państwa zapewnić, że będziemy robić wszystko co jest w naszych możliwościach, aby przeprowadzić ten proces współpracy przekraczającej granicę z korzyścią dla naszych użytkowników. W tym tonie jeszcze raz najserdeczniejsze podziękowanie dla polskich organizatorów Konferencji, którzy w pełni przygotowali ją i przeprowadzili. Jest ona ważnym przyczynkiem do dalszego angażowania się w te problemy.

K. Żurawski

Panie i Panowie.

Chciałbym ze swej strony podziękować Państwu za przybycie na nasze spotkanie i aktywny w nim udział. W szczególności dziękuję naszym gościom: przedstawicielom Centralnego Urzędu Statystycznego Republiki Czeskiej, przedstawicielom Krajowych Urzędów Statystycznych Saksonii, Berlina, Brandenburgii i Meklenburgii, dziękuję pracownikom naukowym Akademii Ekonomicznej z Jeleniej Góry, którzy przybliżyli nam szereg problemów związanych z tematyką euroregionów, dziękuję Dyrektorowi Biura Planowania Regionalnego CUP z Wrocławia, dziękuję Koleżankom i Kolegom z wojewódzkich urzędów statystycznych, że zechcieliście przyjechać do Jeleniej Góry i podzielić się swoimi obserwacjami i propozycjami dotyczącymi współpracy statystyków w wymiarze euroregionalnym. Zamykając obrady, mówię "do zobaczenia", ponieważ jestem przekonany, że kontakty i przyjaźnie, które nawiązaliśmy zaowocują w najbliższym czasie dalszą współpracą.

Lista adresowa uczestników Konferencji

Imię i nazwisko	Stanowisko	Nazwa instytucji, adres	Telefon telex fax
Uczestnicy ze strony polskiej			
Józef Oleński	Prezes	Główny Urząd Statystyczny Al. Niepodległości 208 00-925 Warszawa	25-22-15 Telefax 25-15-25
Lesław Zalewski	Dyrektor Generalny	Główny Urząd Statystyczny Al. Niepodległości 208 00-925 Warszawa	25-34-73 fax 25-60-25
Stanisław Januszek	Sam. St. d/s współpracy GUS - WUS	Główny Urząd Statystyczny Al. Niepodległości 208 00-925 Warszawa	tel./fax 25-39-99
Mariusz Zimny	Departament Współpracy z Zagranicą	Główny Urząd Statystyczny Al. Niepodległości 208 00-925 Warszawa	tel./fax 25-90-78
Aleksandra Lorek	Dyrektor	Wojewódzki Urząd Statystyczny ul. Grażyńskiego 54 43-300 Bielsko-Biała	226-34 227-54 fax 259-39
Bogdan Reiter	Dyrektor	Wojewódzki Urząd Statystyczny Pl. Kilińskiego 13 62-800 Kalisz	718-03 714-62
Jan Węgrzyn	Dyrektor	Wojewódzki Urząd Statystyczny ul. Bieszczadzka 5 38-400 Krosno	telex 065562 239-87 fax 203-47
Ryszard Wiśniewski	Dyrektor	Wojewódzki Urząd Statystyczny ul. S. Leszczyńskiego 40 20-950 Lublin	c. 320-51 do 3 330-40
Tadeusz Ścibek	Dyrektor	Wojewódzki Urząd Statystyczny ul. Kościuszki 78/82 10-950 Olsztyn	272-868 fax 27-04-04
Kazimierz Teleguj	Dyrektor	Wojewódzki Urząd Statystyczny ul. Krakowska 53 45-951 Opole	351-47 383-91 tel./fax 364-87
Kazimierz Kruszka	Dyrektor	Wojewódzki Urząd Statystyczny ul. Dąbrowskiego 79 60-900 Poznań	42-02-75 fax 48-07-00
Tadeusz Persz	Dyrektor	Wojewódzki Urząd Statystyczny ul. Rosvelta 1/2 70-525 Szczecin	tel./fax 472-38 34-72-38
Irena Tumidalska	Dyrektor	Wojewódzki Urząd Statystyczny ul. 1 Maja 1 A 58-300 Wałbrzych	227-81 c. 260-34 do 36 fax 227-81
Jacek Kaleta	Dyrektor	Wojewódzki Urząd Statystyczny ul. Oławska 31 50-550 Wrocław	44-19-97
Stefan Ogrodowicz	Dyrektor	Wojewódzki Urząd Statystyczny ul. Spokojna 1 65-954 Zielona Góra	222-53 telex 043600

Imię i nazwisko	Stanowisko	Nazwa instytucji, adres	Telefon telex fax
Kazimierz Żurawski	Dyrektor	Wojewódzki Urząd Statystyczny ul. 1 Maja 1 58-500 Jelenia Góra	266-97
Andrzej Szumowski	Dyrektor	Centralny Urząd Planowania Biuro Planowania Regionalnego Pl. Powstańców W-wy 1 50-153 Wrocław	406-559 44-64-11
Edyta Jakubowicz	pracownik naukowy	Instytut Geograficzny Uniwersytetu Wrocławskiego Zakład Zagospodarowania Przestrzennego ul. Szewska 50/51 50-137 Wrocław	402587 40-24-73
Jacek Jakubiec	Członek Sekretariatu	Stowarzyszenie Gmin Polskich "Euroregionu Nysa" ul. Wolności 2 58-500 Jelenia Góra	tel./fax 220-45
Janusz Korzeń	Prezes Zarządu	Jeleniogórskie Biuro Planowania i Projektowania Spółka z o.o. ul. Mickiewicza 26 58-500 Jelenia Góra	232-45 tel./fax 262-60
Tadeusz Borys	pracownik naukowy	Akademia Ekonomiczna ul. Nowowiejska 3 58-500 Jelenia Góra	tel./fax 257-50
Zygmunt Bobowski	pracownik naukowy	Akademia Ekonomiczna ul. Nowowiejska 3 58-500 Jelenia Góra	tel./fax 257-50
Franciszek Adamczuk	pracownik naukowy	Akademia Ekonomiczna ul. Nowowiejska 3 58-500 Jelenia Góra	tel./fax 257-50
Zbigniew Panasiewicz	pracownik naukowy	Akademia Ekonomiczna ul. Nowowiejska 3 58-500 Jelenia Góra	tel./fax 257-50
Zbigniew Przybyła	pracownik naukowy	Akademia Ekonomiczna ul. Nowowiejska 3 58-500 Jelenia Góra	tel./fax 257-50
Zaproszeni goście			
- ze strony czeskiej			
Vaclav Ježdík	Dyrektor Generalny	Český Statistický Úřad Sokolarska 142 Praha 8	6604/2285
Stanislav Drapal	Dyrektor	Krajská Statistická Správa Špalova ul. 2684 40121 Ústí n.L.	tel. 047/49944 fax (047) 40947
Ladislav Knap	Dyrektor	Okresní Statistická Správa 46001 Liberec 1	048/23443 fax 048/26895

Imię i nazwisko	Stanowisko	Nazwa instytucji, adres	Telefon telex fax
- ze strony niemieckiej			
Volker Pawlitzki	Direktor	Statistisches Landesamt Mecklenburg - Vorpommern Lubecker Str 287 0-2762 Schwerin	0-Schwerin /w-0385/ 40597 fax 41626
Astrid Schwarz		Statistisches Landesamt Mecklenburg - Vorpommern Lubecker Str 287 0-2762 Schwerin	0-Schwerin /w-0385/ 40597 fax 41626
Peter Fischer	Präsident	Statistisches Landesamt Des Freistaates Sachsen Macherstrasse 31/32 01917 Kamenz	(03578) 331900 tel./fax (03578) 331920
Ullrich Eichler	Vertreter des Präsidenten Ableitungsleiter	Statistisches Landesamt Des Freistaates Sachsen Macherstrasse 31/32 01917 Kamenz	(03578)334000 tel./fax (03578) 334055
Arend Steenken	Direktor	Landesamt für Datenverarbeitung und Statistik Brandenburg Dortustrasse 46 14467 Potsdam	0331-39421 0331-2801277 tel./fax 0331-220-24
Christiane Siegmund		Landesamt für Datenverarbeitung und Statistik Brandenburg Dortustrasse 46 14467 Potsdam	0331-39421 0331-2801277 telefax 0331-22024
Eckart Elsner	Vertreter des Präsidenten	Statistisches Landesamt Berlin Fehrbelliner Platz 1 D - 10702 Berlin	8675341 fax 8673104

